

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, med förslag till ändrad lydelse av §§ 20, 96 och 101 regeringsformen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 99, angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m.;
nr 100, angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;
nr 108, angående höjning av det i statsverkspropositionen för budgetåret 1936/1937 under femte huvudtiteln upptagna avlöningsanslaget för medicinalstyrelsen; och
nr 109, angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg S. A. G. Svensen Melbye att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående utövändet av statens tobaksmonopol.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 111, angående avskrivning av till Västerås och Växjö domkyrkor utlämnade lån; samt
nr 112, angående överlåtelse till Vännäs köping av den kronan tillhöriga vattenverksanläggningen å Vännäs läger jämte vissa markområden därstädes.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående understöd åt löjtnanten J. G. Efvergrens änka Ulla Efvergren, född Ekström.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1936/1937 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 115, angående vissa åtgärder till befrämjande av mejerihanteringen; och
nr 116, angående höjning av det i statsverkspropositionen för budgetåret 1936/1937 upptagna anslaget till åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående förvärv för kronans räkning av Näs kraftstation med tillhörande mark och vattenrätt i Dalälven m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående reglering av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 121, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Tamm, Gustaf*, och herr *Rahmn* väckta motionen, nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1936/1937.

Föredrogs men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 12 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 18—25.

Herr **Andersson, Anders**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att kammaren måtte besluta att utsträcka tiden för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 99 och 100 till det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 75 § lagen den 7 juni 1934 (nr 242) om vägdistrikt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande av tilläggsmandat vid andra kammarsval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om införande av s. k. tilläggsmandat vid val till riksdagens andra kammare m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 170 i första kammaren av herr *Hamrin* m. fl.

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
och nr 393 i andra kammaren av herr *Andersson* i Rasjön m. fl., dels de likalydande motionerna nr 229 i första kammaren av herr *Bergman* och nr 513 i andra kammaren av herr andre vice talmannen *Jeppsson*, dels ock motionen nr 72 i andra kammaren av herr *Spångberg* m. fl.

I motionerna I:170 och II:393 hade hemställts, att riksdagen ville besluta att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga i motionerna infört förslag till ändrad lydelse av §§ 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22 och 25 riksdagsordningen.

Enligt berörda förslag skulle § 17 riksdagsordningen erhålla följande lydelse:

1. Tvåhundra femton av kammarens ledamöter utses valkretsvis, i varje valkrets till antal, som för varje fyraårsperiod av Konungen fastställs med hänsyn till folkmängden vid början av året näst före perioden enligt följande grunder:

a) I varje valkrets väljes en riksdagsman för varje fullt tal motsvarande en tvåhundra femtondel av rikets folkmängd.

b) För valkrets, vars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundra femtondelar av rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

c) Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av stadgandena under a) och b) bör utses, icke uppgår till tvåhundra femton, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt stadgandet under a) äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, var för sig i ordning efter överskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres, där så är nödigt, företrädet genom lotning på sätt i 6 § 6 mom. är stadgat.

2. Femton av kammarens ledamöter utses i valkretsarna med hänsyn till fördelningen av samtliga i riket avgivna röster.

3. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

I motionerna I:229 och II:513 hade hemställts, att riksdagen ville besluta att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga i nämnda motioner infört förslag till ändrad lydelse av §§ 14, 15, 17—22, 27 och 28 riksdagsordningen.

I motionen II:72 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte låta verkställa utredning i syfte att vid val till riksdagens andra kammare tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras sammanlagda rösttal samt för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i härför gällande författningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att

- 1) motionerna I:170 och II:393,
- 2) motionerna I:229 och II:513 och
- 3) motionen II:72

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla det innehåll, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

1) att riksdagen ville med bifall till motionerna I:170 och II:393 besluta att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
ändrad lydelse av §§ 11, 13—18, 22 och 25 i riksdagsordningen, som framlagts i ifrågavarande motioner I: 170 och II: 393;

2) att motionerna I: 229 och II: 513 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3) att motionen II: 72 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Bergman: Herr talman! Den kritik som har riktats mot kravet på en rättvisare mandatfördelning har huvudsakligen utgått från en kritik av det proportionella valsystemet i och för sig. Det är dock knappast en sak som kan vara aktuell nu: att avskaffa det proportionella valsystemet. Och skall man bibehålla detta system, i varje fall för den närmast överskådliga framtiden, är det väl den rimligaste fordran av alla, att systemet skall fungera på rättvisast möjliga sätt. Det förefaller som om det skulle vara synnerligen svårt att med verkligt bärande skäl försvara motståndet mot en sådan fordran. Jag vill inte antyda att motståndet bottnar i partipolitiska beräkningar bortom rätt och orätt, alltså en s. k. *sacro egoismo* — som italienarna säga — d. v. s. att de partier, som tillsammans ha majoritet i riksdagen, à tout prix vilja bevara de övertaliga mandat de kunna få utan att vara berättigade därtill. Jag vill inte insinuera, att det förhåller sig så, då jag har hört från deras håll så bestämda förklaringar att detta icke skulle vara skälet. Men jag har inte under diskussionen i utskottet kunnat finna, att de andra skäl som anförts till försvar för den nuvarande orättvisan på något sätt ha varit övertygande. Man säger att man är rädd för uppkomsten av småpartier. Men farhågan för att småpartier skola uppkomma blir inte avlägsnad ens om man avskaffar hela det proportionella valsystemet. Jag ber att få erinra om hur det förhåller sig i Frankrike. Där har man ju intet proportionellt valsystem, men man har vida flera partier än hos oss och av dem även en del småpartier. Sådana kunna alltså uppstå även med majoritetsval, och att det skulle bli något större uppmuntrande av småpartier genom en rättvisare mandatfördelning i enlighet med den reservation som åtföljer utskottsbetänkandet anser jag uteslutet.

Vi ha nämligen förutsatt, att i den reviderade vallag som måste bli en följd av antagandet av de grundlagsändringar, som här äro föreslagna, införas bestämmelser om att intet parti skall kunna delta i tävlan om tilläggsmandat, om det inte fått något mandat vid den föregående valhandling, som skett efter vanlig valkretsindelning. Om så är förhållandet, förstår jag inte hur man kan göra gällande, att det skulle uppstå flera småpartier. Det uppstår ju inte flera partier än som få finnas efter vanliga valkretsval. Jag kan således inte erkänna att detta skäl är på något sätt bärande. Och det är dock den som huvudskäl mot förslaget anförda olägenheten.

Det krav som här har framställts på ett rättvist fungerande system, som inte berövar de mindre partierna en hel del mandat, som de rätteligen skulle ha, ifall de vore representerade efter sin verkliga styrka i landet, och ger dessa mandat åt andra, som i enlighet med en rättvis fördelning inte borde ha dem, kommer förvisso aldrig att tystna förrän den begärda rättvisan blivit förverkligad. Jag skall i dag nöja mig med det nu anförda, då det är uppenbart att den kompakta majoritet som vi ha emot oss, skapad genom den allt annat än heliga alliansen mellan konservatismen och socialdemokratien, även i år kommer att hemföra segern. Men det kommer nog bättre tider. Ett obestriddigt rättskrav får aldrig uppgivas. Jag yrkar bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av mig och herr Olsson i Mora avgivna reservationen.

Herr Strömberg: Herr talman! Jag har visst inte något att erinra mot herr Bergmans uttalade önskan att få ett rättvist fungerande valsyst, men

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
Jag anser inte att man får realisera denna önskan till vilka offer som helst. Jag ber emellertid först att få tacka herr Bergman för den humana ton som herr Bergman nu anslag. Han ville inte alls påstå, att de större partierna av rent maktintresse eller partispekulationer motsatte sig denna reform. Han ansåg tvärtom att detta numera icke var fallet. Det skulle vara önskvärt, om herr Bergman lät även de liberala tidningarna få del av detta, så att man i fortsättningen slapp höra de många och långa utläggningarna om att det bara är den rena partiegoismen som faller utslaget. Herr Bergman sade sig ha prövat alla ståndpunkter och argument och funnit dem för svaga i förhållanden till herr Bergmans egna s. k. sakliga skäl. Jag vågar för min del bestämt hävda, herr Bergman, att våra skäl äro mera bärande än herr Bergmans, då vi motsätta oss reformen. Vi säga ifrån att vi kunna följa herr Bergman ganska långt i hans tankegång, och vi ha visat det i handling genom att på sin tid gå in för de större valkretsarna, länsvalkretsar, där det proportionella valsystemet kommer till större rättvisa. Detta var ett riktigt och förnuftigt steg, men man kan inte gå hur långt som helst. Med den föreslagna reformen skulle det skapas en fullkomlig karikatyr av vårt nuvarande valsätt.

Det klagas, och med rätta, över att personvalet med vårt nuvarande system alltför litet kommer till sin rätt. Detta skulle i ännu högre grad bli fallet, om vi finge tilläggsmandaten. Det skulle då kunna tänkas, att överskotts-röster uppe i Norrland skulle bidra till att välja en representant från Skåne, eller att överskottsröster för det kommunistiska partiet i Stockholm skulle hjälpa in en kommunist i landsorten. Väljarna skulle inte ha det ringaste reda på vilka personer de röstade på. Nu veta åtminstone väljarna i respektive valkretsar, vilka namn som bjudas på valsedlarna och vad de ha att gå efter, men allt skulle fullkomligt ramla sönder om vi finge tilläggsmandaten.

Herr Bergman gör gällande att det skulle vara socialdemokraterna, som vore så starkt intresserade att bevara den nuvarande ordningen, men den saken kan också diskuteras. Herr Bergman bör komma ihåg, att 1932, när den borgerliga samlingen kom till stånd, skulle de borgerliga ha kommit i minoritet i andra kammaren om vi då haft dessa tilläggsmandat. Visserligen hade kommunistpartierna naggat socialdemokraterna något i kanten, men vi hade dock fått den förmånliga ställning, som de frisinnade prövat i så många år i andra kammaren, nämligen vägmästareställningen. Ingen tror väl att vi skulle haft anledning att vara rädda för en sådan utveckling. Nej, de skäl vi ha att anföra äro fullt sakliga.

Jag skulle också vilja peka på en annan detalj, som var och en som aldrig så litet har sysslat med val känner till. Det var en mycket förnuftig och riktig reform vi lyckades genomföra, då vi införde den preliminära sammanräkningen på själva valdagen, så att man omedelbart kunde få kännedom om resultatet. Vi veta i vilken hög grad det har stimulerat valintresset, att man redan samma kväll i radio kan få veta utgången av valet. Om den nu föreliggande reformen blev verklighet, så skulle först den stora sammanräkningen äga rum två eller tre veckor efter valet, sedan skulle dessa 30 tilläggsmandat... (Herr Bergman: 15!), ja, det är föreslaget olika linjer, både 30 och 15, vi kunna säga vilket som helst... sedan skola som sagt dessa tilläggsmandat utdelas än hit och än dit, och ingen vet det bittersta om utgången av valet. Jag frågar, mina herrar, är denna karikatyr av valreform något att sträva efter? Det skall vara måttliga proportioner även på det proportionella valsystemet. Huvudsaken är att vi ha ett arbetsdugligt parlament och inte att gynna uppkomsten av en hel mängd mer eller mindre nazistiska eller kommunistiska partier här i riksdagen. Av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)

Herr Hamrin: Jag kan nog inte påräkna att få samma omdöme om mitt anförande som herr Bergman fick av den föregående talaren. De osjälviska bevekelsegrunder som herr Strömberg gav uttryck åt låta mycket vackra, det vill jag gärna medge, men jag betvivlar mycket starkt, att de äro lika ärliga som de äro vänligt framsagda. Ty när jag försöker granska dessa skäl, finner jag rent ut sagt, att de utgöra de obotfärdigas förhinder. När herr Strömberg talar om en karikatyr av proportionalismen, ber jag att få erinra herr Strömberg om, att för närvarande varje parti, inte minst det socialdemokratiska, använder varje utväg och utnyttjar varje möjlighet som det proportionella valsystemet medger. Man har år efter år fått bevittna, hurusom det socialdemokratiska partiet till det yttersta bekämpat sina, jag vågar kanske inte uttala ordet, släktingar på vänstersidan och därvid använt uttryckssätt som vi på den borgerliga sidan inte använda, för att sedan, när det gäller att utnyttja det proportionella valsystemet, gå i förening med dessa för att tillskansa sig så många mandat som möjligt. Så går det till i verkligheten, och det är naturligtvis en karikatyr på proportionalismen med de metoder man sålunda använder både på den sidan och på den borgerliga sidan för att utnyttja de möjligheter som finnas.

När det gäller personvalet, kan man naturligtvis resonera som herr Strömberg gör. Men jag vill erinra om att från det parti som jag företräder har det framlagts två olika alternativ. Det ena tar direkt sikte på att utpeka personer som böra komma i åtanke, när det gäller att tillämpa metoden med tilläggsmandat, och om något valsätt verkligen tar hänsyn till personvalet, så är det just det i detta alternativ upptagna. Ty det kan väl inte bli ett mera utpräglat personval, än då en viss meningsriktning i landet utpekar en särskild person, som under alla omständigheter skall garanteras placering på något av de tilläggsmandat som vid den slutliga fördelningen tillfaller denna riktning. Jag medger visserligen att reservationens kläm upptar det andra alternativet, men vi ha sagt ifrån att det är oss alldeles egalt vilken mening man kommer fram till. Alltså, menar jag, vill man ta hänsyn till de synpunkter som herr Strömberg anført, så kan man gå denna väg och få ett verkligt personval då det gäller tilläggsmandaten.

Jag vill för övrigt inte vända mig mot herr Strömberg vidare, utan jag vill i stället rikta mig mot dem på den borgerliga sidan som bekämpa denna valmetod och särskilt mot högern och säga, att när man i dessa tider talar så mycket och så högljutt och så varmt om borgerlig samling, skola aldrig herrarna på högernsida tro, att den borgerliga samlingen kommenderas fram, när det gäller vårt parti. Vi kräva också litet tillmötesgående i fråga om saker som herrarna ha negligerat, men som vi anse synnerligen viktiga och inte vilja släppa. Jag såg för några dagar sedan ett uttalande av en framskjuten högerman, som gav uttryck åt sin uppfattning rörande denna motion på det sättet, att visst ville han vara med om en rättvisare mandatfördelning, men inte då kommunisterna skulle förtjäna mest på den. Det vill säga rättvisan sammanhänger med vilken grupp och vilket parti som får förtjänsten! Jag skulle för min del vilja säga, att skulle vi få in några flera av den sorten i kammaren som herr Nerman här borta, så har jag ingenting emot det. Jag skulle finna det alldeles ofarligt för svensk parlamentarisk utveckling, om den gruppen växte i någon mån. Jag tror inte att vårt samhälles grundvalar skulle skakas, även om vi finge gruppen både tre- och fyrdubblad. Detta är för mig alldeles likgiltigt. Det är bättre att låta en revolutionär rörelse som gror där nere komma upp till ytan och bli synlig än att förkräva den med en otillbörlig valmetod. Det är bättre att den får göra sin stämma hörd i denna församling och på andra sidan gången än att göra

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
det uteslutande utanför dessa kretsar. Så radikal måste åtminstone jag vara.

Det finns ju ingen anledning, herr talman, att fortsätta denna debatt. Jag ber att få säga herrarna att motionen kommer tillbaka. Den har kommit i form av proposition en gång. Jag vill inte säga, att den kommer fram på det sättet en gång till, men det är mycket möjligt, mina herrar, att den kan göra det. En sådan orimlighet har hänt förut, och herrarna ha skrattat lika hjärtligt som nu. Det är mycket möjligt att den kommer, inte bara från det parti som jag företräder, utan även att andra partier, som jag nu närmast tänker på, kunna inse att det är riktigt och rimligt att lösa denna fråga. Det finns diktaturer av två slag. Den ena diktaturen är parlamentets diktatur, där man genom parlamentet vill tillvälla sig all makt och myndighet, och då naturligtvis vänder sig mot andra, små partier och mest uppkomsten av flera sådana. Jag fruktar denna parlamentets diktatur lika mycket som en personlig. Det är alldeles samma sak, ty man missbrukar makten i båda fallen. Från vår sida komma vi att med de möjligheter som stå oss till buds bekämpa både den parlamentariska diktaturen och den personliga.

Herr Pettersson, Anton: Då man läser motionerna och hör med vilken kraft herrar Bergman och Hamrin gå in för dem, får man lätt den föreställningen, att det proportionella valsystemet, sådant det nu är utformat, innebär en stor orättvisa. Detta har understrukits både i motionerna och i reservationen till utskottets utlåtande. I den senare heter det: »Det synes därför böra vara ett allmänt intresse att i rättvisans namn utjämna detta missförhållande.» Jag skulle vilja säga, att vad herrarna här bygga på är en teori. Jag har roat mig med att se efter en smula i valstatistiken, hur andra kammarrens sammansättning skulle ha blivit, om denna reform varit genomförd vid 1924, 1928 och 1932 års val, och jag vill rekommendera herrarna att undersöka, om detta är något eftersträvansvärt. Resultatet skulle ha blivit att de borgerliga partierna vid nämnda tre val tillsammans skulle ha förlorat tre mandat, socialdemokraterna skulle ha förlorat sammanlagt 23, varav 8 vid 1932 års val, och kommunisterna — Sillén- och Kilbomskommunister och allt vad de heta — skulle ha vunnit 25 mandat, därav 7 1924, lika många 1928 samt 11 1932. Tro herrar Hamrin och Bergman, att det skulle ha blivit något bättre arbetsresultat i riksdagen, om kommunisterna — däri också inbegripet Sillénkommunisterna — varit några flera? Nationalsocialisterna hade 1932 c:a 15,000 röster. Här säger nu herr Bergman, att man icke uppmuntrar småpartier, ty ingen får något mandat, om han inte har så hög röstsiffra att han redan vid ett ordinarie val skulle ha fått det. Men tro inte herrarna, att om detta lilla parti visste, att om de bara kunde få några hundra röster mer i en viss valkrets och detta lades till dess röster från hela landet, partiet skulle bli mycket piggare? Nu veta våra nationalsocialister och även Sillénkommunisterna, att även om de samla några tusen röster i en valkrets, så äro dessa bortkastade, det blir bara en demonstration. Men var säkra på att dessa båda ytterlighetspartier skulle komma betydligt längre, om de visste att deras några hundra röster här och där räknades ihop för hela landet.

Det talas här om att valmetoden skulle vara orättvis. Men herrarna kunna gå ut till valmansskären och fråga folkpartiets medlemmar ute i bygderna, om de ha den uppfattningen och ni skola finna att så inte torde vara förhållandet. Ändras däremot valmetoden i den riktning som folkpartiet har föreslagit, skulle det bli många ute i landet som skulle finna den orättvis. Det kan mycket väl inträffa, att ett parti som har 9- eller 10,000 röster blir

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
orepresenterat, medan ett parti som har 4- eller 5,000 röster får en representant. Vid 1924 års val fingo exempelvis kommunistpartierna 5 riksdagsmän i stället för 12 som de skulle ha haft. 8 av dessa 12 skulle de ha fått på ett jämförelsetal av 5,000. Jag vill fråga herr Hamrin och jag vill fråga herr Bergman: är det rättvist att, såsom hände i Östergötland, ett parti får en representant på 3,900 röster eller i Örebro en på 3,946 röster, när ett annat parti blir orepresenterat med 6- å 8,000 röster? Om vi se på 1928 års val skulle kommunisterna i Värmland — herr Bergmans hemlän — ha fått två representanter på 11,815 röster, bondeförbundet ha blivit utan mandat — det blev det förresten ändå — på 7,648, och högern fått två mandat på 24,472 röster. Och detta fastän högern till sin fjärde plats hade ett jämförelsetal av 6,117, alltså mer än kommunisterna till sin andra.

Vid 1932 års val skulle sillénarna och Kilbomskommunisterna i Västernorrlands län ha fått var sitt mandat, Kilbomskommunisterna på 6,925 röster och sillénarna på 7,028 röster, men högern skulle där ha fått blott ett mandat på 18,089 röster, och socialdemokraterna skulle ha erhållit 5 mandat på 48,697 röster. Efter jämförelsetalet skulle emellertid socialdemokraterna ha varit berättigade till 7 mandat.

Då herrarna titta litet på detta och göra klart för sig, hur det skulle sett ut inte i den teoretiska spekuleringen utan i praktiken, då frågar jag verkligen, om det är fog för denna ändring. Här debattera vi nästan årligen frågan om riksdagens arbetssätt, och det säges, att arbetstiden skulle kunna förkortas. Tro herrarna verkligen, att om det sutte ett antal kommunister mer i riksdagen, jag menar nu huvudsakligen Sillénkommunister — de ha ju en annan läggning än vår kommunist här i första kammaren, ty om alla vore som han, så vore det inte så farligt — alltså snarare kommunister av typen Brädefors och Hagberg, att någon förkortning i arbetstiden då skulle ha skett? Vi sågo ju, att första kammaren i år slutade sin remissdebatt natten till lördagen klockan $\frac{1}{2}$ 12, men att andra kammaren höll på tills på natten till söndagen, då den slutade ungefär samma tid. Jag vill inte yttra mig om vad det beror på, men jag är övertygad om, att skulle man i andra kammaren, såsom fallet blivit, om det funnits tilläggsmandat, ha haft 11 kommunister mera efter 1932 års val, så hade nog andra kammaren fått hålla på med sin remissdebatt hela måndagen också. Vi kunna vara ganska övertygade om, att skulle de partier, som vilja omskapa samhället med utomparlamentariska medel, få en så manstark representation här som den jag nyss antydde — herr Hamrin säger visserligen, att det gör ingenting om de få ökat inflytande — så skulle vi nog få upp ögonen för hur läget då blir, men inte tror jag, att riksdagens anseende skulle vinna på en sådan ändrad sammansättning.

Jag får verkligen säga, herr talman, att om man gör klart för sig, hur förhållandena skulle komma att se ut i verklighetens ljus, så kan man inte bli så värst förtjust över denna förändring i valmetoden. Jag är övertygad om, att orättvisorna skulle med en sådan metod bli mycket påtagliga, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Strömberg: Jag är herr Hamrin mycket tacksam för det anförande han hållit. Det liksom förde mig fram till den rätta utgångspunkten. Det är nämligen de tonerna, som jag alltid tidigare hört användas mot oss, och det var dessa, som jag framför allt avsåg att reagera emot i mitt första anförande. Nu kom också herr Hamrin med en ganska kraftig salva. Han förklarade, att det var inga ärliga skäl, som utskottsmajoriteten kunde anföra. Men om det inte var ärliga skäl, så var det naturligtvis oärliga. Alltså hörde kammaren hur rätt jag hade i mitt första anförande, då jag menade, att man förebrätt

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
oss att vi inte ha ärliga, sakliga skäl för vår ståndpunkt. Herr Hamrin säger vidare, att det är de obotfärdigas förhinder då vi avvisa detta förslag. Bland bevisen för detta anförde herr Hamrin något om att socialdemokraterna alltid utnyttjat även den andra kantens röster på något sätt, ehuru det inte alls klart framgick för mig, vad herr Hamrin menade. Jag skulle önska att få något större klarhet på den punkten. Herr Hamrin borde annars veta, att vår för syndelse i fråga om valsamverkan består i, att vi behållit den partibeteckning vid valen, som vi haft allt ifrån partiets första deltagande i val. Vi ha motsatt oss varje samarbete från kommunisthåll, men ha på grund av gällande lagstiftning inte kunnat hindra kommunisterna från att ta vår partibeteckning. Nu framlade den socialdemokratiska regeringen vid fjolårets riksdag proposition med förslag till skydd för partibeteckningar, vilket förslag vi från socialdemokratiskt håll enhälligt understödde och vilket riksdagen också antog. Vi räknade icke alls med, om vi komma att vinna eller förlora något på denna reform. Jag anhåller därför att då herr Hamrin beskyller oss för oärliga avsikter och för de obotfärdigas förhinder, han inför kammaren ger bättre skäl för detta sitt påstående.

Vidare ber jag att få säga herr Hamrin, att då han talar om olika slag av diktatur, kan han sätta upp i sin ordbok ännu ett slag av diktatur, nämligen vägmästardiktatur.

Herr Bergman: Herr Strömberg yttrade i sitt första anförande här, att man bör ha måttliga anspråk, och han ansåg, att om man kräver 30 riksmandat, såsom i en av motionerna föreslås, så innebär det omåttliga anspråk. Jag får då erinra honom om, att här är icke längre tal om de 30 riksmandaten. Något sådant förslag föreligger inte till diskussion här i dag. Det har ju övergivits av reservanterna, som anslutit sig till herr Hamrins med fle-ras motion och således accepterat idén om 15 tilläggsmandat. Det var därför ingen giltig anledning för herr Strömberg med utgångspunkt från yrkan-det om 30 riksmandat göra den anmärkning han gjorde.

Vidare vill jag anmärka, att då herr Strömberg förklarade, att man redan gjort vad man kunnat för att få fram en rättvisare fördelning av riksdagsmandaten, vilket även socialdemokraterna enligt hans försäkring eftersträ-vade, så erkänner han alltså principiellt, att man bör sträva efter en rättvis fördelning. Principen har han således erkänt, men han tycks tro, att man kommit fram till denna rättvisare fördelning blott genom att man ökat val-kretsarnas omfång och infört länskretsar. Jag medger, att detta i någon mån förbättrade saken. Det förhöll sig nämligen så, att före införandet av länskretsar blevo 20 mandat felplacerade. Sedan man fått länsvalkretsar och antalet valkretsar minskats till 28, under det att antalet förut varit 56, blev det något större möjlighet att få proportionell rättvisa. Men det oaktat blevo vid nästa val 15 mandat felplacerade; alltså inskränkte sig förbättringen till endast 5 mandat. Då herr Strömberg erkände, att man bör sträva efter rätt-visa, varför vill han då icke gå vägen ända fram till målet och få rättvisan fullständigt genomförd?

I sitt sista anförande, där herr Strömberg indignerad tog avstånd från be-skyllningen mot socialdemokraterna, att de skulle ha opererat i samförstånd med kommunisterna genom att använda gemensam partibeteckning, sade herr Strömberg att det socialdemokratiska partiet alltid använt samma partibe-teckning, och partiet rådde inte för att även andra annekterat beteckningen. Jag frågar då: vad skulle ha hindrat socialdemokraterna att i stället för den onekligen ganska anspråksfulla beteckningen »arbetarpartiet», på valsedlar-na skriva »socialdemokratiska arbetarpartiet»? Då hade det väl inte varit

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
 troligt, att kommunisterna röstat under den signaturen, men ingen socialdemokrat hade väl gått förlorad, därför att man inbjudit till röstning under beteckningen »socialdemokratiska arbetarpartiet»? Då hade valet blivit fullt »renhårigt», synes det mig.

Så säger herr Anton Pettersson, att det skulle bli sådana fruktansvärda följder av den av oss krävda förändringen, därför att det huvudsakligen bleve kommunister, som skulle vinna på den. Det talet har redan herr Hamrin bemött. Då man önskar full rättvisa i avseende på fördelningen av mandaten, så kan man icke göra undantag för något parti så länge det uppträder parlamentariskt. Det strider emot demokratiens princip. Jag håller med herr Pettersson därom att det icke är något i och för sig eftersträfvansvärt att få in flera kommunister i riksdagen, men är svenska folket verkligen så dumt, att det i större utsträckning övergår till kommunistisk eller nazistisk trobekännelse, så är det orimligt att inte dessa båda partier, då man har en demokratisk representation, skola få vara med i representationen i samma utsträckning vari de äro företrädade i den allmänna opinionen i landet. Ett parti, som med våld och blodsutgjutelse vill omstörta författningen bör icke tolereras i någon riksförsamling, men om det avstår från att vara ett våldsparti och går på vanligt hederligt sätt de parlamentariska vägarna, må det ju lika väl som andra meningsriktningar få göra sin stämma hörd. Tystas de ned genom avsiktlig underrepresentation, så stimuleras det snarare att gå våldets och revolutionens vägar.

Jag får vidare gent emot herr Pettersson säga, att när han rör sig med siffror, räknar han litet sofistiskt. Han drog fram förhållandena i olika valkretsar och anförde exempel från Värmland, där — om jag ej hörde fel — bondeförbundet med angivet jämförelsetal inte skulle ha fått något mandat år 1928, under det att kommunisterna skulle ha fått representation, och han säger, att det är fullständigt orättvist. Ja, det är det, om man tager hänsyn till förhållandena i det särskilda fallet, lokalt sett, men här är ju fråga om att utjämna de orättvisa förhållanden, som göra sig gällande lokalt, så att en mening, som är representerad i landet, blir representerad i representationen på ett sätt som motsvarar dess utbredning. Man måste se saken ur de vidare synpunkter, från vilka den är sedd av motionärerna, och som gjorts gällande här förut under debatten. Att taga fram siffror från enskilda valkretsar utan att taga hänsyn till att en underrepresentation på ett ställe kan uppvägas av en överrepresentation annorstädes kallar jag för sofistisk, och i den konsten är verkligen att döma av detta anförande, herr Pettersson mästare. Jag har lärt respektera och sätta stort värde på honom i många avseenden. Efter detta har jag fått anledning att beundra även hans dialektik. Men denna goda gåva bör icke missbrukas till att förvända synen på folk genom att åberopa separatfall, som inte bevisa något, man måste se fallen i ett större sammanhang.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindström: Herr talman! När man lägger märke till den kraft och den värme, med vilken ledaren för folkpartiet i denna kammare träder in till försvar för kravet på proportionalismens vidare utveckling till den yttersta gränsen, så förstår man, att hans parti anser detta vara ett medel för att skapa åt detsamma en starkare parlamentarisk bas och göra det ännu en gång till en verkligt betydelsefull kraft i svensk politik.

Jag är för min del övertygad om att inga som helst tricks med valsyste-
 met, intet utbyggande av den mekaniska apparaten i den eller den riktningen hjälper därvidlag. Det enda, som skaffar ett parti en ställning i ett demokra-

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
tiskt parlament, är den politik, som partiet för. Det är den avgörande faktorn, herr Hamrin, tänk på den mer än på apparaturen! Att folkpartiets politik även vid denna riksdag går i en underlig kroklinje, framgår inte minst av det anförande, herr Hamrin höll. Han uppträdde här med stor kraft mot anmärkningen, att om vi få tilläggsmandat, komma flera kommunister in i riksdagen. Han yttrade på tal härom, att det är ingen fara med det, ty de äro i regel mycket hyggligt folk. Så skall man heller inte skapa en sådan ordning i samhället, att missnöjet tvingas ned i underjorden; man skall skapa möjligheter för detta missnöje att göra sig gällande på öppna fältet. Ja, det är alldeles riktigt, vad som i den delen sades, och det har många gånger sagts från socialdemokratiskt håll i olika sammanhang. Men herr Hamrin glömmer en sak, som vi andra ha större benägenhet att komma ihåg, och det är, att man från borgerligt håll, i allmänhet i mycket hög grad också från folkpartihåll, beskyllt oss för att oupphörligt ha gynnat kommunisterna i samband med att dessa partier använt vår gamla partibeteckning vid valen. Skulle nu, herr Hamrin, detta gamla agitationsnummer alldeles ha förlorat sitt värde? Jag kan inte se, att det kan ligga något annat i vad herr Hamrin här yttrat än att han stryker ett streck över hela den borgerliga agitationen på den punkten och även över den agitation, som folkpartiet, hans egen politiska grupp, har fört. Det föreligger här en motsättning emellan vad som säges i dag och den gamla agitationen från det hållet som det skulle vara ganska intressant att få ytterligare belyst.

Min principiella uppfattning i den här frågan om valsystemet är, att det klokaste och bästa, som kunde ske, vore, att hela proportionalismen avskaffades, och att man återgick till det gamla hederliga svenska valsystemet: majoritetsval i enmansvalkretsar. Visserligen utfaller vid ett sådant val resultatet icke så, att den fullständiga rättvisan, den matematiska rättvisan, blir tillgodosedd. Men detta är en underordnad sak enligt mitt sätt att se. Det viktigaste är, att man skapar ett parlamentariskt underlag för en stark regering, som på bästa sätt kan sköta statens affärer. Detta går inte, om man trasar sönder underlaget i valmanskåren genom ett långt drivet proportionalistiskt system. Det är en mycket mera rationell metod, en mycket riktigare metod och en metod, som skapar mera styrka åt hela det parlamentariska styrelsesättet, om man bereder möjlighet att skapa en ordentlig majoritet genom ett annat valsystem, det jag här rekommenderat. Ett sådant valsystem, dessutom, är det enda, som tillåter personligheten att verkligen göra sig gällande i kampen för den politiska tillvaron, och som över huvud befördrar personlighetens värde och skolning för vårt offentliga liv. Om vi skulle taga upp frågan från den synpunkten, tror jag, att vi skulle få djupare perspektiv på den och få till stånd en mera fruktbarande diskussion. Men något i den riktningen kan jag naturligtvis inte yrka på i dagens läge, herr talman, utan jag måste nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hamrin: Herr Strömberg riktade till mig en mycket bestämd maning att ge bevis för mitt påstående. Ack, herr Strömberg, skall detta vara nödvändigt, när all erfarenhet visar, att man från herr Strömbergs håll använder de möjligheter, som finnas precis på samma sätt som från borgerligt håll. Man tager en partibeteckning, som heter »arbetarpartiet» och skriver »socialdemokraterna» under den. Från den socialdemokratiska pressen framhålles, att vill man på borgerlig sida lägga bort gemensamhetsbeteckningen med andra borgerliga, så skola socialdemokraterna också gå in för en sådan metod.

Att sedan den nuvarande regeringen framlagt proposition med förslag om

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.) skydd för partibeteckningar, äro vi mycket tacksamma för och belättna med, men det är inte något socialdemokratiskt recept utan något, som vi också förordat. Och att herr Strömberg skall komma och påstå, att det skulle behövas bevis för att ni från ert håll använt alla möjligheter att vinna så många mandat som möjligt, är ju, förlåt herr talman, rent löjligt! Men jag har sagt, att det är precis samma strävan från borgerligt håll, och det är huvudmotivet, varför vi vilja ha fram denna reform för att slippa detta samröre med både den ena och den andra sidan. Den principen och det motivet borde väl ändå både av herr Strömberg och av mig kunna godkännas.

Man frågar här: är det nyttigt, är det nödvändigt och riktigt att skaffa ett valsystem, som gynnar sådana grupper som den, vilken herr Nerman här representerar? Mina herrar, vad vi glömma lätt! Läs bara protokollen från tiden för socialdemokratiens inträde i riksdagen, så få ni precis samma resonemang till livs! Det dåvarande liberala partiet möttes på den tiden av precis samma yttranden som nyss: vill ni vara med om en utvidgad rösträtt här i landet, vill ni vara med om sådana reformer, som skaffa tillträde till riksdagen för socialister? Och det var många i detta land, om gjorde korstecknet, då Hjalmar Branting invaldes i riksdagen. Och precis samma beskyllning framkom då mot den tidens liberaler som herrarna nu rikta mot oss därför att vi vilja ge rättvisa åt alla håll, därför att vi vilja vara med om en valmetod, som ger rättvisa, oavsett vilka svenska medborgare därigenom komma att få säte och stämma i den svenska riksdagen.

Till herr Pettersson vill jag bara säga, att jag inte ett spår sysslat med några beräkningar. Vad följderna skulle bli är mig fullkomligt egalt. Jag har inte det ringaste räknat efter vilken grupp som skulle få förtjänst och nytta av detta (hör, hör!) utan det är en *princip*, vi hävda och ingenting annat.

Sedan tog herr Strömberg riktigt till storsläggan och talade om en diktatur, som heter vågmästartiktatur. Om det funnits eller finns någon sådan, vill jag säga, att den är det allra lättast att avskaffa. Men herr Strömberg kanske menar med vågmästartiktatur en minoritetsregering, eller hur herr Strömberg?

Herr Strömberg: Jag vill bara konstatera, att herr Hamrins bevisföring, när han beskyllde vårt parti för oärliga avsikter och för de obotfärdigas förhinder icke bestod i någonting annat än att han sade, att vi alltid önskat att få så många mandat som möjligt. Däri har herr Hamrin naturligtvis fullkomligt rätt, det ha vi strävat efter. Men herr Hamrin skulle ju bevisa, att denna vår strävan tagit sig uttryck på något otillbörligt sätt, och det är häri han icke lyckats.

Herr Lindhagen: Herr talman! När proportionalismen vid riksdagsmannaval infördes här i landet, stod striden mellan högern och socialdemokraterna å ena sidan samt det dåvarande liberala partiet å den andra sidan. Således på den tiden önskade liberalerna bibehålla enmansvalkretsar. Nu när man gått in för proportionalismen, vilket jag också var med om att göra, så är det för mig ganska påfallande, att det här förslaget, som nutida liberaler framfört i strid mot sina tidigare intentioner är i hög grad »rättvist» naturligtvis, så att inte vissa smärre partier skola behöva mobilisera dubbelt så många valmän för att få igenom en kandidat som de stora partierna. Det tycker jag ligger så i sakens natur, att vill man fortsätta med den proportionella rättvisan, måste man till en början bifalla den nu av liberalerna väckta motionen. Jag säger liberalerna och kommer alltid att säga liberaler, ty folkpartiet är ett förflutet namn. Vi äro folk allesamman! Alltså säger jag liberalerna.

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)

Såsom Lindström också erinrade, riskera vi genom att gå denna väg att ännu mera pulverisera partierna. Nya partier komma lätt att uppstå under skydd av denna reform, så att vi få ännu flera partier. Jag vill då erinra om spektaklet i Tyskland. Där försökte man ju i alla fall upprepade gånger och med två eller tre nya val att skapa en majoritet, på vilken en regering kunde uppbyggas. Det misslyckades totalt, och då kom diktaturen av sig själv som ett brev på posten. Och den nya diktatorn sade: Tyskland kan inte pånyttfödas av 40 partier — ty ungefär så många lära de varit, som tävlade vid riksdagsmannavalen — utan bara av ett parti.

Vi gå så småningom mot samma upplösning, på rättvisans grundval. Då är frågan, om vi inte hellre böra tillåta oss en grundlig »formell» orättvisa, såsom vi hade i den gamla tiden och som liberalerna också ville ha då, nämligen att återgå till enmansvalkretsar. Jag känner på mig, att vi mer och mer glida hän mot oöverstigliga svårigheter att hålla styr på parlamentet och mot beroende av partiledningar. Vi glida mot söndersmulande av folkopinionen, genom att här och där företagsamma föregångare sätta sig i rörelse och samla anhängare, som vilja följa dem. Men om dessa anhängare inte få ett mandat, så är det ej alltid deras egna inre meningar, som gå till spillo, utan väl oftast de meningar, som pålagts dem av den tillfälligtvis av dem valde diktatorn.

Jag menar således, herr talman, att vi här också måste se ut över vidderna. I likhet med Rickard Lindström har jag och många andra proportionalister börjat högeligen undra om inte vår utomordentliga rättrådighet, när det gäller att upprätthålla de parlamentariska, proportionella valen, kommer att föra oss ur askan i elden.

Jag vore således, herr talman, nu beredd att i valet mellan de tre möjligheterna: nuvarande proportionalism, proportionalism i den av motionärerna föreslagna formen och val i enmansvalkretsar, rösta för det sistnämnda, om det nu föreläge ett sådant val här. Jag skulle emellertid göra det med en viss olust, ty man erfar sådan, när man går från gamla grundsatser, som dock äro formellt rättvisa. Enmansvalkretsar ha engelsmännen — vilka ju lära vara ett praktiskt folk — bibehållit, utan att man hört talas om att där på allvar ifrågasatts att ändra denna den parlamentariska engelska konstitutionens stora grundval.

Hur jag nu skall ställa mig i valet mellan det nuvarande tillståndet och ytterligare formell rättvisa med äventyr av pulverisering av vår parlamentarism, betyder ju en vansklig situation, herr talman. Jag skulle egentligen rösta »Avstår», vilket numera är tillåtet — ifall apparaten fungerar. Jag hade otur förra gången, när det till sist blev uppresning i ärendet om avskaffande av uppresningen, ty då visade det sig enligt stjärnkartan, att när riksdagsmännen fingo rösta i sina pulpeter, fick min uppfattning nästan lika många röster som den andra. Men vid första uppresningen, var det bara fyra eller fem som stego upp och röstade för densamma och vid öppen omröstning till sist efter upprop avgåvos 13 röster för motionärens yrkande, varjämte 9 avstodo.

Jag kommer att rösta för utskottets förslag för att hindra vidare pulverisering av riksdagen och i förhoppning om att vi en gång på den vägen få återgå till val i enmansvalkretsar. Vill man nu vara en ravailiac, skulle man kunna säga: Jag röstar med liberalerna, ty det kommer att bidra till en sådan pulverisering, att man slutligen tvingas genomföra enmansvalkretsar och den större frihet för valmännen, som de medgiva. Men det får vara en gräns också för dylika opportuniteter, och därför röstar jag med utskottet.

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)

Herr Västberg: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga, och det är då närmast ett råd, jag skall tillåta mig att ge herr Hamrin, om han vill taga emot det.

När läget är sådant, att regeringen lagt fram en proposition, som riksdagen godkänt och som innebär, att partierna själva kunna avgöra, om de vilja samverka med något annat parti, så borde herr Hamrin ha kunnat bespara sig beskyllningen mot det socialdemokratiska partiet angående samverkan med de kommunistiska grupperna och i stället avvaktat resultatet av partiets ställningstagande vid höstens val. Jag anser, att det hade varit mera korrekt gentemot det socialdemokratiska partiet. Det finns nämligen ingenting, som tyder på att det socialdemokratiska partiet inte har menat allvar med sina protester gentemot kommunisternas annekterande av arbetarpartiets beteckning. Ett av skälen för framläggande av propositionen har ju onekligen varit, att partiet skulle ha kunnat få legala möjligheter att skydda sig gentemot denna annexion ifrån kommunistisk sida.

Jag vill samtidigt tillåta mig konstatera, att ett av de skäl, som de borgerliga partierna använt för samverkan sinsemellan, har varit, att man icke har velat bidra till en socialistisk majoritet i riksdagen, som skulle styras av en kommunistisk svans. Nu anser däremot herr Hamrin, att det är ganska likgiltigt, hur många kommunister som komma in i riksdagen, huvudsyftet är bara att nå någon sorts formell rättvisa.

Jag tillåter mig att konstatera detta med tanke på den agitation, som säkerligen kommer att utvecklas även i höstens valrörelse.

Herr Bergman: Jag är nödsakad begära ordet på nytt för en kort replik mot herr Lindström. Han gjorde gällande, att det bästa valsystelet är majoritetsval i enmansvalkretsar. Det tjänar ju inte mycket till att närmare diskutera den saken, jag bara konstaterar, att ett sådant valsystelet i varje fall inte tillhör praktisk politik under närmast överskådliga tid. Huvudfrågan är ju nu, vad man skall göra under det nuvarande systemet. En enda reflexion skall jag dock tillägga med anledning av vad herr Lindström sade. Herr Lindhagen var för övrigt också inne på samma sak. De pekade på Englands exempel till stöd för tanken på majoritetsval i enmanskretsar.

Vid den stora koalitionsstriden i England för några år sedan, då högern i koalition med andra s. k. borgerliga och en mindre del av arbetarpartiet, kämpade mot den kvarstående delen av arbetarpartiet i England, fick koalitionen i runt tal 14 miljoner röster, medan Labour Party hade c:a 7 miljoner. Koalitionen fick 557 platser och Labour Party 58, alltså en tiondedel, när det borde ha fått hälften. Anser herr Lindström, att detta är ett exempel på hur en större och rättvisare och förnuftigare valordning bör vara beskaffad?

Engelsmännen äro ett praktiskt folk, var det någon som sade. Det är alldeles riktigt, men de äro samtidigt ett mycket konservativt folk i avseende å gamla sedvänjor av olika slag. De engelska arbetarna fingo den gången en mycket stark chock, så stark, att talrika röster inom Labour Party gjorde gällande, att England måste övergå till proportionellt valsystelet. Det är alltså inte riktigt, som herr Lindhagen säger, att man i England aldrig hört något krav därpå. Visserligen övervann den engelska sedvanekonservatismen denna chock och man släppte tanken på proportionalism; det sista valet fungerade ju något rättvisare, ehuru långt ifrån rättvist det heller.

Nu var det någon, som var i beråd om hur han skulle rösta här. Jag hörde, att herr Lindhagen efter mycken tvekan till sist kom till det slutresultatet, att han skulle rösta med utskottet. Då har jag kanske mindre anledning att för hans skull säga vad jag annars tänkt säga. Jag tänkte lugna herr Lind-

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)
hagen med att jag inte ämnade begära någon votering, så att han inte behövde råka i bekymmer vare sig för sin tvehågsenhet eller för apparatens funktionsduglighet i dag.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Jag vill bara yttra ett par ord med anledning av herrar Bergmans och Hamrins anföranden.

Herr Bergman beskyllde mig för att ha talat alltför ensidigt om hur genomförandet av detta förslag skulle verka i kretsarna. Om herr Bergman hörde på mig, fann han emellertid, att först talade jag om vad det skulle bli för slutresultat i hela landet. Jag skulle mycket väl ha kunnat tala om slutresultatet i hela landet för de olika partierna både 1924, 1928 och 1932, men jag var rädd för att jag skulle trötta kammarens ledamöter alldeles för mycket.

Jag skulle också till herr Hamrin vilja säga några ord med anledning av att han yttrade, att han inte alls har räknat med siffror och inte vet, hur det skulle ställa sig. Jag tycker, att det är ganska anmärkningsvärt, ty en realpolitiker borde väl, när en motion kommer fram, tänka på hur den skulle verka i praktiken. Men om inte herr Hamrin har räknat på detta, så tyckas i alla fall några andra från folkpartiet ha räknat därpå, ty som en röd tråd genom hela den här motionen går ju, att folkpartiet är underrepresenterat. Det är en förskräcklig orättvisa, säger man, vi måste ha rättvisare valmetod. Jag menar, att när herrarna säga, att ni inte räkna på siffrorna, så strider det ju mot hela motionen.

Jag vill stryka under vad jag sagt förut, att det här visserligen gäller en motion, som kanske kan tyckas syfta till riks rättvisa, men jag är övertygad om att detta förslag skulle kunna medföra betydligt mycket mer orättvisa i en hel del valkretsar. Det förhöll sig för resten inte så, som herr Bergman sade, att kommunisterna i Värmland skulle ha fått ett mandat på 6.000 röster, utan de skulle ha fått två mandat på 11,815, medan t. ex. bondeförbundet inte fått något på 7,648. Det finns en hel massa sådana där fall, och jag är övertygad om att man i bygderna skulle ha svårt att förstå, vad denna ändring skulle medföra för fördelar. När man ser på det hela, får jag verkligen säga, att, jag tycker, att detta är en ändring, som inte kan verka till att åstadkomma resultatrikare arbete i riksdagen. Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga herr Västberg, att han tillhör de där uttolkarna, som uttolka det man inte har sagt. Inte har jag påstått, att det skulle vara likgiltigt, hur många kommunister som sitta i den svenska riksdagen! Jag önskar naturligtvis, att det inte funnes någon — ja, d. v. s. jag gör gärna undantag för herr Nerman. Men det är alldeles klart, att ett sådant resultat skall nås genom saklig bevisföring, genom argumentation, genom en politik, som utestänger vissa grupper, vilka verka i sådan riktning, som jag inte anser vara samhällsgagnelig. Men om man gör sig kvitt dessa genom konstlade medel — det må gälla vilken riktning som helst — då måste jag vara rättvis och säga, att det är fel. Finns det en grupp, som är så stor, att den förmår att sätta in någon representant i riksdagen, så må den göra det. Jag tror, att det i och för sig är ganska ofarligt.

Herr Lindhagen: Herr Bergman talade om min tveksamhet. Jag gav dock klart besked. Men det finns en sak, som jag inte ville tala om nyss, därför att jag tyckte det kunde vara onödigt, som herr Bergman kan få höra nu och som också gjort mig mera bestämd för att rösta med majoriteten inom utskottet.

Om införande av tilläggsmandat vid andrakammarval m. m. (Forts.)

Vid det sista stadsfullmäktigevalet i Stockholm vann det liberala partiet — jag kallar det fortfarande så — åtskilliga nya röster. Det fanns inte heller något parti, som på valaffischerna hade givit så många löften om en ny guldålder, ifall det skulle komma till makten. Jag, som är ålderspresident i stadsfullmäktige, välkomnade den nya förstärkningen och hoppades, att den skulle i överensstämmelse med sina utfästelser kunna gå med egna vågor genom havet. Men vad inträffade? Jo, under den tid av inemot ett år, som vi nu arbetat tillsammans — förr kunde det väl kunnat hända, att de fåtaliga av liberalerna, gått sin egen väg någon gång — har jag inte upplevat ett enda tillfälle, då ej liberalerna i gemen gått kompakt tillsammans med högern. Då alltså denna motion är väckt bara för liberalernas skull, tror jag knappast att de behöva den här förändringen.

Herr Västberg: Jag vill bara säga herr Hamrin med anledning av hans sista yttrande, att jag hoppas, att han måtte komma ihåg, vad han nu yttrat, när frågan om statsfientlig verksamhet kommer upp till behandling.

Herr Bergman: Jag kan inte underlåta att säga några ord till herr försvarsministern, som jag ser sitta här med ett förmodligen mot partivännerna riktat sarkastiskt leende på läpparna. Det skulle vara roligt om han låte kammaren höra, vad han menar i denna fråga. År 1932, då samma yrkande förekom, höll han i denna kammare ett kraftigt anförande till förmån för den då föreliggande kungl. propositionen, som sammanfaller med en av de motioner som nu väckts i denna fråga. Han gjorde då gällande, att han för det första ansåg, att det begärda utjämningsförfarandet innebar ett rättvist krav, och för det andra påpekade han förmånen att komma ifrån vad han träffande kallade »de oheliga allianserna», d. v. s. kartellerna med andra partier, mot vilka man annars har motsatta intressen. Slutligen sade han, att det skulle vara en fördel att med den föreslagna anordningen kunna höja kammarens nivå genom att få in personer, som kanske hade den lokala opinionen emot sig, men som annars hade stor auktoritet i landet och vore värdefulla för riksdagen. Ett parti kunde med det vanliga valsystemet rentav bli dekapiterat, därigenom att själve partichefen kunde falla igenom i hemorten. Det var dessa synpunkter, som herr Vennerström särskilt betonade såsom representant för en minoritet inom det socialdemokratiska partiet; och han var inte den ende inom det partiet, som framförde sådana synpunkter och röstade för ett utjämningsförfarande. Då jag som sagt ser herr Vennerström nu närvarande, och då jag ser, med vilket intresse han följer denna debatt, så skulle jag vilja icke blott komplimentera honom för hans understöd förra gången, utan även vädja till honom i hans egenskap av ledamot av kammaren att även nu säga sin för närvarande bland hans partivänner säkerligen tungt vägande mening.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 122, med förslag till förordning angående giltighetstiden för vissa tullsatser;

nr 123, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2, 3 och 9 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stads-hypotekskassa, m. m.;

nr 125, angående pensionsrätten för vissa övningslärare vid folkskoleseminarierna;

nr 126, angående pensionsrätt för innehavaren av »Mimi Althainz professur i radioterapi» vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 127, angående vissa ändringar i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 130, angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående mandatfördelningen vid landstingsmannaval;

nr 16, i anledning av väckt motion angående mandatfördelningen vid val enligt kommunallagarna samt lagen om församlingsstyrelse; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kaptenen i Karlsborgs artilleriregemente, löjtnanten vid regementet B. E. G. Rudling att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass m. m.;

nr 34, i anledning av väckt motion om tillgodoräknande av viss tjänstetid i lönehänseende för fanjunkaren C. J. Lindholm; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om rätt för eldaren av andra klassen vid Norrbottens regemente E. Planting att i löneavseende tillgodoräkna viss tid.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för lantbruksattachéer samt att till Lantbruksattachéer: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 41,900 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar en höjning av anslaget i förhållande till löpande budgetår med 5,400 kronor. Av detta belopp hänförde sig 3,400 kronor till att de tre lantbruksattachébefattningarna i London, Ber-

*Anslag till
lantbruks-
attachéer.*

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

lin och Riga föreslagits från och med den 1 juli 1936 omreglerade från arvodestjänster till befattningar å extra stat i lönegraden B 28. Härjämte hade de till lantbruksattachéerna i London och Berlin utgående ortstilläggen föreslagits förhöjda från 5,500 kronor till 7,000 kronor respektive från 3,000 kronor till 3,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 219 av herr *von Stockenström* m. fl. och II: 490 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att de tre nuvarande lantbruksattachébefattningarna skulle ombildas till lantbruksrådstjänster å extra stat i enlighet med bestämmelserna i kap. 1 av kungörelsen den 15 juni 1935 (nr 397) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerade verk inom allmänna civilförvaltningen och att de skulle hänföras till 30:de lönegraden enligt den i 9 § av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 intagna löneplanen, samt

att ortstilläggen till lantbruksattachéerna i London och Berlin skulle utgå till den förre med 11,000 kronor och till den senare med 5,500 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 219 och II: 490,

1) för lantbruksråd fastställa följande

Personalförteckning.*Tjänstemän å extra stat.*

Befattning.	Lönegrad
3 lantbruksråd	B 30;
2) godkänna följande avlöningsstat för lantbruksråd att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937:	

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å extra stat, förslagsvis	kronor 33,200
2. Särskilda löneförmåner	» 17,500
	Summa kronor 50,700;

3) till Lantbruksråd: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 50,700 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *Sederholm*, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Gabrielsson*, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Karlsson* i Munkedal ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 219 och II: 490,

1) för lantbruksattachéer fastställa följande

Personalförteckning.*Tjänstemän å extra stat.*

Befattning.	Lönegrad
3 lantbruksattachéer	B 28;
2) godkänna följande avlöningsstat för lantbruksattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937:	

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)**Avlöningsstat.**

1. Avlöningar till tjänstemän å extra stat, förslagsvis	kronor 30,400
2. Särskilda löneförmåner	» 14,500
	<hr/>
	Summa kronor 44,900;

3) till Lantbruksattachéer: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 44,900 kronor.

Herr **Sederholm**: Med avseende å denna punkt föreligger en reservation från halva utskottet. Utskottet har alltså varit delat i två lika stora delar, varav den hälft, som jag tillhör, ville biträda Kungl. Maj:ts proposition med avseende å lönegraden men däremot icke med avseende å de extra ortstillägg, som skulle utgå till ifrågavarande tjänstemän. Kungl. Maj:t föreslog, att dessa skulle för lantbruksattachén i London utgå med 7,000 kronor och för lantbruksattachén i Berlin med 3,500 kronor, medan motionärerna yrkade, att de skulle utgå med resp. 11,000 och 5,500 kronor, vilket också utskottet föreslagit här. Den reservation, som föreligger här, går en medelväg och yrkar på en förhöjning av detta extra ortstillägg för attachén i London från 7,000 till 9,000 kronor och för attachén i Berlin från 3,500 till 4,500 kronor. Med avseende å lantbruksattachén i Riga föreslås ingen förändring i detta hänseende.

Det är alltså två frågor, som föreligga här, varom olika meningar råda. Den ena gäller, om dessa lantbruksattachéer böra uppflyttas från sin nuvarande löneställning i 26:e lönegraden till 30:e lönegraden, som utskottet föreslår, eller till 28:e lönegraden, såsom föreslås av Kungl. Maj:t. Den utredning, som har föregått Kungl. Maj:ts förslag, har utgått ifrån lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till befattningarnas vikt och vid en rättvis avvägning av den lönegrad, vederbörande attachéer borde tillhöra, ville styrelsen föreslå uppflyttning till den 28:e lönegraden. Dessutom föreslår den, att tjänstemännen i fråga skola uppföras på extra stat — nu är det fråga om arvodes-tjänster — varigenom de skulle kunna få pensionsrätt. I det avseendet äro de olika riktningarna här eniga; där föreligger alltså ingen meningsskiljaktighet.

Frågan är här i detta hänseende, huruvida dessa lantbruksattachéer böra uppflyttas till 28:e lönegraden, såsom är föreslaget av Kungl. Maj:t, eller till 30:e, som är föreslaget av motionärerna.

Av de olika myndigheter, som ha blivit hörda angående detta förslag av Kungl. Maj:t — statskontoret och sociala lönenämnden — har ingen föreslagit en höjning till högre lönegrad än till 28:e lönegraden, och för min del har jag inte någon anledning att här draga i tvivelsmål, att frågan har blivit riktigt och korrekt prövad av dessa myndigheter. Jag anser därför, att man inte skall gå längre än till vad som blivit föreslaget från myndigheternas sida. Jag tror för övrigt även sakligt, att denna lönegrad kan vara fullt lämplig och riktig, men i varje fall håller jag för riktigt, att skall någonting göras, skall det vara en framställning om övervägande, huruvida en inplacering i en högre lönegrad skulle vara dels sakligt befogad, dels inte medföra några olägenheter med avseende å det lönesystem, som finns för likartade tjänster. Det förhåller sig emellertid så, att dessa lantbruksattachéer stå under jordbruksdepartementet och lantbruksstyrelsen, medan motsvarande handelsattachéer stå under utrikesdepartementets handelsavdelning. De äro emellertid i många avseenden så pass jämförliga med varandra, att man inte bör och efter min mening inte kan ge sig till att godtyckligt flytta upp dessa tjänstemän i en högre lönegrad, utan att man samtidigt beaktar och jämför med den löne-

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

ställning, som motsvarande tjänstemän i utrikesdepartementets handelsavdelning ha. Något sådant har inte skett från motionärernas sida, och det har inte heller kommit fram på annat håll vid frågans utredning.

Under dessa förhållanden anser jag, att man bör stanna vid den löneställning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Det är sant, att eftersom vederbörande äro uppförda på extra stat, kommer att tillämpas en löneklass, som är ett nummer lägre, d. v. s. nr 27, men i alla fall få de i lön efter min och vederbörande myndigheters uppfattning vad som skäligen motsvarar den ställning de ha. I varje fall vill jag för min del inte vara med om en ytterligare höjning i detta hänseende.

Den ekonomiska sidan av denna sak är relativt obetydlig. Om dessa tjänstemän placeras i 28:e eller 30:e lönegraden, så rör det sig om 700 à 800 kronor för vardera. Är det så, att tjänstemännens verksamhet och levnadskostnader skulle betinga högre löneinkomster än vad som följer med Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, så bör detta kunna väl utjämnas och suppleras genom ett tillägg till och höjning av det extra ortstillägget, som utgår till dessa tjänstemän.

Även om man har förtjänta män på dessa platser och man på den grund vill höja deras inkomster, så är det väl knappast lämpligt, att man låter detta inverka, så att man höjer lönegraden. Det är väl bättre, såsom tjänsterna nu äro beskaffade, att låta detta inverka på det extra ortstillägget, så att den sammanlagda löneinkomsten blir nöjaktig. Det har ju ofta visat sig, vad lantbruksattachéerna beträffar, att det har mött svårigheter att få posterna besatta med lämpliga innehavare. Det finns ju inte några underordnade platser, som kunna vara trappsteg till denna post, utan när en sådan blir ledig, skall den anslås ledig, och då är det ofta nog rätt ovisst, om staten kan påräkna att få verkligt kompetenta och kvalificerade sökande. Att då utan vidare säga, att denna plats står i den 30:e lönegraden, synes mig vara mindre lämpligt än att man låter det extra ortstillägget eller personliga lönetillägget vara beroende av vederbörandes kompetens och erfarenhet.

På dessa skäl kan jag inte för min del ansluta mig till förslaget, att vederbörande tjänstemän skulle placeras högre än vad Kungl. Majt här har föreslagit, d. v. s. i den 28:e lönegraden.

Vad sedan beträffar det extra ortstillägget så är det ju huvudsakligen avsett till att gottgöra tjänstemännen för de ökade levnadskostnader, som äro en följd av vistelsen på dessa främmande platser. Denna ökning beror dels direkt på de höga levnadskostnaderna, som ju alltid förutsätta en kompensation, dels också på valutaskillnaden, som har kommit till synes särskilt starkt med avseende å Berlin, då ju med guldmyntfotens vidmakthållande därstädes och övergivande här i Sverige det har uppstått en mycket större skillnad mellan den svenska och den tyska valutan än som betingats av vederbörande valutors tidigare guldvärde. För denna skillnad få emellertid vederbörande tjänstemän full gottgörelse efter gällande kurser, så att denna skillnad bör icke räknas in i vad som här ersättes genom det extra ortstillägget. Vad beträffar levnadskostnaderna så äro dessa, särskilt i London, mycket högre än i Stockholm, och därför böra vederbörande tjänstemän ha en gottgörelse. Denna är föreslagen av Kungl. Maj:t till 7,000 kronor, av motionärerna till 11,000 och av reservanterna till 9,000 kronor. De kalkyler, som här blivit verkställda och under utskottsbehandlingen framlagda, giva vid handen, att den gottgörelse av 9,000 kronor, som reservanterna föreslå, är fullt tillräcklig för att ersätta denne tjänsteman, inte blott för de ökade levnadskostnaderna utan även för den löneskillnad, som kan betingas av förhållandet mellan 28:e och 30:e lönegraden.

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

Under dessa förhållanden torde ett sådant extra ortstillägg vara fullt motiverat, men också fullt tillräckligt, så att man behöver inte gå till 11,000 kronor för att gottgöra vederbörande. Enligt dessa beräkningar kommer lantbruksattachéen i London upp till en sammanlagd löneinkomst av något över 20,000 kronor om året, och det är ju i alla fall även med hänsyn till levnadskostnaderna en ganska god avlöning.

Vad jag nu sagt om lantbruksattachéen i London äger ju motsvarande tillämpning på den i Berlin. Dock är skillnaden i levnadskostnader, om jag frånräknar valutaskillnaden, relativt obetydlig eller ingen. Det har uppgivits, att index — valutaskillnaden frånräknad — i Berlin ligger 12 % under Stockholm, medan den i London ligger 58 % över Stockholm. Och därför är det ju också motiverat, att det blir betydligt mindre extra ortstillägg i Berlin, och det är av oss reserwanter föreslaget till 4,500 kronor.

Med stöd av vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Herr von Stockenström: Jag skall be att i denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan, som skiljer sig från reserwanterna i två avseenden, dels däri, att det föreslås, att lantbruksattachéerna skola placeras såsom tjänstemän å extra stat i lönegraden B 30, under det att reserwanterna föreslå B 28, och vidare däri, att utskottet föreslår, att ortstillägget skall utgöra i London 11,000 kronor och i Berlin 5,500 kronor, under det att reserwanterna föreslå ett ortstillägg av resp. 9,000 och 4,500 kronor.

Utskottet har här anslutit sig till vissa i ärendet väckta motioner, och jag skall be att få säga några ord om anledningen till, att dessa motioner blivit väckta.

Det har under de senare åren skett en mycket genomgripande omvandling av de ifrågavarande tjänsterna, närmast vad rör lantbruksattachéerna i London och Berlin. Deras uppgift har ju alltid varit att främja jordbrukets intressen i avseende å export och handel, att upprätthålla kontakt med importörerna, att se till, att exporten från svensk sida handhaves på bästa sätt, att kvaliteten på varorna hålles uppe o. s. v. De ha också haft att taga reda på om det förekommer några klagomål över de svenska exportvarorna och att söka rätta sådana missförhållanden. Vidare ha de till uppgift att följa jordbrukspolitiken och vad som överhuvud taget rör sig på jordbrukets område inom de ifrågavarande länderna och att därom avgiva rapporter till hemlandet. Emellertid ha under de senare åren — jag kan säga under de senaste fem åren — även andra och mycket viktiga uppgifter tillkommit, och detta har närmast berott därpå, att som vi veta de olika staterna och inte minst de stater det här gäller, England och Tyskland, ha vidtagit en hel del långtgående restriktiva åtgärder på det handelspolitiska området. Jag behöver inte här gå närmare in på detta. Det är välbekant, att de båda länderna ha dels höjt sina tullar och dels genomfört en kontingentering och åtskilliga andra åtgärder för att begränsa importen. Allt detta har gjort, att för att vi skola kunna upprätthålla vår jordbruksexport vi varit nödsakade att upptaga förhandlingar inte bara en gång utan oupphörligen med myndigheterna i de olika staterna. Det har gällt framför allt kontingenteringspolitiken, i viss mån också tullpolitiken, där vi haft att försvara våra intressen på bästa möjliga sätt. Allt detta tillkommer den svenska utrikesrepresentationen, och till mycket stor del ha dessa uppgifter kommit att fullgöras just av representanterna på lantbrukets område, våra lantbruksattachéer. Jag tänker givetvis här närmast på attachéerna i London och Berlin. Vad Riga angår så äro förhållandena där olika. Det har varit oupphörliga konferenser med de statliga myndigheterna. Det har gällt

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

att utvinna det mest möjliga av läget undan för undan, och jag vågar säga, att hade vi inte haft våra lantbruksattachéer i London och Berlin så hade det varit mycket svårt för oss att överhuvud taget kunna hålla vår export av jordbruksprodukter i gång på det sätt, som vi dock ha kunnat under de senare 4—5 åren. Jag vill härtill också foga, att sedan numera lantmännens egna ekonomiska organisationer i Sverige kommit att själva handhava den större delen av exporten — i fråga om smör, praktiskt taget hela exporten, likaså i fråga om fläsk och beträffande ägg mer än hälften av exporten — så ha just lantmännens ekonomiska föreningar kommit att stå i mycket närmare kontakt med våra lantbruksattachéer i London och Berlin. Representanter för de svenska exportorganen ha företagit resor gång på gång till de olika länderna, och de ha inlett ett intimt och fruktbarande samarbete med lantbruksattachéerna. Även om man tänker på denna utveckling så får man väl ändå medgiva, att lantbruksattachéernas hela ställning och tjänstutövning undergått en mycket genomgripande förskjutning under de senare åren. Det har kommit att ställas ökade krav på dem, på deras erfarenhet, på deras förmåga att inleda förbindelser och uppehålla dem, inte bara med importörerna utan även med de bestämmande, med de statliga myndigheterna i de olika länderna. De ha faktiskt kommit att mer och mer bli beskickningstjänstemän. De ha fått företräda beskickningen och därmed landet när det gäller att tillvarata de svenska intressena, givetvis i den mån som beskickningschefen själv inte haft att göra det. Då uppstår sig den frågan, om man inte bör giva lantbruksattachéerna en fastare tjänstställning och det föreslås nu, att de skola bli tjänstemän på extra stat. Det föreslås inte, varken från regeringens eller från motionärernas sida, att de skulle bli ordinarie, och jag har heller inte yrkat det, men då kommer följande fråga. När det nu gäller att reglera dessa tjänster på detta sätt, i vilken lönegrad skola de då placeras? Och vilka förmåner skola de åtnjuta? Det ligger ju närmast till hands just med hänsyn till den utveckling, som skett på området, och den förändring av deras tjänster, som inträtt, att jämföra lantbruksattachéerna med de olika befattningshavarna inom beskickningarna, med legationsråden, med handelsråden, med de militära attachéerna och med pressattachéerna. Jag vill då erinra därom, att legationsråd och handelsråd äro placerade i lönegraden B 30 såsom ordinarie tjänstemän. Pressattachéerna äro placerade i lönegraden B 26 såsom tjänstemän på extra stat. Det föreslås nu av reservanterna, att lantbruksattachéerna skulle stå i lönegraden B 28, men genom att de äro tjänstemän på extra stat innebär detta också, att lönen endast skulle utgå enligt närmast lägre lönegrad, B 27. Lantbruksattachéerna skulle alltså erhålla lön efter B 28, medan legationsråd och handelsråd stå i B 30.

Vad sedan ortstillägget angår så har legationsrådet i London inklusive det extra ortstillägg, som utgår till honom, 15,800 i ortstillägg. Marinattachéen, som ju i övrigt avlönas efter vissa andra grunder, har 16,000 i ortstillägg, pressattachéen i London, som står i B 26, har 14,156 kronor i ortstillägg. Något handelsråd ha vi ju inte i London, eftersom motsvarande uppgifter där handläggas av generalkonsulatet.

Vad Berlin angår så har legationsrådet där i ortstillägg 6,300 kronor. Pressattachéen har något mindre, 3,648 kronor, och handelsrådet där har 5,100 kronor.

Vad utskottet nu föreslår är, att lantbruksattachéen i London i ortstillägg skulle ha 11,000 kronor, eller 5,000 à 6,000 kronor mindre än legationsrådet och marinattachéen. Jag skulle också vilja föreslå en jämförelse mellan de sammanlagda löneförmåner, som skulle tillkomma lantbruksattachéen, och dem, som nu tillkomma pressattachéen. Pressattachéen står visserligen bara

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

i lönegraden B 26 och avlönas enligt lönegraden B 25, men han har detta stora ortstillägg på inte mindre än 14,156 kronor. Det innebär, att med bifall till reservanternas förslag skulle pressattachéen i London komma att ligga några tusen kronor högre än lantbruksattachéen. Även med det förslag, som utskottet här framställer, skulle han komma att ligga något bättre i avlöningshänseende än lantbruksattachéen, ehuru skillnaden då blir mindre. Jag tycker, att man bör göra dessa jämförelser, och jag menar, att man inte längre kan jämföra lantbruksattachéernas löneställning i London, Berlin och Riga med vissa tjänstemän inom den svenska förvaltningen här hemma, då ju levnadskostnader och mycket annat är så väsentligt olika där ute, utan det förefaller mig som om det riktiga vore att jämföra dessa befattningshavare just med motsvarande befattningshavare inom beskickningar och handelsrepresentation.

Jag vill också passa på att säga några ord om tjänsteställningen i övrigt. Det har diskuterats huruvida lantbruksattachétjänsterna lämpligen böra vara övergångstjänster, eller om de skola betraktas såsom slutposter. Jag vill påpeka, att det ju är mycket få platser. Det är bara tre tjänster det gäller. Och det finnes ingen sådan karriär, så att säga, som vi ha inom utrikesdepartementet, där man kan få passera lägre grader och sedan komma fram till högre, utan här gäller det alldeles fristående poster, som man då naturligtvis försöker besätta på bästa möjliga sätt. Och det har framhållits av den föregående ärade talaren, att det givetvis möter svårigheter att besätta dessa med kompetenta innehavare. Jag vill framhålla, att det är först efter en lång tids vistelse i de olika länderna, som en lantbruksattaché kommer så in i förhållandena och kan knyta sådana förbindelser, att han verkligen kan bli till den avsedda nyttan. Jag tror, att även om det kan finnas vissa skäl därför så bör man icke betrakta dessa tjänster som mer eller mindre flyktiga passage-tjänster, utan man får nog i viss mån betrakta dem som slutposter.

Jag tror, att man också i fråga om rekryteringen — för att kunna få dugliga personer — måste välja bland sådana, som ha en viss kommersiell skolning och helst även anknytning till jordbruket. Då det alltså gäller att få lämpliga personer, så är det, menar jag, önskvärt, att man ger dem en sådan ställning, en sådan lönegradsplacering, att tjänsterna kunna bli så pass lockande, att man kan få verkligt kompetent folk. Jag tycker därför, att den föregående ärade talarens argumentation i det hänseendet snarare talade för en högre lönegradsplacering än den han föreslagit.

Jag vill också påpeka ett annat förhållande, som kanske inte har direkt samband med själva lönefrågan, och det är den ställning, som lantbruksattachéerna nu intaga inom administrationen i övrigt. Det är nu faktiskt så, att de äro anknutna till legationen. De ha sitt arbete där, stå i daglig kontakt med personalen där, givetvis inte minst med beskickningschefen, men formellt sett sortera de under lantbruksstyrelsen. De ha att avgiva rapporter dit och stå även på annat sätt i förbindelse med denna, som har att inspektera deras verksamhet. Naturligtvis sortera lantbruksattachéerna också under jordbruksdepartementet. De ha att stå i rapport även med jordbruksministern och mottaga meddelanden och direktiv från honom, men jag vill ytterligare påpeka, att sedan numera jordbruksnämnden har kommit att i samband med de statliga regleringsåtgärderna för jordbruket övertaga handläggningen av en hel del exportärenden, som tidigare legat hos lantbruksstyrelsen, så har i viss mån även jordbruksnämnden kommit att bli principal för de ifrågavarande attachéerna. I själva verket är det så, att lantbruksattachéerna kommit att tjäna fyra herrar: beskickningen och utrikesdepartementet, jordbruksdepartementet, lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden. Man brukar ju tala om, att det är

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

svårt redan att tjäna två herrar, och jag tror, att det har visat sig, att det inte heller är så lätt att tjäna fyra herrar, till vilka man står i viss mån i beroende ställning. Jag skulle därför vilja vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att taga även denna fråga angående lantbruksattachéernas ställning inom administrationen under snar omprövning. Jag kan inte på rak arm säga hur saken lämpligen skall ordnas: om den lämpligaste vägen är den, att attachéerna placeras direkt såsom tjänstemän inom utrikesrepresentationen eller om de böra inordnas under jordbruksdepartementet. Jag vågar inte säga vilken väg som är den riktiga, men något bör göras, det tror jag är klart för dem, som haft tillfälle att närmare följa deras arbete och se, vilka förhållanden som råda.

Ja, herr talman, det framhölls av den föregående ärade talaren, att detta inte är någon stor ekonomisk fråga. Det är alldeles riktigt. Det rör sig bara om några tusen kronor, som utskottsförslaget är dyrare än reservanternas. Jag vill emellertid påpeka vikten av att vi ha en god representation på detta område utomlands. Jordbruksexportens värde är ju visserligen inte så stort nu som det var för en del år sedan, när kvantiteten var större och även priserna högre, men även på senare tid representerar exporten ett ganska betydande värde. Jag har bara räknat ihop de tre största produkterna — smör, fläsk och ägg — och jag kom då upp till ett värde under förra året på ungefär 50 miljoner kronor. Det är dock av synnerligen stor betydelse för jordbruket, att denna export handhaves på bästa sätt. Jag har förut framhållit av vilken vikt det är, att vi ha en fullgod representation, som kan stödja våra exportintressen.

Herr talman, under återopande av de skäl jag framfört och framför allt därför, att det synes mig oriktigt, att jordbrukets representation utomlands skall stå i en i viss mån missgynnad ställning, jämförd med representanterna för andra intressen, handeln, de militära intressena och pressen, så ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, som dock innebär en förbättring i detta hänseende och ställer våra lantbruksattachéer i lönehänseende i en gynnsammare ställning än vad som föreslås av reservanterna.

Häri instämde herrar *Tjällgren, von Heland* och *Lindström*.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag anhåller att få anföra några betänkligheter mot det slut, vartill utskottet har kommit.

Jag vill då först erinra om hela denna frågas uppkomst, vad angår utskottets uppseendeväckande beslut att med förbigående av alla hörda myndigheters yttranden föreslå placering av lantbruksattachéerna i lönegraden B 30. Jag vill i det avseendet vitsorda, att den föregående ärade talaren har rätt informerat kammaren när han påpekade, att dessa tjänstemäns betydelse på senare tiden har ökats, i särskild grad i London och nästan lika mycket i Berlin — men, vill jag här tillägga, icke alls i Riga. Det måste ju då te sig synnerligen underligt, att man i detta läge föreslår att därför, att det på två ställen har skett en ökning av arbetsuppgifterna, alla tre tjänstemännen skola placeras i denna lönegrad. Men vad som särskilt gör, att jag är betänksam, är just de omständigheter, som herr von Stockenström påpekade, då han påtalade den underliga ställning dessa tjänstemän ha. De lyda under fyra myndigheter. Det är ofta oerhört svårt för dem att veta till vem här i Sverige en rapport skall gå, och det har hänt mer än en gång, att det har uppkommit trassel därför att dessa olika instanser icke haft reda på saker och ting. I detta ligger ingen anmärkning mot lantbruksattachéerna: det har hänt vid tillfällena, då det faktiskt varit svårt att avgöra vem som egentligen skulle repre-

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

sentera förmannen. Detta måste ju betyda, att hela frågan om denna institutions ställning inom den närmaste framtiden måste bli föremål för ett övervägande. Jag delar alltså icke herr von Stockenströms uppfattning — vilken också uttalas av utskottet — att dessa tjänster äro lämpliga sluttjänster. Det är alldeles otänkbart, att man skall kunna skicka ut från början såsom lantbruksattaché en till mogen ålder kommen med mycken erfarenhet utrustad individ, som lämpligen kan placeras i lönegraden B 30. Vi måste snarare se till att få ut unga spänstiga krafter, som kunna växa in i sin uppgift, och som sannerligen icke komma att nöja sig med lönegraden B 30 som slutmål.

Med hänsyn alltså till dessa båda omständigheter, att för närvarande lantbruksattachéernas anknytning till hemlandet är så splittrad och att dessa tjänster med hänsyn till sin ökade betydelse icke lämpligen kunna bli sluttjänster, måste man taga upp frågan om en omläggning av hela institutionen. Och då måste det ju betecknas som tämligen oriktigt att just nu fastslå en så pass hög lönegrad som B 30. Det är klart, att man inte så lätt kan avgöra hur frågan om denna organisation i framtiden bör lösas, men dock har jag närmast kommit till den uppfattningen, att det bör bli så, att dessa lantbruksattachéer få tillhöra utrikesrepresentationen och sortera under utrikesdepartementet. Därigenom komma de in i den konsulära karriären. Det kan ju inte vara så stor skillnad i förutsättningarna för att sälja maskiner och för att sälja smör, och kan, såsom det nu är ordnat, ett handelsråd lämpligen befordras till konsul eller generalkonsul, så bör det väl kunna för framtiden ordnas så, att lantbruksattachéerna komma in i samma karriär, och att man sålunda kan få möjlighet att använda yngre, spänstiga och driftiga krafter på dessa poster med utsikt för dem att kunna flyttas över till någonting bättre. Nu är det emellertid så, att om 3 år avgår lantbruksattachéen i Riga med pension, och det är min bestämda uppfattning, att när den tiden kommer, så måste frågan om lantbrukets representation inom våra utrikespolitiska förbindelser upptagas till förnyad prövning, och jag menar, att med det perspektivet kan det inte vara klokt, att man nu i dag utan vidare slår fast lönegraden B 30 för dessa tjänstemän. Jag tror, att det kommer att medföra komplikationer för framtiden, och jag skulle för min del vilja rekommendera kammaren att ansluta sig till reservationen, vilket andra kammaren nyss gjort med mycket stor majoritet.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag är herr statsrådet mycket tacksam för att herr statsrådet ställde i utsikt att taga upp frågan om lantbruksattachéernas ställning inom administrationen. Jag vill endast säga ett ord beträffande frågan övergångstjänster eller sluttjänster.

Min uppfattning är den, att såsom det för närvarande är ordnat, få vi nog betrakta dessa poster som slutposter. Att skicka ut dessa unga spänstiga krafter, som statsrådet talade om, kan nog vara mycket bra, och de kunna nog göra en del nytta, när det gäller att arbeta upp vår handel i övrigt, men att skicka ut unga oerfarna personer för att upptaga dessa ofta mycket svåra förhandlingar med statsmyndigheter, tror jag inte leder till så lyckligt resultat. Där fordras nog en viss auktoritet och en viss erfarenhet, som man knappast kan ha, när man kommer alldeles ny till tjänsten i fråga.

Vad sedan angår posten i Riga, är det alldeles riktigt, som statsrådet framhåller, att den nuvarande befattningshavaren blir pensionsmässig om något år. Jag kan emellertid icke finna något skäl för att innehavaren av denna tjänst nu placeras i lägre lönegrad än de övriga.

Vidare vill jag säga, att en löneplacering enligt utskottsförslaget ju icke på något sätt är ägnad att försvåra eller hindra den utredning, statsrådet ta-

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

lar om. Jag finner således icke, att det skälet, att attachéerna möjligen komma att inplaceras i utrikesdepartementet, skall utgöra något hinder för ett bifall till utskottets förslag. Förslaget innebär för övrigt endast, att de skola vara tjänstemän på extra stat.

Herr statsrådet **Sköld**: Jag ber att omedelbart få skingra ett missförstånd, som kanske uppkommit efter den siste ärade talarens anförande, nämligen det att lantbruksattachéerna skulle hava bekläts med uppgiften att på något självständigt sätt förhandla med främmande länders myndigheter. Detta har icke ägt rum i annat avseende än beträffande vissa förhandlingar om rent tekniska saker, och i alla fall, då det gällt mera betydelsefulla överläggningar, ha lantbruksattachéerna endast ingått som medlemmar i förhandlingsdelegationerna.

Herr **Gustafson, Fritiof**: Även om lantbruksattachéerna icke fått direkt förhandla, så äro dock deras insikter i de tekniska frågorna och deras medverkan av så avgörande vikt vid förhandlingarna, att attachéernas betydelse för jordbruket icke i anledning av vad herr statsrådet sade får anses vara förringad. Jag kan icke undgå att understryka vad herr von Stockenström här sade, att ett uppflyttande av tjänsteställningen för dessa lantbruksattachéer innebär ingen bundenhet; de uppföras ju på extra stat. Man har full frihet att när som helst taga under omprövning, huruvida man skall indraga en sådan tjänst som exempelvis den i Riga. I varje fall håller jag före, att just nu, när våra förbindelser med England, Tyskland och Östersjöprovinserna äro av särskilt stor betydelse, är det av ytterligt stor vikt för oss att ha representanter för jordbruket, som äro fullgoda i olika avseenden och som på samma sätt som andra tjänstemän i utlandsrepresentationen ha erforderliga ekonomiska möjligheter så att de kunna fullgöra sina uppgifter på bästa sätt. Jag vet inte, om det föreligger så mycket större möjligheter för en beskickningstjänsteman på jordbrukets gebit att leva billigare i London eller Berlin än en, som handhar andra liknande spörsmål. I fråga om såväl tjänsteställning som i avlöningshänseende böra våra lantbruksrepresentanter i utlandet jämföras med representanter för handel och industri, därest de fullgöra likvärdiga funktioner. Jordbruksexporten är likaväl som industrien högst betydelsefull för landet i olika avseenden. Giltiga skäl för den lägre ställning i olika avseenden, som våra lantbruksattachéer haft och enligt Kungl. Maj:ts förslag även skulle komma att få synes mig icke hava förebragts. Därför anser jag, herr talman, att det föreligger fullgoda skäl att i denna punkt följa utskottet, och att det finnes skäl att gå utöver det kungl. förslaget framgår även av reservanternas yrkande, som gått utöver detsamma.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **von Stockenström**: Herr talman! Jag vill endast säga, att då jag talat om förhandlingar, har jag givetvis icke så mycket åsyftat själva avtalsförhandlingarna, ty de ha i allmänhet handhåfts av särskilda förhandlingsdelegationer, och i det arbetet ha lantbruksattachéerna biträtt. Men vad jag syftat på är det mera dagliga arbetet. Genom att importen är statligt reglerad både i England och Tyskland påkallas oupphörligen vissa överläggningar med olika statliga myndigheter och nämnder, och det är denna kontakt, som förmedlas just av lantbruksattachéerna.

Herr **Nilsson, Nils August**: Som kammarens ledamöter torde ha funnit, har det eljest sparsamma och försiktiga jordbruksutskottet i år varit mycket givmilt och frikostigt och på ett flertal punkter höjt de anslag, som Kungl. Maj:t begärt, på ett par punkter med mycket avsevärda belopp. Här på den-

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)

na punkt har det visserligen icke skett med så stort belopp, men höjningen är dock anmärkningsvärd nog. Kammarrens ledamöter ha kanske också observerat, att det rått och råder en ädel tävlan, en mycket uppbygglig tävlan mellan alla parter om att förbättra lönerna och de ekonomiska förhållandena för våra tre lantbruksattachéer. Först kommer Kungl. Maj:t och föreslår en ökning med 5,400 kronor. Utskottets reservanter finna icke detta vara tillräckligt, utan de yrka en förbättring med 8,400 kronor. Detta är icke alls detsamma, som herrar motionärer föreslå. De yrka en förbättring med 13,300 kronor. Och så kommer till sist utskottet och ökar på, utöver vad motionärerna föreslagit, ytterligare med 900 kronor, så att det till slut blir en förbättring med 14,200 kronor. Den sista förbättringen förstår jag ej på vad grund den egentligen kommit till. Jag förmodar, att den sista stegringen kommit så att säga av farten.

Det är ett par egendomliga omständigheter förknippade med detta ärende. Det är mycket egendomligt och ovanligt, att jordbruksutskottet negligerar alla förberedande myndigheter, lantbruksstyrelsen, statskontoret, lönenämnden och Kungl. Maj:t. Det gör detsamma vad de sagt: utskottet går till den högsta löneförbättringen. Det är vidare egendomlig att se, att bland de representanter för kamrarna, som anslutit sig till denna högsta stegring, finnas även representanter för det politiska parti, som eljest brukar leva mycket högt på sin kritik av ämbetsmännens höga löner både genom motioner här i riksdagen och i agitationen ute i landet. Det är endast ett enda skäl av någon verklig innebörd, om också formell innebörd, som motionärerna och utskottet kunna andraga för sitt förslag att uppflytta lantbruksattachéerna till 30:e lönegraden för extra ordinarie tjänstemän, nämligen jämförelsen med handelsråden. Det säges, att när handelsråden fått denna ställning, skola lantbruksattachéerna ha detsamma. Eljest sker det ingen rättvisa. Och motionärerna säga, att det ju endast är den skillnaden, att lantbruksattachéerna företräda andra varor än handelsråden. Ja, detta är ju mycket riktigt, och om det vore bara den skillnaden, kunde ju denna synpunkt tillmätas större vikt. Men först och främst tycker jag för min personliga del, att det icke blott är andra varor, som de företräda, utan handelsråden företräda många fler varor. De företräda ju all industri och landets produktion i övrigt, medan lantbruksattachéerna företräda bara lantbruksprodukter. Därmed vill jag icke säga, att det icke är fullkomligt lika viktigt att på ett kraftigt sätt företräda lantbruksprodukter som industriprodukter. Det är visst och sant, men på lekmannen gör det ett visst intryck, att industriens export är den vi leva på och förtjäna något på, då däremot exporten av lantbruksprodukter merendels nu för tiden går med förlust. Den skulle icke kunna gå för sig, om den ej hade statsunderstöd att bygga på. Och representanterna för en exportnäring, som arbetar med statsunderstöd, böra ha en väsentligt lättare uppgift i sitt arbete, än representanterna för en näring som får arbeta utan sådan hjälp.

Jag skall härtill endast lägga den anmärkningen, att man ofta ser exempel på, när ett utskott utan stöd av sakkunniga myndigheters utredningar företager sig att på fri hand yxa till löneförbättringar, att man går litet grovt till väga. Så är det här. Beträffande en handelsattaché kan det vara mera skäl, beträffande en annan mindre och beträffande en tredje kanske icke alls något skäl att vidtaga en så våldsam löneförbättring, som utskottet föreslår.

På dessa grunder, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad

Anslag till lantbruksattachéer. (Forts.)
utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Enär herr statsrådet *Schlyter* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av ifrågavarande utlåtande.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående anslag för budgetåret 1936/1937 till inrättande av en anstalt för män som ådömts ungdomsfängelse m. m.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Punkten 12.

*Anslag till
omkostnader
för lantbruks-
attachéer.*

I denna punkt hade utskottet anfört:

»Under erinran, att utskottet under punkt 11 tillstyrkt ombildning av lantbruksattachébefattningarna till lantbruksrådstjänster, torde förevarande anslag benämnas Lantbruksråd: Omkostnader. Då utskottet biträder Kungl. Maj:ts under punkt 12 gjorda framställning — innebärande anslagsanvisning för ändamålet till oförändrat belopp — hemställer utskottet, att riksdagen må till Lantbruksråd: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 26,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Sederholm*, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Gabrielsson*, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungalsta, och *Karlsson* i Munkedal, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»I enlighet med Kungl. Maj:ts under punkt 12 gjorda framställning — innebärande anslagsanvisning för ändamålet till oförändrat belopp — hemställer utskottet, att riksdagen må till Lantbruksattachéer: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 26,000 kronor.»

Herr *Nilsson*, *Nils August*: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till omkostnader för lantbruksattachéer. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 13—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt samt att till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 81,600 kronor.

*Anslag till
avlöningar vid
statens växt-
skyddsanstalt.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 84 av herr *Andersson, Elof*, m. fl. och II: 229 av herr *Liedberg* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta om inrättandet av en filial av statens växtskyddsanstalt, förlagd till Alnarp, samt att riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1936/1937 bevilja dels ett anslag å kronor 23,236 till avlöningar och omkostnader, dels ett engångsanslag å kronor 35,000 för bestridandet av de med inrättandet av filialen förenade kostnaderna.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 84 och II: 229,

1) för statens växtskyddsanstalt fastställa under punkten införd personalförteckning;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

3) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 84,600 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl Eriksson, Granath, Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Karlsson* i Munkedal ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 84 och II: 229,

1) för statens växtskyddsanstalt fastställa i reservationen införd personalförteckning;

2) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

3) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 81,600 kronor.

Anslag till avlöningar vid statens växtskyddsanstalt. (Forts.)

Herr Eriksson, Carl: Som kammaren torde finna, är på denna punkt en reservation avgiven av åtskilliga utskottsledamöter. Reservanterna ha i förevarande punkt hävdad samma mening som Kungl. Maj:t beträffande den filial av växtskyddsanstalten, som är ifrågasatt i Skåne, nämligen, att frågan i sitt nuvarande läge måste betraktas som tämligen outhärdad. Ävenså kan anföras en annan synpunkt, som statskontoret hävdar, nämligen att man bör på detta område gå fram med rätt stor försiktighet, då man efter att helt nyss ha gjort vissa omläggningar på växtskyddets område är i färd med att göra nya omläggningar på samma område. Reservanterna anse således, att det icke kan vara så stor fara i att man skjuter på denna sak, till dess lokalfrågan blivit ordentligt outhärdad, och att man bör skaffa sig större erfarenhet angående växtskyddet och särskilt om behovet av den ifrågasatta filialen i södra Sverige.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sederholm: Det sades av den föregående talaren, att denna fråga icke var outhärdad. Jag vågar dock säga, att den är ganska bra outhärdad. Det har suttit kommitterade för försöksverksamhetens ordnande, och de ha behandlat denna fråga och menat, att en sådan anläggning bör komma till stånd vid Alnarp.

Statsrådet uttalade egentligen vissa betänkligheter med avseende på den byggnad, som här är föreslagen att inrymma ifrågavarande anstalt, och han menar, att den frågan skulle tarvå ytterligare outhärdning. Nu är ju utskottets hemställan så formulerad, att den ger möjlighet för statsrådet och ställer pengar till hans disposition för att efter verkställd outhärdning vidtaga åtgärder, så att denna anstalt verkligen kan komma till stånd och börja sin verksamhet under nästa år. Då är det ju möjligt att efter denna outhärdning ordna så, att det ekonomiska fullföljandet av outhärdningens resultat kan ske. Skulle det mot förmodan stöta på oväntade svårigheter, kan ju frågan återigen föreläggas nästa riksdag. Men majoriteten inom utskottet har ansett det synnerligen angeläget, att denna filial kommer till stånd. Skåne är ju vår viktigaste jordbruksprovins, och just när det gäller detta arbete med växtskyddet är man i stort behov att vara nära de platser, där angrepp av skadeinsekter och skadesvampar uppstå. Vi ha t. ex. vetemyggan, som härjar nere i Skåne, och man har fått vidtaga provisoriska och otillräckliga åtgärder för att på platsen följa dennas härjningar, något som givetvis skulle gå mycket bättre, om man hade en filialstation i Skåne. Vidare är den nära personliga kontakten mellan jordbrukarna och anstaltens tjänstemän av mycket stor betydelse, och för en provins av Skånes omfång och Skånes starka jordbruksbetoning är det alldeles speciellt önskvärt, att denna kontakt kan vinnas.

Det uppstår ofta växtsjukdomar och det uppenbarar sig skadeinsekter. Det behöves då snabba besök av vederbörande tjänstemän för att konstatera faran och kanske även lämna föreskrifter om det, som behöves och kan göras. Det går naturligtvis vida lättare, om man har denna filial i Skåne.

Jag tror därför, att det är ett verkligt trängande behov, att denna anstaltsfilial kommer till stånd, och jag är också övertygad, att den kommer att flitigt anlitas och uppskattas av alla representanter för Skånes lantbruksnäring. Därom vittnar ju ock de framställningar, som gjorts från Skåne. Att här avvakta vidare erfarenheter på detta område, när denna brist så många år varit känd och erkänd, torde icke vara behöfligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Anslag till avlöningar vid statens växtskyddsanstalt. (Forts.)

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har ej kunnat bli lika övertygad som utskottet om att det är slutgiltigt utrett, huruvida en filial av växtskyddsanstalten bör inrättas. När man läser utskottets utlåtande, får man närmast det intrycket, att utskottet tror, att det vid denna filial skall kunna utföras något mera ingående forskningsarbete. Men det ligger ju i sakens natur, att denna filial icke kan bli utrustad på ett sådant sätt, att några mera långt gående forskningar där kunna utföras. Det är väl ganska sannolikt, att den föreståndare, som blir där placerad, närmast blir en diagnostiker, en rapportör och insamlare av material, som har att översända materialet och sina rapporter till huvudanstalten. Det är klart, att jag icke bestrider nyttan för jordbrukarna att ha sakkunniga personer nära till hands, som kunna på kallelse infinna sig och konstatera förekomsten av växtsjukdomar eller parasitangrepp. Men även om det är så, att Skåne är inkörporten för mycket ont, så förekommer det väl växtsjukdomar i andra delar av landet också. Vi skola inte tro, att Malmö är den enda importhamnen för växter och växtdelar vid sidan av Stockholm. Sådana importerar över andra hamnar också. Och det ligger väl ändå ganska nära till hands, att om man nu utan vidare ger Skåne en sådan person, som tämligen fritt står till jordbrukets förfogande, dröjer det icke länge, innan andra delar av landet komma med samma krav. Då frågar jag: äro vi färdiga att nu taga ståndpunkt till denna princip, att staten skall vid sidan av växtskyddsanstalten på lokala orter gratis ställa till förfogande sakkunnig personal på växtskyddets område? Det göra vi icke, när det gäller den humana medicinen, icke när det gäller veterinärvården och icke på något annat motsvarande område. Jag undrar, om vi äro beredda att taga konsekvensen härav.

Jag menar därför, att denna fråga är värd mera ingående övervägande, innan man kan vara färdig att fatta beslut. Jag tycker, att det finns väl ändå en viss anledning att här vila på hanen. Växtskyddsanstalten har existerat några år. Den har fått taga lokaler i bruk, som äro mycket ofullständiga, mycket bristfälliga, i vissa avseenden så bristfälliga, att ett exakt arbete nästan omöjliggöres. Det har också gjorts framställningar från anstaltens sida om att få mera personal ute vid huvudanstalten. Framställningarna ha icke föranlett någon åtgärd, därför att byggnadsbeståndet ej tillåter en sådan utvidgning. Nu föreligger inför riksdagen i år en proposition, vari föreslås ordnande av byggnadsfrågan för växtskyddsanstalten. Om den propositionen blir bifallen, måste ju, när dessa byggnader en gång blir färdiga, frågan om huvudanstaltens organisation på nytt övervägas och denna anstalt fullständig och göras mer effektiv. Kan det icke då vara skäl att vänta med att taga ståndpunkt till frågan om en filial för denna växtskyddsanstalt, till dess man åtminstone får huvudanstalten färdig och inriktad så som man vill ha den? Den valfrihet, den föregående talaren ville ge Kungl. Maj:t på denna punkt, är nog icke en valfrihet, som är något att fika efter, ty om Kungl. Maj:t kommer till det resultatet, att de penningar, riksdagen så frikostigt anvisar, icke kunna användas, är man då riktigt säker på att det icke från många håll kommer att sägas, att regeringen icke har visat tillräckligt god vilja att ordna denna sak? Nog är det en allmän mening, att när riksdagen är så gentil att bevilja penningar, är Kungl. Maj:t skyldig att göra av med dem. Jag menar, att det finnes fullgoda skäl att i denna fråga vila på hanen ytterligare något eller några år. Andra kammaren har förresten alldeles nyss även på denna punkt bifallit reservationen och jag ber nu att även här i kammaren få rekommendera den till bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner,

Anslag till avlöningar vid statens växtskyddsanstalt. (Forts.)
 först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Carl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Carl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 43.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Anslag till
omkostnader
vid statens
växtskydds-
anstalt.*

Punkten 22.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens växtskyddsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 45,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade, under punkt 21 förut omförmälda likalydande motioner, nämligen I: 84 av herr *Andersson, Elof*, m. fl., och II: 229 av herr *Liedberg* m. fl.

Motionärernas framställning innefattade — i de delar densamma syntes böra behandlas under förevarande punkt — dels en höjning av det egentliga omkostnadsanslaget med 11,800 kronor, vilken höjning betingades av förslaget om inrättande av en filialstation av statens växtskyddsanstalt vid Alnarp, dels ock ett engångsanslag å 35,000 kronor för filialstationens inrättande.

Under erinran, att utskottet i anledning av motionerna I: 84 och II: 229 under punkt 21 tillstyrkt inrättande från den 1 april 1937 vid Alnarp av en filial till växtskyddsanstalten, hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 84 och II: 229, till Statens växtskyddsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 83,000 kronor.

Anslag till omkostnader vid statens växtskyddsanstalt. (Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Karlsson* i Munkedal, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Under erinran, att utskottet under punkt 21 avstyrkt i motionerna I: 84 och II: 229 framställt förslag om inrättande av en filialstation till växtskyddsanstalten, samt med biträdande av Kungl. Maj:ts framställning hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 84 och II: 229, till Statens växtskyddsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 45,000 kronor.

Herr Eriksson, Carl: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i förevarande punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Första kammarens protokoll 1936. Nr 14.

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.

Punkten 82.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 3,522,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 111 av herr *Bengtsson* m. fl. och II: 382 av herr *Persson* i Grytterud m. fl., vari hemställt,

dels att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i utsikt ställda utredningen angående en allmän reglering av den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten måtte snarast möjligt igångsättas, varvid, i fråga om lönernas utmätande, borde beaktas, att jordbruks- och mejerikonsulenternas löneförmåner komme i paritet med föreståndares för lantmannaskola med längre kurs, samt att utredningen borde så bedrivas, att förslag till lönerreglering kunde föreläggas senast till 1938 års riksdag,

dels att i avvaktan på denna utredning riksdagen ville anvisa 60,000 kronor att i enlighet med ett av lantbruksstyrelsen avgivet förslag användas till provisorisk lönekompensation till jordbrukskonsulenter och mejerikonsulenter med 800 kronor till envar konsulent.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 111 och II: 382 — såvitt desamma nu behandlats — till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 3,522,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Bengtsson* och *Mannerskantz*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Bengtsson: Herr talman, mina herrar! Med anledning av jordbruksutskottets avslag på motionerna angående jordbruks- och mejerikonsulenters lönekompensation skall jag be att få säga några ord angående dessa konsulenters löneförhållanden, vilka givit anledning till motionerna i ärendet.

Jordbrukskonsulenternas grundlön utgör endast 4,200 kronor. Denna har satts i underkant, därför att man ansett, att vederbörande fått ett efter deras förhållanden ej oväsentligt tillskott i rese- och traktamentsersättning. Under senare tid har man ju ansett, att reseersättning ej skall utgå till större belopp än att densamma täcker de verkliga utläggerna för resa och logi, och genom den nedskärning av resereglementet, som blivit genomförd, är all vinst med rätta bortfallen. Det beräknade överskottet å jordbrukskonsulenternas resor torde hava uppgått till mellan 800 och 1,000 kronor.

Var och en förstår ju, att denna åtgärd väckte allvarliga bekymmer, varför vederbörande helt naturligt gjorde en underdånig framställning om lönerreglering efter de nya förhållandena, vilken framställning tillstyrktes av kungl. lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapens ombudsmöte, vilka båda ju måste sitta inne med den allra största sakkunskap i frågan.

Jag tillåter mig även erinra om de många och värdefulla stöd, som riksdagen givit jordbruksnäringen de sista svåra åren, då det även samtidigt framhållits, att de, som arbeta vid jordbruket, skulle få sin beskärda del av kakan, så mycket mer som just jordbrukskonsulenterna hava fått sin arbetsbörda oerhört utökad genom alla de hundratals planer, som de fått uppgöra för fördelning av den mångfald anslag det på ifrågavarande område gäller. Då hava

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

dessa jordbrukskonsulenter, i stället för att, som man skulle tänka sig, erhålla en om än blygsam ersättning för sitt ansträngande extra arbete, fått sina inkomster avsevärt minskade, således större arbete och därmed minskad lön.

Jordbruksutskottets beslut är så mycket märkligare, som vid samma sammanträde provisorisk löneförbättring beviljades föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, en säkerligen välmotiverad åtgärd, men då måste i ännu högre grad anledning förelegat att giva ifrågasvarande konsulenter samma förman, inte minst därför, att dessa äro hänvisade att vara bosatta i städer med därmed följande betydligt dyrare levnadsförhållanden, än lantmannaskolornas föreståndare och lärare befinna sig i.

Ja, herr talman, jag har med detta endast velat i någon mån framhålla, att skäl ej har saknats för bifall till ifrågasvarande motion, men med hänsyn till den utgång frågan fått i utskottet har jag intet yrkande.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag hade begärt ordet dels för att bemöta den föregående talaren och dels för att yrka bifall till utskottets hemställan, men eftersom han inte framställde något yrkande, behöver jag icke komma med någon längre motivering för mitt yrkande om bifall till utskottets förslag. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att här ifrågasatts en utredning och att man vid densamma även skulle beakta det av motionärerna berörda spörsmålet. Jag tycker därför, att motionärerna kunna vara nöjda med vad utskottet yttrat i förevarande punkt.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att bemöta detta sista påstående av herr Tjällgren, att en utredning är föreslagen för att hjälpa konsulenter till en lämplig lönereglering. Det är ju så, att även om en sådan utredning kommer till stånd, kunna inte dessa konsulenter, under tiden, tills utredningen blir färdig, leva på luft, utan de bli lidande på den minskning i inkomster, som reduceringen av rese- och traktamentsersättning medför.

Det är en sak som man kan vara rädd för, om det tar lång tid, innan man får en ändring på detta. Man kan kanske räkna med att inte få så bra konsulenter, som önskvärdt är. När konsulentverksamheten började för många decennier sedan, behövdes det kanske inte fullt så kvalificerade konsulenter som nu, emedan bönderna och jordbrukarna då inte voro så kompetenta som de äro nu. Men det går inte an för en konsulent i våra dagar att komma ut till en jordbrukare utan att vara väl inne i sina saker, ty eljest blir det ofta så, att jordbrukaren får undervisa konsulenten i stället för att det skulle vara tvärtom. Därför äro fordringarna på konsulenterna högre nu än förr i världen.

Det finnes två slags anslag, som förekomma i det här utlåtandet. Det ena är direkta bidrag till jordbrukare för att de skola göra det eller det, och det andra är anslag till sådana ändamål som kunna skapa allmänna förutsättningar för jordbruksnäringens bärighet. Det sista slaget tycker jag är det mest sympatiska. Det har inte så mycket formen av allmosa för jordbrukarnas del, som när de direkt få pengar att stoppa i egen ficka. Här finnas ganska många fall, som jag har reda på, då mycket skickliga och framstående konsulenter på grund av att de nödgas vara bosatta i städer och på grund av att de få fara omkring och slita rätt mycket ont i bygderna, icke vilja kvarstå som konsulenter, och det är de bästa, som i så fall ge sig i väg för att antingen söka andra befattningar eller också arrendera jordbruk eller köpa egna gårdar. Jag vet fall, då just de bästa krafterna ha lämnat sina befattningar, därför att deras löner inte varit tillräckliga.

När kammaren dessutom för bara fem minuter sedan, utan någon som helst

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

debatt, gått med på, att lantmannaskolornas lärare flyttas upp och få bättre löneförmåner, tycker jag detta är ytterligare ett skäl till att man åtminstone provisoriskt kunde låta konsulenterna få det litet bättre ställt.

Jag skall inte heller göra något yrkande, utan ber endast att få instämma i de av herr Bengtsson framförda synpunkterna. Jag tycker att det kan vara onödigt att begära omröstning om denna sak, då utgången ju är lätt att förutspå.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! I anledning av vad herr Mannerskantz nu har yttrat är det kanske nödvändigt att fästa kammarens uppmärksamhet på vad utskottet har sagt i andra stycket på sid. 62 i sitt betänkande. Utskottet säger där: »Beträffande den i motionerna väckta frågan att i avvaktan på nu avsedd utredning bereda jordbrukskonsulenterna viss provisorisk lönekompen-sation finner utskottet visserligen i likhet med motionärerna, lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapens ombud, att åtskilliga skäl därför kunna åbe-ropas men ansluter sig dock utskottet på grund av andra föreliggande omstän-digheter till departementschefens uttalande, att ställningstagandet till jordbrukskonsulenternas avlöningar borde anstå i avbidan på en allmän reglering av konsulentverksamheten.»

Jag tycker, att utskottet har givit så pass mycket på hand där, att motionä-erna, såsom jag nyss yttrade, kunna ha all anledning att vara nöjda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 83.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 84.

Under punkten 84 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen (punkten 3 under avdelning G. Lanthushållning i allmänhet) hade Kungl. Maj:t före-slagit riksdagen att till Befrämjande av mindre jordbruk: Höjande av det mindre jordbruket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 62,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riks-dagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 62 av herr *Björck, John*, m. fl., likalydande med II: 191 av herr *Danielsson* m. fl., vari hemställt, att anslaget under nionde huvudtiteln, rubri-ken »Lanthushållning i allmänhet», punkt 3, Befrämjande av mindre jordbruk: Höjande av det mindre jordbruket, för budgetåret 1936/1937 måtte höjas från föreslagna 62,000 kronor med 20,000 till 82,000 kronor, samt att av detta anslag måtte anvisas ytterligare, utöver föreslagna 5,000 kronor, 20,000 kronor till studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor;

2) I: 292 av herr *Svensson, Martin*, likalydande med II: 492 av herr *Hedlund* i Häste m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att höja det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln, punkt 84, äskade reservationsanslaget till befrämjande av mindre jordbruk från 62,000 kronor till 364,000 kronor;

3) II: 372 av herr *Gustafson* i Vimmerby m. fl., vari hemställt, att riks-dagen måtte besluta att till befrämjande av mindre jordbruk: Höjande av det mindre jordbruket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 364,000 kronor.

*Anslag till
höjande av det
mindre jord-
bruket.*

Anslag till höjande av det mindre jordbruket. (Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 62 och II: 191, I: 292 och II: 492 samt II: 372, till Befrämjande av mindre jordbruk: Höjande av det mindre jordbruket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 62,000 kronor.

Herr Björck, John: Herr talman! Ett antal motionärer i båda kamrarna ha ju hemställt om en ökning av detta anslag med 20,000 kronor för att möjliggöra, att studieresorna för småbrukare må kunna återupptagas i större omfattning än tidigare. Som bekant har detta anslag icke utgått under de tre senaste åren. Det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 5,000 kronor, måste anses vara otillräckligt. Om det skall fördelas på landets samtliga hushållningssällskap, skulle de få icke fullt 200 kronor vardera.

Nu säger lantbruksstyrelsen, som förordar anslaget, att den anser, att det huvudsakligen borde utgå till hushållningssällskapen i Norrland och Dalarna. Vad utskottet tänker om denna fördelning, kan man inte utläsa ur utlåtandet. Antagligen beror väl utskottets tystnad på att det gillar vad lantbruksstyrelsen hemställt. Men om det är så, måste man säga, att övriga delar av landet bli orättvist behandlade, ty de få då ej något med av anslaget. Man kan göra sig en viss föreställning om behovet av detta anslag liksom om möjligheten för småbrukarna att själva påtaga sig dessa kostnader, när man tar del av den nyligen verkställda utredningen angående jordbrukarnas skuldsättning. Därav framgår ju, att jordbrukarna i Norrland och Dalarna ha det betydligt bättre ställt än i det övriga Sverige med avseende på skuldsättningen. Detta borde ju framför allt föranleda, att jordbrukarna i södra och mellersta delarna av landet finge hjälp till studieresor. Man kan ju resonera som så, att de behöfde hjälp att få resa till Norrland för att studera förhållandena där och utröna, hur jordbrukarna där sköta sig för att undgå skuldsättning.

Herr August Nilsson på Skånebanken framhöll för en stund sedan, att utskottet varit mycket givmilt och frikostigt. Jag kan inte dela den uppfattningen. Man skulle i så fall tycka, att utskottet borde kunnat gå med på att öka detta lilla anslag till 25,000 kronor. Jag har frågat ett par ledamöter av jordbruksutskottet, och de förklarade, att man måste spara på en hel del små anslag för att få till de stora, däribland till gödselvårdsanläggningar, vilket av Kungl. Maj:t upptagits till 200,000 kronor och nu av utskottet föreslås höjt med ytterligare 150,000 kronor. När det i detta fall, liksom i flera andra, funnits så gott om pengar, tycker man, att småbrukarna borde kunnat få dessa 20,000 kronor. Det hade blivit en liten smula poesi i prosan, och det tycker jag att jordbruksutskottet också kunde ha unnat våra småbrukare.

Som saken nu ligger till, är det givetvis inte mycket att göra åt den. Jag tillåter mig i alla fall, herr talman, att yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Sederholm: Det nyss hållna anförandet vittnar om livligt intresse för stödande av det mindre jordbruket, och jag vågar försäkra, att samma intresse även förefunnits inom jordbruksutskottet. Emellertid har under några år detta anslag varit indraget på grund av brist på medel. Nu kan ju knappast detta skäl åberopas, men statsrådet har åberopat behovet av ytterligare utredning och ändring av det system, som har tillämpats. Utskottet har också ansett, att en ändring av systemet nog borde tagas under överbäggande och att en utredning därför borde föregå ett återupptagande av småbrukspremieringen. Emellertid har utskottet i sitt utlåtande strukit under behovet av

Anslag till höjande av det mindre jordbruket. (Forts.)

att denna utredning påskyndas så mycket som möjligt, så att förslag snarast skall kunna framläggas. Utskottet förväntar, att framläggandet av förslaget skall ske så tidigt, att frågan kan upptagas till nästa års riksdag. Detta uttalande gjordes inom utskottet, och jag tror, att utskottet stod ganska enigt i den saken. Under sådana förhållanden ha vi nödgats finna oss i, att frågan uppskjutes ännu ett år, men vi förvänta att få fram frågan nästa år.

Vad särskilt studieresorna beträffar, äro ju dessa också ett av de bildningsmedel, som äro av viss betydelse för småbruket. Jag vågar dock hävda den meningen, att frågan icke har samma vikt nu som tidigare tack vare de genom bil- och busstrafiken ytterligt förbättrade kommunikationerna, som gjort det vida lättare för småbrukarna att komma ut och få se andra småbruk o. s. v. Men jag tror, att även denna fråga bör och kommer att ingå i den utredning, som här ställts i utsikt och som vi vänta resultatet av till nästa år.

Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 62 och II: 191; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 85—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

*Anslag till
gödselvårds-
anläggningar.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 293 av herr *Svensson, Martin*, likalydande med II: 493 av herr *Hedlund* i Häste m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 350,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till gödselvårdsanläggningar;

2) II: 68 av herr *Johanson* i Huskvarna m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1936/1937 till statsbidrag till gödselvårdsanläggningar anvisa ett reservationsanslag å 350,000 kronor;

3) II: 109 av herr *Hansson* i Vännäsby, vari hemstälts att riksdagen ville besluta att till bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 under nionde huvudtiteln anvisa samma anslag som under nuvarande budgetår eller 350,000 kronor;

4) II: 112 av herr *Gustafsson* i Välsnäs m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor såsom bidrag till

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 och att nämnda bidrag i främsta rummet skulle komma mindre bemedlade jordbrukare till del;

5) II: 227 av herr *Beck*, vari hemställts, att riksdagen till bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 under nionde huvudtiteln måtte anvisa ett extra reservationsanslag av 700,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 293 och II: 493, II: 68, II: 109, II: 112 samt II: 227, till Bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Karlsson* i Munkedal ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 293 och II: 493, II: 68, II: 109, II: 112, och II: 227, till Bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr Nilsson, August: Herr talman! Vid denna punkt har Kungl. Maj:t begärt, att riksdagen som bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1936/1937 skulle anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Men denna fråga om gödselvårdsanläggningar tycks inte vara någon vanlig fråga, utan det är en verklig hjärtefråga för många. Vi se också, att det varit en lång rad av motionärer, som ha påyrkat, att anslaget måtte höjas till 350,000 kronor, och en motionär har till och med begärt 700,000 kronor.

Som vi erinra oss, har detta anslag ursprungligen, för icke lång tid tillbaka, tillkommit såsom ett medel bland många andra att bereda arbetstillfällen och lätta den på sin tid så svåra arbetslösheten. Nu har emellertid arbetslösheten minskats, och av den anledningen har anslaget sänkts. Kungl. Maj:t har nu satt ned det till 200,000 kronor och sagt ifrån, att därmed borde också hela affären vara slutlikviderad och intet vidare anslag för därpå följande år utgå. Hur det än blir med den saken, har utskottet emellertid nu höjt budet från 200,000 till 350,000 kronor och därvid betonat, att detta skett av hänsyn till den synnerligen viktiga och behjärtansvärda sak det här gäller, nämligen att låta Sveriges lantbrukare komma i åtnjutande av statsbidrag till gödselvårdsanläggningar, därför att sådana anläggningar äro så ytterligt viktiga och bra för jordbruket, en sak, som ju icke bestrides av någon. Men när det är en så förfärligt bra sak, tycker man, att lantbrukarna själva borde kunna bekosta sådana anläggningar.

Emellertid har utskottet, med hänsyn till att Kungl. Maj:t begärt ett lägre anslag, nu hemställt, att villkoren för att komma i åtnjutande av sådant bidrag måtte skärpas, så att intet bidrag skulle få bli större än högst 200 kronor, samt att det icke bör få utgå till jordbrukare med större åkerareal än 15 har. Detta är vad reservanterna ha föreslagit angående de skärpta villkoren. Utskottet har likaledes skärpt villkoren och på samma sätt fastställt 200 kronor som maximum, men samtidigt sagt, att bidrag *i regel* icke bör utgå till innehavare av större jordbruk än 15 har. Skärpningen går således enligt utskottets förslag icke så långt som enligt reservanternas. Reservanterna ha eljest, som kammarens ledamöter i övrigt torde finna, vad själva anslagsbeloppet beträffar, anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag och påyrkat ett anslag av 200,000 kronor.

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

På de skäl, som anföras såväl i propositionen som i reservationen, ber jag att få yrka bifall till den av herr Johansson i Uppmälby m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr Heiding: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har visat sig sparsam på en del punkter, och en av dessa punkter är den, som gäller bidrag till gödselvårdsanläggningar. Flera motionärer ha ansett, att det av herr statsrådet föreslagna anslaget av 200,000 kronor varit för ringa. De ha därför begärt ett anslag av 350,000 kronor. Visserligen har det funnits en del motionärer, som ha gått ännu högre, men i utskottet ha vi ansett att vi borde biträda det förslag, som slutar på 350,000 kronor.

Det har ju redan nu visat sig, att anslaget har varit otillräckligt. Det har icke varit möjligt att lämna bidrag till alla, som ha sökt sådant. Vi ha nu, som den föregående ärade talaren framhöll, ansett oss böra göra något för att få anslaget att bättre räcka till, och därför ha vi liksom reservanterna förordat, att bidraget skulle utgå under vissa villkor. Utskottets formulering är bättre än reservanternas; vi ha sagt, att statsbidrag i regel bör utgå till mindre, men även till medelstora jordbruk. Det kan ju finnas någon jordbrukare med medelstort jordbruk, vilken är i stort behov av hjälp, och då vilja vi också hjälpa honom.

Jag tror således, att i den punkten behöver det inte bli några stridigheter om själva anslagets utgående. Men det är själva beloppet, som det gäller.

Man talar i dessa dagar om att lägga upp reservlager, först och främst av spannmål och sedan av vissa råvaror, bland annat gödningsämnen. Sådana skulle köpas från utlandet och läggas upp. Ja, detta skall ske även med inhemska konstgödningsämnen, men när det gäller här producerade naturliga gödningsämnen, låter man dessa förfaras eller rinna bort utan att ta vara på dem. Jag tycker verkligen, att det är ett anslag, som bör få utgå under flera år framåt. Visserligen var det från början avsett att avhjälpa arbetslösheten, och det skall erkännas, att så har varit fallet. Man kan likväl säga, att detta anslag icke bidragit till att avhjälpa arbetslösheten i lika hög grad som många andra. Det har i alla fall varit ett eftersträvat anslag, ur vilket jordbrukarna sökt att få bidrag. Hos Kalmar läns södra hushållningssällskap lågo, då jag var hemma i slutet av januari, så många ansökningar inne som 376 stycken, om bidrag till anläggningar för en beräknad kostnad av 291,200 kronor. Med 25 procents bidrag skulle detta sålunda göra 72,800 kronor inom ett enda hushållningssällskap. Det är ju ett av de mindre hushållningssällskapen, och om man då tänker på hela landet, kan man ju förstå, att ett belopp av 200,000 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit, inte kan räcka till. Därför anser jag, att det anslag, som utskottet här har gått med på enligt några motionärers förslag, vara det minsta, som man kan komma med. Det var från början för vartdera av budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 ett belopp av 700,000 kronor, och sedan sattes det förra året för innevarande budgetår ned till 350,000 kronor.

Här framhölls av den föregående ärade talaren, att detta var en hjärtefråga för många. Ja, så är även fallet, det är många som önska att få bidrag, vilka inte själva ha råd att utföra arbetet. Herr Nilsson framhöll också, att lantbrukarna själva borde bekosta detta. Ja, herr Nilsson, men många bli uppmuntrade, bara de få 25 procents bidrag till kostnaderna, och på grund därav utföra de arbetet. Därför har det också kommit många anläggningar till stånd, som i annat fall aldrig hade blivit av.

Att anslaget inte skulle utgå vidare, har ju sagts något om i utskottets motivering. Jag var inte fullt överens med utskottsmajoriteten om slutet av själva motiveringen — men jag fick ju likväl biträda majoritetens förslag — ty det

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

står här: »Av sistnämnda anledning och med hänsyn till föreliggande ansökningar — vilka grunda sig på förslag å vilka nedlagts rätt avsevärda kostnader — torde, även om anslaget icke framdeles skall utgå etc.» Det var dessa ord »även om anslaget icke framdeles skall utgå», jag önskar få bort. Jag för min del anser, att detta anslag bör bibehållas, ty det är ett sådant anslag, som framför en hel del andra har sitt berättigande.

Herr Björck i Borås var för en stund sedan uppe och talade för sin motion och framhöll då, att man borde ha givit småbrukarna något; men här är det just ett anslag, som småbrukarna kunna få del av, och med den begränsning, som föreslagits av utskottet, skulle det huvudsakligast utgå till mindre och medelstora jordbrukare. Jag hoppas sålunda, att herr Björck stöder detta förslag, när det blir omröstning om detsamma.

Med vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Såsom den föregående talaren här påpekat, kom detta anslag till såsom ett led i arbetslöshetens bekämpande för att skapa arbetstillfällen på landsbygden under en tryckande arbetslöshetstid.

När arbetslösheten sedermera gick tillbaka — framförallt i södra och mellersta Sverige är det ju så, att ute på landsbygden är arbetslösheten praktiskt taget slut — ligger det i sakens natur, att Kungl. Maj:t började i överensstämmelse med det program, som hade uppgjorts vid arbetslöshetspolitikens tillkomst, att avveckla detta anslag. Förra året sänktes det från 700,000 kronor till 350,000 kronor, i år föreslår Kungl. Maj:t, att det skall sänkas från 350,000 kronor till 200,000 kronor, men utskottets majoritet har intagit en annan ståndpunkt och vill, att det skall bli vid vad som bestämdes förra året. Det kan väl inte vara ur vägen, om jag just i detta sammanhang erinrar därom, att när år 1933 arbetslöshetspolitiken på sätt och vis omlades, så kom det särskilt från högerhåll, men även från stora delar av folkpartiet mycket energiska varningar emot denna politik, i vilka varningar man uttalade, att det var farligt att här gå fram med ett dylikt stimulerande av den enskilda företagsamheten, ty, sade man, sedan ett sådant understöd en gång kommit till stånd, blir det så svårt att få bort det igen.

När jag i dag står gentemot jordbruksutskottets majoritet, måste jag säga, att de högermän och medlemmar av folkpartiet, som uttalade dessa varningar, hade god kännedom om tillståndet inom de egna leden, ty det är från högerns och folkpartiets sida — tillsammans med bondeförbundet, som ju dock inte hade den ståndpunkten år 1933 — som man nu försöker hålla kvar som permanent ett anslag, som i en kritisk arbetslöshetsperiod kom till för att bekämpa arbetslösheten. Det är därför, som vi här i dag stå i en fullkomligt ny situation, inför en ny princip från deras sida. Nu är det inte längre fråga om att stimulera gödselvårdsanläggningar för att ge folk arbete, utan nu stå vi inför denna fråga: Skall staten betala en fjärdedel av jordbrukarnas gödselvårdsanläggningar och sålunda ge ett kontant bidrag härför? Låt mig påminna därom, att den ståndpunkten intogs icke statens ens på den tiden, då alla människor betraktade det såsom självklart, att största möjliga produktionsökning var önskvärd. Det förefaller ganska underligt, om vi i denna tid, då ju tveksamheten på den punkten i alla fall är i tillväxande, skulle gå in för denna princip och säga: en fjärdedel av gödselvårdsanläggningarna betalar staten.

Här har sagts, att dessa anläggningar äro mycket nyttiga. Ja, visst äro de nyttiga. Men jag skulle vilja påstå, såsom jag också tror att herr Nilsson yttrade i debatten, att det gäller räntabla företag, som alltså betala sig, och där det inte finns anledning för staten att betala någon andel. När herr Heiding

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

sade, att det finns många människor, som inte kunnat genomföra dessa anläggningar, då de inte hade pengar, så vill jag dock påpeka, att sedan många år tillbaka har staten ordnat det så, att lån kunna lämnas för gödselvårdsanläggningar. När herr Heiding vidare sade, att de mindre jordbrukarna fått så liten del av krishjälpen, att de borde ha åtminstone detta, vill jag påpeka för talaren, att det ju inte finns någon garanti för att den sämst ställde jordbrukaren saknar gödselvårdsanläggning. Det är tvärtom på det sättet, att de, som sitta trängst, äro innehavarna av egna hem, och de ha i allmänhet gödselvårdsanläggningar och är ingen hjälp på detta sätt.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att utskottet har ändrat reglerna för bidrags utgående och det har förresten den föregående talaren poängterat. Jag ogillar inte denna ändring. Jag tycker, att det naturligtvis sker ett mindre ont genom den ändring, som kommit till stånd, men jag vill påpeka, att när lantbruksstyrelsen begärde 350,000 kronor för detta ändamål, var det under förutsättning att de gamla reglerna skulle tillämpas. När utskottet nu föreslår samma belopp men det skulle bli en begränsad krets av jordbrukare, som skulle kunna få del av detta anslag, så innebär ju utskottets förslag i själva verket, att utskottet går längre än lantbruksstyrelsen och föreslår, icke en avveckling, icke ett status quo, utan snarare en utvidgning av denna verksamhet.

Jag har försökt att något så när få ett begrepp om vad denna begränsning av klientelet betyder, och jag har kommit till det resultatet, att förut har ungefär fjärdedelen av bidraget gått till sådana jordbrukare, som genom de nya reglerna falla utanför. Med dessa beräkningar skulle 275,000 kronor enligt de nya reglerna ha samma värde som 350,000 kronor enligt de gamla. Detta visar alltså, att man inte bara bibehåller den summa, man hade förra året, utan ökar på sätt och vis denna bidragsverksamhet.

Vi stå alltså nu inför den frågan: Skall detta vara ett anslag till arbetslöshetens bekämpande, som bör avvecklas, eller skall staten nu gå in för att lämna kontantbidrag till gödselvårdsanläggningar.

Om riksdagen står kvar på den ståndpunkt, som riksdagen intog förra året, så bör ju ett bifall till reservationen vara det självklara, ty då vidhåller man avvecklingslinjen, ehuru väl avvecklingen icke blir lika långt driven enligt reservationen som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Därför skulle jag vilja påpeka, att ett bifall till reservationen redan betyder, att avvecklingen sker i långsammare tempo än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker, att även de, som ömma för dessa gödselvårdsanläggningar, borde kunna nöja sig med ett bifall till reservationen.

Herr Gustafson, Fritiof: Statsrådet Sköld tog ur principiell synpunkt upp den frågan, huruvida det inte skulle vara logiskt att nu avveckla ett anslag, som framför allt haft karaktär av arbetslöshetsanslag. Jag delar herr statsrådets mening såtillvida, att därest icke andra särskilda skäl föreligga bör anslag, som tillkommit huvudsakligen för motverkande av arbetslösheten, avvecklas då denna upphört.

I nu förevarande fall föreligga särskilda skäl för anslaget bibehållande för nästa budgetår med samma belopp, som det nedsattes till i fjol, och jag ber att få hänvisa till utskottets motivering, av vilken framgår, att såsom skäl för anslaget fortsatta utgående ej åberopats arbetslöshet. Vi ha den bestämda uppfattningen på jordbrukarhåll, att ett anslag på 200,000 kronor är otillräckligt även såsom avvecklingsanslag, även om man inskränker bidragsverksamheten till att gälla mindre brukningsdelar, och efter den behovsprövning, som kan vara skäligen att anlägga. Godtages utskottets motivering lämnas frågan

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

öppen, och man får ett kommande år överväga huruvida anslag till ifrågavarande ändamål skall utgå.

Herr statsrådets uppfattning, att ett anslag på 275,000 kronor skulle vara tillräckligt, kan jag inte dela. Det framgick ju av herr Heidings anförande, att enbart inom ett hushållningssällskap föreligga ansökningar om bidrag, vars beviljande skulle taga i anspråk stor del av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 200,000 kronor. Jag tillåter mig framhålla för herr statsrådet, att många hushållningssällskap redan förut tillämpat den inskränkning i bidragsbeviljandet, som man nu avser att införa, varför den kategori av jordbrukare, som nu enligt utskottsförslaget skulle komma i åtnjutande av bidrag, torde bli ungefär densamma som tidigare. Därför tror jag inte, att den av herr statsrådet nämnda summan å 275,000 kr. är tillräcklig.

Vad sedan beträffar själva principen för statshjälp åt jordbruket, har jag den uppfattningen, att det skulle vara särdeles lyckligt, om man kunde slippa ifrån, att staten på snart sagt vartenda område av jordbruksdriften skall lämna anslag. Det vore naturligtvis mycket bättre, om man kunde åstadkomma sådana förhållanden inom jordbruksnäringen, att jordbruket självt kunde bära kostnaderna för de anläggningar eller åtgärder, som en rationell jordbruksdrift kräver. Men läget inom denna näring är dess värre för närvarande inte så gott, att jordbrukarna i allmänhet ha möjlighet att vidtaga de förbättringar, som äro önskvärda. Särskilt gäller detta den grupp, som skulle komma i fråga för bidrag av detta slag. Ty jag vill gentemot herr Björck understryka, att anslaget är avsett just för de små jordbrukarna. Visserligen vore det ju roligt och nyttigt för dem att få komma ut och resa, men frågan är väl, herr Björck, om det inte vore minst lika nyttigt, att de som därav äro i behov finge ett bidrag till en gödselvårdsanläggning. En sådan förbättrar ekonomin i högre grad än en resa kan göra. Icke heller jag har något emot bidrag till ifrågavarande resor, men jag anser bidrag till gödselvårdsanläggningar f. n. viktigare.

Nu säger man kanske, att det inte behövs några bidrag till uppmuntran av god gödselvård, ty lantbrukarna känna redan nyttan därav. Dess värre är det nog icke så, att jordbrukarna i önskvärd omfattning inse vikten av rationell gödselvård. Fortfarande behövs anslag för att stimulera intresset för gödselvården, vilken är betydelsefull såväl ur nationalekonomisk som ur den enskilde jordbrukarens synpunkt. Och utskottsmajoriteten förmenar, att det därför föreligger fullgoda skäl att gå med på det belopp av 350,000 kronor, som utskottet föreslår.

En anledning till att utskottet föreslagit denna höjning — åtminstone har det varit min personliga syn på saken — är kanske också, det vill jag framhålla för herr statsrådet, att något förslag om småbrukspremiering inte framlagts i år. Det var ju så, att ett belopp ungefär motsvarande det, som här föreslås till bidrag till gödselvårdsanläggningar, tidigare beviljades till småbrukspremiering, vid vilken premielån lämnades i stor utsträckning just till gödselvårdsanläggningar. Hade förslag framställts om återupptagande av småbrukspremieringen, är det möjligt, att vi inte funnit det nödvändigt att påyrka en höjning av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Man får ju se, hur regeringen ställer sig till den frågan ett annat år och om den då framlägger förslag, som möjliggöra, att detta direkta anslag till gödselvårdsanläggningar kan avvecklas utan åsidosättande av kraven på att en god gödselvård skall främjas.

Som frågan ligger till i år, vågar jag vädja till kammarens ledamöter att biträda utskottets förslag.

I herr Fritiof Gustafsons yttrande instämde herr *Svensson, Martin*.

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

Herr von Stockenström: Herr statsrådet anförde, att med den skärpning av bidragsvillkoren, som här föreslås, vore förslaget att sänka bidraget att betrakta som ett mindre ont. Jag vill inte ta statsrådet riktigt på orden, ty han menade nog inte så illa som det lät. Herr statsrådet menade naturligtvis inte, att gödselvärdens i och för sig är någonting av ondo, utan det är själva systemet, att staten lämnar bidrag till dessa anläggningar, som statsrådet tyckte vara av ondo. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid den saken.

Jag begärde ordet närmast för att påpeka, vad herr Gustafson också framhöll, nämligen att så länge småbrukspremieringen inte återupptages, ha vi ju inte samma möjlighet som då denna förekom att främja gödselvårdsanläggningar på mindre jordbruk. Det förefaller mig därför finnas goda skäl för att man, i avvaktan på att småbrukspremieringen i en eller annan form tas upp igen, inte i år bör sänka anslaget utan bevilja samma belopp på 350,000 kronor, som utgick föregående år.

Jag vill även gentemot herr statsrådet anförda, att utskottet inte velat ställa saken på sin spets genom att säga, att anslaget, från att ha varit ett rent arbetslöshetsanslag, skulle överföras till att bli ett rent understödsanslag. Utskottet säger, att med hänsyn till dels att verksamheten kommit bra i gång och dels att många ansökningar, som ingivits, ännu inte kunnat beviljas, så vill utskottet, även om anslaget icke framdeles skall utgå, dock förorda, att samma belopp utanordnas i år som föregående år.

Det är också detta skäl, som för mig varit avgörande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag skall endast tillåta mig en kort replik med anledning av herr Gustafsons och herr von Stockenströms yttranden.

Båda dessa talare ville göra gällande, att utskottets förslag icke innebär något avståndstagande från avvecklingssynpunkten. Men, mina herrar, är det inte ganska troligt, att detta anslag aldrig kommer att försvinna, om det inte avvecklas under själva högkonjunkturen? Kan man med sådana svepskäl, som här framförts, bibehålla anslaget under några år framåt, så kan man, sedan konjunkturen då börjat försämras, behålla det som ett arbetslöshetsanslag. På det sättet skulle man få anslaget förankrat. Det är nog den praktiska konsekvens, som kommer att inträda, om riksdagen följer utskottet i denna fråga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 98, röstar

Ja;

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten av-
givna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 99—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103 och 104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 105—109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 120.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till ladugårdsförbättringar inom visa delar av Västerbottens län för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Mannerskantz* beträffande utskottets motivering.

Herr *Mannerskantz*: Då ifrågakarande anslag är avsett för ett alldeles nytt ändamål, hade jag önskat, att utskottets motivering fått en annan formulering, varigenom sagts ifrån, att man inte för framtiden bör bevilja anslag till detta ändamål — om anspråk därpå skulle framkomma — med mindre än att man först verkställer en ordentlig utredning av frågan. Man skulle på det sättet även få litet lättare att ett kommande år säga nej till nya framställningar.

Man bör väl också ha en annan norm att gå efter, när det gäller att bevilja ett sådant anslag, än att man bara ger det till jordbrukare i områden, där man

*Anslag till
ladugårds-
förbättringar
inom Väster-
bottens län.*

Anslag till ladugårdsförbättringar inom Västerbottens län. (Forts.)
håller sig framme, när det gäller att tigga till sig pengar, om jag får kalla det så. Lantbruksstyrelsen, som också hävdade den synpunkten, ansåg, att man redan i år borde avslå framställningen, därför att ingen utredning verkställt om behovet på andra håll i landet av sådana bidrag. Jag skall emellertid inte framställa något yrkande på den punkten, ehuru jag anser att man på så många sätt som möjligt borde försäkra sig emot att anslaget blir permanent i budgeten.

Det är en annan fråga, som jag finner vara kanske ännu viktigare och som har en viss principiell betydelse. Utskottet har inte fastställt några som helst normer för Västerbottens läns hushållningssällskap vid dess fördelning av bidragen till de olika gårdarna, i kunskap om, att sällskapet uppgjort en ganska fullständig plan för denna fördelning. Planen har emellertid, åtminstone i sin helhet, inte företetts för utskottet, och man kan därför inte yttra sig om vilka principer hushållningssällskapet i detalj ämnar följa. Jag anser dock, att man, även utan att ha sett planen, borde kunna fastslå den bestämmelsen, att bidrag få lämnas endast till bestridande av kostnaderna för virke och annan byggnadsmateriel samt för transport av materialen till de fjällgårdar, som det här är fråga om. Det är ju nämligen så, att dessa gårdar i allmänhet ligga flera mil ovanför trädgränsen, varför det är svårt att på platsen komma över byggnadsmateriel, spik, cement etc., men däremot får man väl anta, att dessa fjällbor, som fått lära sig att klara sig själva, veta, hur det går till att bygga ett hus, och att de då och då skola få tid att sysselsätta sig därmed, behöver man väl inte betvivla. Att vederbörande skulle erhålla något bidrag, t. ex. i form av timpenning, för sitt arbete med uppförandet av de egna byggnaderna, finner jag därför för min del vara att gå väl långt, även om det är modernt just nu att bevilja anslag för sådana ändamål. I varje fall skulle man därmed överskrida gränsen för vad som kan kallas hjälp till självhjälp, den stödform som väl framför allt bör begagnas. Detta är en sund princip, och då en sådan bestämmelse dessutom inte skulle medföra, att dessa människor, som utan tvivel ha det synnerligen jämmerligt ställt, erhöles *mindre* hjälp, utan det snarare bleve flera, som kunde komma i åtnjutande av bidrag, vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan, men med den ändrade formuleringen, att » riksdagen till bidrag till anskaffande och transport av byggnadsmateriel för ladugårdsförbättringar inom vissa delar av Västerbottens län måtte anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.»

Herr Gabrielsson: Jag skulle tro, att om godsägare Mannerskantz försökt sig på att vara jordbrukare i Tärna socken, skulle han inte säga, som han gjorde nyss, att jordbrukarna där bruka hålla sig framme för att få hjälp. Detta är nämligen första gången den fattiga Tärnabefolkningen begärt statens stöd för att kunna klara sig som jordbrukare. Men vi ha varit med om många gånger, och väl inte heller för den sista, att jordbrukarna i södra Sverige begärt bidrag från staten för att kunna klara sig. Därför anser jag för min del, att man bör ge ett stöd åt dessa stackars fattiga människor, som bo så högt upp i fjällen, att det inte finns någon barrskog utan bara krokig björk, som de måste bygga sina ladugårdar av. Jag är alldeles säker på att om herrar riksdagsmän gjorde en resa dit upp och finge se, hur bedrövt folket där har det ställt, skulle de vara tacksamma mot hushållningssällskapet för att det tagit initiativ till denna hjälp. Det är nämligen inte jordbrukarna själva, som begärt hjälp, utan det är hushållningssällskapet, som ingripit, för att de skulle få en någorlunda draglig tillvaro.

Nu sade den ärade talaren, att anslaget måhända skulle vara för generöst, men det tror jag inte man behöver riskera, ty det gäller ju att hjälpa en hel

Anslag till ladugårdsförbättringar inom Västerbottens län. (Forts.)

socken och vissa delar av andra socknar, där man även brukar jorden ovanför den s. k. odlingsgränsen, och då tror jag alldeles säkert, att hela anslaget behöves. Vi ha gjort en undersökning inom Västerbottens läns hushållningssällskap, och av denna framgick, att även om man lämnar ett bidrag på endast 50 procent av kostnaden, behöves 200,000 kronor. Hushållningssällskapet har också i sin framställning till Kungl. Maj:t begärt detta belopp, men Kungl. Maj:t har prutat med hälften och föreslagit 100,000 kronor.

Kungl. Maj:t har också föreslagit, att beloppet skall utbetalas till hushållningssällskapet, som har att redovisa för detsamma och ansvara för att det användes på det sätt, som avses. Jag tror därför för min del, att den formulering, som Kungl. Maj:t använt och som återfinnes i jordbruksutskottets hemställan, är alldeles tillfyllest.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmanen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mannerskantz*, att riksdagen skulle till Bidrag till anskaffande och transport av byggnadsmateriel för ladugårdsförbättringar inom vissa delar av Västerbottens län för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 121—125.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 126.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för Egnahemsbildning: Byggande av nybyggesvägar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 40 av herr *Gabrielsson* m. fl. och II: 159 av herr *Lindmark* m. fl., vari hemstälts, att till byggande av nybyggesvägar för budgetåret 1936/1937 måtte anvisas ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 40 och II: 159, till Egnahemsbildning: Byggande av nybyggesvägar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Gabrielsson*, som under hänvisning till de i motionerna I: 40 och II: 159 anförda skälen ansett, att utskottet bort tillstyrka enahanda medelsanvisning för ändamålet som för innevarande budgetår och sålunda hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 40 och II: 159, till Egnahemsbildning: Byggande av nybyggesvägar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Detta anslag till s. k. nybyggesvägar, som tidigare har utgått med ett belopp av 150.000 kronor, föreslås i år av Kungl.

Anslag till byggande av nybyggesvägar.

Anslag till byggande av nybyggesvägar. (Forts.)

Maj:t nedsatt till 100,000 kronor, varvid ungefär samma motivering anförts som beträffande det tidigare behandlade anslaget till gödselvårdsanläggningar. Nu tror jag för min del, att herr statsrådet, med det intresse, som han hyser för egnahemsbildningen och inte minst för arbetarsmåbruksnybildningen, säkerligen kommer att ångra, att han sänkt detta belopp. Jag kan i detta sammanhang nämna bara ett exempel på behovet av detta anslag, som jag var i tillfälle att konstatera i somras, när egnahemsstyrelsen var ute och reste. På ett odlingsområde, som ligger utanför Los kyrkby i Hälsingland, hade bildats ett nytt samhälle av arbetarsmåbruk, men där fanns ingen väg, ehuru en sådan var alldeles nödvändig. Hela detta anslag till byggande av nybyggesvägar avser att skaffa utfart till allmän väg för en ort med en något så när stor bebyggelse.

Om vi se på sid. 87 i utskottets utlåtande, finna vi, att från Gävleborgs län gjorts framställning om inte mer än 6,000 kronor, medan enbart från Västerbottens län begärts 110,000 kronor. Det beloppet avser endast sådana företag, till vilkas påbörjande länsstyrelsen lämnat tillstånd. Om man nu skulle sänka anslaget till 100,000 kronor, medan det totala anslagsbehovet är 233,000 kronor, kommer det att verka hämmande på egnahemsbildningen och arbetarsmåbruksnybildningen. Om jordbruksministern hade varit närvarande nu, skulle jag ha sagt åt honom, att han ovillkorligen får lov att höja detta anslag ett annat år, därest han vill befrämja egnahems- och arbetarsmåbruksrörelsen.

Då jag emellertid nu inte har fått någon med mig som reservant till förmån för den motion jag väckt, skall jag heller inte yrka på någon högre summa än den utskottet föreslagit, men jag vill uttala den förhoppningen, att statsrådet ett annat år måtte i överensstämmelse med sin egen åskådning göra framställning om ett högre anslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

*Anslag till
nyodling
m. m. å ofull-
ständiga jord-
bruk.*

Under punkten 133 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1937 bevilja statsanslag intill 1,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 82 av herrar *Holstenson* och *Johansson, Johan*, likalydande med II: 228 av herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Holm*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för år 1937 under nionde huvudtiteln, punkt 133, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit ställa ett belopp av 500,000 kronor till förfogande för

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

utförande av stenröjning å ofullständiga jordbruk; samt att medel härtill måtte anvisas av anslag till arbetslöshetens bekämpande;

2) II: 22 av herr *Herou* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkt 133 föreslagna anslaget, för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning, skulle höjas till 3,000,000 kronor;

3) II: 23 av herr *Herou* m. fl., vari hemställts, att § 3 i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk måtte erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits;

4) II: 103 av herr *Sandberg* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1937 bevilja statsanslag intill 1,600,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk, och till grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,600,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 82 och II: 228, II: 22, II: 23 ävensom II: 103,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1937 bevilja statsanslag intill 1,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 82, II: 228 och II: 103 samt med avslag å motionerna II: 22 och II: 23,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under år 1937 bevilja statsanslag intill 1,600,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,600,000 kronor.

Herr Heiding: Herr talman! Vid denna punkt har jag fogat en reservation. Jag har ansett, att ifrågavarande anslag borde höjas med 100,000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag och att dessa 100,000 kronor i så fall skulle användas som bidrag till stenröjningsarbeten.

Detta anslag har visat sig vara alldeles för litet. Det har varit nästan omöjligt att fördela detsamma, och hushållningssällskapen ha kommit i en otrevlig mellanställning, då pengarna inte ha räckt till på något sätt. Jag vet fall då bidrag skulle ha utgått till ett belopp av närmare 200 kronor, och då har jordbrukaren i fråga endast erhållit en trettio å fyrtio kronor. På det sättet kan man inte uppmuntra jordbrukare, som ha mycket sten på sina åkrar, att ta bort densamma. Avsikten med anslaget har varit, att man därmed skulle hjälpa mindre jordbrukare, så att de kunde göra sina åkrar stenfria, och ingen anser väl, att inte detta är berättigat. Det göres så mycket nu för tiden

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
för att främja bildandet av egna hem, arbetarsmåbruk, arrendesmåbruk m. m., men vad gör man för att människorna skola få sin bärgning på dessa mindre jordbruk? Det finns en hel del områden i vårt land, där det är ovanligt mycket sten, och det är just jordbrukarna i dessa trakter, som man skulle hjälpa.

Några motionärer ha föreslagit, att anslaget skulle utgå med betydligt högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen med 500,000 kronor. Men vi reservanter vilja inte eftersträva det för närvarande till synes omöjliga, utan vi ha hemställt om en mindre höjning, till vilka vi ansågo det vara möjligt att vinna riksdagens bifall. Vi ha sålunda stannat vid en förhöjning med 100,000 kronor eller från 1,500,000 till 1,600,000 kronor.

Man kan naturligtvis invända, att arbetslösheten för närvarande är obetydlig och att detta anslag i någon mån hör till dem, som beviljats just för att avhjälpa arbetslösheten. Men man kan också säga, att denna hjälp bidrar till att hålla en hel del folk kvar ute på landsbygden. Genom att bevilja detta och en del liknande anslag — såsom det till bidrag till gödselvårdsanläggningar, som vi förut behandlat, och det till bidrag till täckdikning, som senare kommer före — skulle man kunna skapa arbetstillfällen ute på landsbygden, så att inte folket där behöfde frestas att under en högkonjunktur flytta in till städerna, där man sedan får det svårt, när det blir sämre tider och arbetet tar slut. Vad beträffar frågan om arbetslösheten, vill jag påpeka, att det på femte huvudtiteln upptagits ett rätt stort belopp, 19 miljoner kronor, till dess bekämpande, och vi ha ännu inte fått klarhet om, huruvida det anslaget räcker till. Förra året beviljades nära 50 miljoner kronor för detta ändamål. Jag tycker, att riksdagen under sådana förhållanden utan vidare borde kunna gå med på en förhöjning med 100,000 kronor av ett sådant anslag som det nu förevarande, varigenom också arbetstillfällen skapas.

Jag hade väntat, att jag skulle ha fått mera hjälp i utskottet än jag fick, när det gällde att arbeta för denna höjning. I varje fall hade jag väntat mig hjälp av herr Gustafson i Domö, som i remissdebatten klandrade regeringen för att den inte följt lantbruksstyrelsen, utan satt ned sådana anslag, som denna tillstyrkt. Här föreligger just ett sådant fall, då Kungl. Maj:t sänkt ett av lantbruksstyrelsen förordat anslag, och jag tycker därför, att det hade varit berättigat, att herr Gustafsson ställt sig på min sida. De motionärer i andra kammaren, som föreslagit en höjning med 500,000 kronor, ha mottagit en hel del brev från mindre jordbrukare, i vilka dessa framhållit behovet av åtgärder för uppmuntrande av stenröjning och framburit sitt tack till motionärerna för att de väckt ett sådant förslag. Nu bli ju dessa människor besvikna, när vi reservanter inte ha förordat mer än 100,000 kronors höjning, men det kan ingen hjälpa; det är bättre att få 100,000 kronor än ingen höjning alls.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig och herr Gustafson i Vimmerby.

Häri instämde herr *Holstenson*.

Herr *Sederholm*: Jag ber att få erinra om att de anslag, som beviljades till detta ändamål före år 1933, voro betydligt mindre än det nu föreslagna. Det var först under depressionen, som beloppet höjdes till 1,500,000 kronor. Det är ju obestriddigt, att många av de ändamål, för vilka detta anslag använts, ha varit väl ägnade att bereda arbetstillfällen för de arbetslösa inom jordbruket, och särskilt stenbrytningen har i det fallet varit av värde, då därigenom dessutom erhållits en verklig grundförbättring. Men arbetslösheten har minskat, och då föreligger inte samma behov som tidigare att skaffa arbetstillfällen. Under sådana förhållanden finns efter vår mening inte någon välgående anledning att höja anslaget.

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Det är visserligen sant, att detta anslag inte räcker eller kanske ens verkligt bidrar till att täcka kostnaderna för stenbrytningen, men detta arbete, som dock medför en grundförbättring, utföres i många fall av ägaren själv vid tillfällen, då han kanske inte har något annat arbete. Utskottet har därför inte funnit skäl att nu öka detta i och för sig ganska betydande anslag utöver det belopp, som utgick under en tid, då arbetslösheten var större än nu.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Om det vore så, att ett avslag på framställningen om en höjning till 200,000 kronor av anslaget till stenröjningsarbeten resulterade i att det inte skulle brytas någon sten vidare i Sverige, skulle jag inte alls ha något emot att rösta för detsamma. Men reser man omkring i de delar av vårt land, där det finns mycket sten, ser man under alla de tider av året, då inte det övriga jordbruksarbetet är särskilt brådskande, att det brytes väldigt mycket sten. Av allt det stenröjningsarbete, som utföres, är det väl en mycket ringa del, som sker med hjälp av statsanslag. Därför kan detta anslag egentligen inte vara av så stor betydelse för stenbrytningen såsom sådan, utan det får betraktas mera såsom en uppmuntran.

Detta anslag skiljer sig i viss mån från en del andra. Det är nämligen svårt att på förhand beräkna, hur stor kostnaden för ett sådant röjningsarbete kommer att bli. När man skall gräva ett täckdike eller anlägga en gödselstad, kan man med tämligen stor visshet beräkna kostnaden därför, men om man under stenröjningsarbete med spett eller dynamit stöter på en större sten, vet man aldrig på förhand, hur lång tid det skall ta, innan man får bort den. Visserligen har det satts en maximigräns för det bidrag, som kan utgå per hektar, men här föreligga så många felkällor vid beräkningarna, att jag tycker det vore lämpligt, att man går försiktigt fram med detta anslag.

Vidare är det så, som herr Sederholm nyss nämnde, att stenröjningen utföres av jordbrukarna själva på lediga stunder. Det är väl i varje fall inte vanligt, att extra arbetskraft anställs på dessa mindre gårdar för att bryta sten. Sådant sker nog mera i undantagsfall, och dessa kunna inte motivera en höjning av anslaget.

Slutligen får man säga, att det egentligen inte spelar så stor roll, om man anslår 100,000 kronor eller om man beviljar 200,000 kronor, eftersom ändå så ofantligt få kunna komma i åtnjutande av bidrag, och då det belopp, som var och en kan erhålla, blir mycket obetydligt. Det anfördes som ett exempel i utskottet, att en person, som varit berättigad till ett bidrag på 380 kronor, inte fick mer än 30. Om man nu beviljar 200,000 kronor i stället för 100,000 kronor, skulle det möjligen kunna medföra, att han fick 60 kronor, men jag tror inte, att ens det resultatet skulle vinnas. Följden av en sådan ökning av anslaget bleve nog i stället, att dubbelt så många finge 30 kronor, om vi nu skola hålla oss till detta exempel.

Då detta anslag dessutom måste anses vara närmast av allmosekaraktär och man enligt min mening bör försöka vänja svenska folket av med att leva på hjälp av det slaget, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson, Martin: Jag begärde ordet, då herr Mannerskantz påstod, att detta anslag inte är av någon betydelse för stenbrytningen och således icke heller för jordbrukets framsteg i de karga bygderna. Jag ber med anledning av detta yttrande att få anföra några siffror från Kronobergs län.

Hos Kronobergs läns hushållningssällskap förelågo vid 1935 års utgång ansökningar om statsbidrag till 810 stenröjningsföretag å tillhoppa 654 hektar, för vilka planer upprättats av jordbrukskonsulenten och vandringsrättarna. Kost-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 naderna beräknades till sammanlagt 318,271 kronor, och sällskapet sökte anslag till halva kostnaden eller 159,135 kronor. Under föregående år beviljade sällskapet statsbidrag till 319 stenröjningsföretag med tillhoppa 24,610 kronor. Företagens areal uppgick till cirka 261 hektar. Det senaste årets anslag motsvarade alltså icke på långt när hälften av de nu föreliggande ansökningarna, och om anslaget icke ökas, måste det dröja åtminstone tre år, innan samtliga nu föreliggande ansökningar kunna beviljas.

Åtminstone inom det hushållningssällskap jag tillhör värderas detta anslag i hög grad, och det är också ägnat att stimulera jordbruket i de bygderna. Jag vill bestämt vända mig emot den tanken, att detta bidrag framför andra stödåtgärder på jordbrukets område skulle betraktas som en allmosa. Det är visserligen sant, att det inte på långt när täcker de kostnader, som nedläggas, men det utgör en uppmuntran och ett premium av mycket stor betydelse.

I denna fråga tyckas jordbrukare stå emot jordbrukare, och det kan nog i viss mån vara förklarligt. När Sveriges land befolkades, utbredde sig människorna inte bara över slättbygden, utan också över bergsbygden. Där finns också ett åkerbruk som är urgammalt. I nuvarande tid har det att kämpa med synnerligen stora svårigheter. Det gäller att rationalisera jordbruket, och den första åtgärden i den riktningen i dessa karga bygder är, att man tar bort stenen. Det utföres nu ett mycket betydande arbete därmed. Det är glädjande att se, när man reser i dessa bygder, vilka jättearbeten som utföres på stenröjningens område. Först sedan det arbetet är undangjort, kunna maskinerna komma till användning.

Det kan visserligen vara sant, att stenröjning måste betraktas såsom ett improduktivt arbete, men när jag har sett en del av dessa stenröjningsarbeten, har jag kommit att tänka på idrott. Men det är en idrott, som är den vackraste jag känner till. Den vittnar om kärlek till fädernetorvan och kärlek till arbetet. Den är värd en uppmuntran lika väl som andra företag, som vi här bevilja anslag till. Här är det befolkningen på den fattiga och karga jorden, som kommer och vill ha ett uppmuntringsbidrag. Vi rösta lojalt, när det gäller miljonanslag för upprätthållande av betkulturen och för veteodlingen, som den jordbrukande befolkning det här är fråga om inte har någon direkt nytta av. Här gäller det ett ringa belopp, 100,000 kronor, i jämförelse med de summor på miljoner kronor vi annars syssla med, men det är ett bidrag, som dock med tacksamhet mottas av befolkningen i dessa bygder.

Jag vill med detta ha sagt, att kammaren inte får ta illa upp, att vi vädja till kammaren, att den behagade i detta fall biträda reservationen, som jag yrkar bifall till.

Herr Heiding: Herr talman! Jag kunde inte annat än begära ordet, när jag hörde herr Mannerskantz fälla vissa yttranden. Herr Mannerskantz påstod, att man inte kunde beräkna bidragens storlek på förhand, därför att man inte visste, hur stora stenarna voro o. s. v. Ja, det kan räknas fel även på andra områden än när det gäller stenbrytning, men med den vana, konsulenterna få att göra upp sådana planer, kunna de åtminstone någorlunda beräkna kostnaderna, och säkert är, att de ta inte till i överkant. Jag har hört många av dessa små jordbrukare tala om sina bidrag, och de ha alltid sagt, att de fått för litet i förhållande till kostnadsberäkningen. Aldrig har någon sagt, att de ha räknat så bra, att det varit lätt att genomföra arbetet, utan det har i regel varit motsatsen.

Sedan framhölls det, att detta arbete kunde jordbrukarna göra på mellanstunden utan att använda extra arbetskraft. Ja, det är inte gott många gånger för en småbrukare att utföra sådana arbeten på egen hand. Han kanske

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

inte ens har dragare, så att han kan köra bort stenarna, utan får lov att leja även för detta. Man får därför inte räkna med att han skall kunna göra allt arbete själv, utan han får nog leja både arbetskraft och körning.

Beträffande det förhållandet, att det skulle vara så ofantligt få, som få del av detta anslag, så hörde vi av den föregående ärade talaren, hur många ansökningar som kommit in i Kronobergs län, och så har det varit även i andra län, där det finns mycket sten. Det har kommit in ofantligt många ansökningar, och trots att de inte fått så stora bidrag, har det ändå varit något. Herr Mannerskantz framhöll, att jordbrukarna endast skulle kunna få 60 kronor på varje ansökning, om det beviljades 200,000 kronor. Det är klart, att 60 kronor inte är mycket för en del större jordbrukare, men för en mindre jordbrukare, som har några få hektar, kan det alltid vara ett bidrag, som kan hjälpa honom att få bort dessa besvärliga stenar.

Nu framhölls det av den föregående ärade talaren, herr Svensson i Kompermåla, att vi här stå emot varandra, jordbrukare mot jordbrukare. Ja, det är klart, att jordbrukare på slättbygden, som kanske inte varit vana att taga upp någon sten, tycka att det går så bra, att detta bidrag inte behövs, men jag anser att dessa jordbrukare på slättlandsgårdarna borde se hurudant det är i skogsbygden och hjälpa de jordbrukare som ha det besvärligt, så att dessa kunna existera på sina små jordbruk. Jag vet trakter, där småjordbruk faktiskt fått läggas igen, därför att det inte ansetts lönande att bruka dessa. Hade ägarna i stället blivit hjälpta på något sätt t. ex. genom att de fått sådana här bidrag, hade de under årens lopp kunnat skaffa bort en hel del sten och kanske bibehålla sina små jordbruk.

Jag anser därför, att det är mycket berättigat med detta anslag, och jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Holstenson: Herr talman! Som motionär i frågan kan jag inte underlåta att draga fram några synpunkter. Det är ju beklagligt, att utskottet inte kunnat bifalla motionen, men genom ett par medlemmar av utskottet har i alla fall en reservation kommit fram i frågan. Då en av reservanterna talat så mycket om saken, hade jag inte tänkt begära ordet, men som han är från Kalmar län har jag ansett mig böra framdraga några synpunkter även från Jönköpings län.

Jag har fått en utredning från jordbrukskonsulenten i Jönköpings län, där det meddelas, att för år 1932 söktes ett belopp av 8,890 kronor och beviljades 1,000 kronor, 1933 söktes 18,800 kronor och beviljades 3,300, 1934 söktes 35,000 och beviljades 5,000, och 1935 söktes 44,110 kronor och beviljades 7,000.

När man ser sådana siffror, så får man i alla fall lov att erkänna, att det är ett stort intresse i bygderna för denna sak. Och gör man en resa t. ex. över Ydrebygden genom Småland och nedåt Skåne, så varskar man säkert, vilka svårigheter befolkningen i dessa bygder har att dragas med på grund av den stenbundna marken.

Nu är det ju så, att stenbundna marker inte ha den sämsta jorden utan tvärtom, det är ofta mycket god jord mellan stenarna, och det lönar sig därför väl att göra den i ordning. På många håll, bl. a. i Norrland, får man ju statsbidrag till odling, men denna gamla kulturbygd behöver också mycket väl en hjälp genom detta anslag. De penningar, som läggas ned för detta ändamål, äro icke något understöd utan en premie till dessa idoga arbetare. När man ser de stora stengårdsgårdar, som ligga i dessa småländska bygder, förstår man, att det är en kulturbygd, man får igenom, och att jordbrukarna där nedlagt ett enormt arbete. Det ärade statsråd, som är chef för jordbruksdepartementet, har ju förut visat förstäelse för jordbruket i övrigt, och jag får

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
säga, att det verkligen är beklagligt, att det nu börjar dragas in på jordbruks-
huvudtiteln på alla håll. Jag tycker inte tiderna äro så lovande för jordbru-
ket, att det kan vara lämpligt att ännu börja knappa in så kraftigt på anslagen.
Det råder ju arbetslöshet inom stenindustrien på västkusten, och det
kunde verkligen behövas, att man flyttade över litet av arbetet där till de små-
ländska stenarna, ty den där stenen, som slås i Bohuslän, är det väl knappast
någon som vill ha utan statsbidrag, därför att den ju inte är vidare lämplig
för våra vägar, men det vore verkligen lämpligt, att vi finge bort de stenar,
som ligga i åkrarna.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Mannerskantz: Det förnämsta skäl, som här är anfört för att man
skulle bevilja högre anslag är att ansökningar äro inne om så ofantligt höga
belopp, att de beviljade anslagen inte uppgå till kanske mer än ett par tre
procent av ansökningarnas belopp. Men detta anser jag snarare bevisar, att
då blir det antingen så liten del av kostnaderna, som bli ersatta, eller så få
sökande, som få ersättning, att det blir nästan för liten del även med det högre
anslaget.

Det är också en sak, som gör att jag är litet rädd för detta slag av anslag,
och det är, att någon gång måste man börja motarbeta det begär och den
skicklighet, som här i landet utbildat sig, att skaffa sig statsbidrag på ett
eller annat sätt, och detta inte bara på jordbrukets område utan även på andra.
Jag har faktiskt träffat jordbrukskonsulenter, som säga, att det är mycket
vanligt ute i bygderna, att det kommer fram jordbrukare som säga: Råd mig
nu, hur jag skall på lämpligaste sätt komma åt någon sorts statsbidrag —
och det fanns åtminstone för inte så länge sedan 27 olika sätt, på vilka en
jordbrukare kunde få ersättning eller bidrag till olika saker. Det är väl inte
så värst nyttigt i längden, att man får in det på den bogen, att ingen jord-
brukare skall göra någonting utan att få statsbidrag, och det är mot den andan
och den principen, som jag tycker det är nödvändigt, att man reser litet mot-
stånd.

Herr Martin Svensson nämnde också, att stenröjning var en vacker idrott.
Då vill jag endast säga, att vackra idrottsprestationer ju inte bruka belönas
med penningpris, och om man vill fullfölja liknelsen, är det ju kanske lika bra,
att man fullföljer den även med avseende å pengarna.

Sedan är det en sak, där jag givetvis får instämma med herr Heiding. Han
hade inte hört, att någon jordbrukare hade tyckt att han fått för stort stats-
bidrag. Det där är något som jag mycket väl förstår, ty sådana äro ju män-
niskorna.

Herr Johansson, Johan: Jag hade inte tänkt säga någonting i denna debatt,
ty det är ju redan ganska mycket sagt, men jag kan inte hjälpa, att för mig
äro herr Mannerskantz' anföranden här i hög grad överraskande, och jag kan
inte se annat än att de röja en fullständig obekantskap med de småbrukare
och det småfolk i övrigt inom jordbruket, som det här gäller. Jag har städse
känt med mig, att för oss här i riksdagen gäller det att inte tappa bort någon
utan visa lika stor godhet och förståelse för envar inom jordbruket och alla
samhällsmedborgare, och enligt min mening och övertygelse — och det finns
väl ingen, som inte är fullt på det klara med riktigheten av detta påstå-
ende — finns det icke några, som få kämpa så oerhört för sin försörjning och
ha det så svårt som de småbrukare, som bo i dessa steniga bygder, där de
ofta ha mager jord. Jag vill säga, att de stödåtgärder, som vidtagits från riks-

Anslag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

dagens sida, ha sannerligen inte gynnat dem i första hand utan i allra sista hand.

Vad ha de nu fått för ersättning, de som gjort detta underverk i fråga om arbete, dessa arbetshjältar i Småland, Västergötland, Blekinge och andra bygd-der? De ha icke haft 5 öre i timmen, ja, ha snart sagt inte haft någon ersättning, och jag tycker det är märkligt, om riksdagen här skall vara så njugg och återhållsam, då det gäller en sådan här obetydlig statsutgift, som inte spe- lar någon roll men som skulle vara en skälig uppmuntran för dessa präktiga och lojala människor, som vi ha ute i bygderna. Det är egendomligt, att man skall alldeles glömma bort och tappa bort dem, och jag är överraskad över att man gör detta från jordbrukarhåll.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad ut- skottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på an- tagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reserva- tionen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propo- sitionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Heiding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi- ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande ly- delse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 133, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio- nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen för- klarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Heiding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha- va utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 134.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

*Anslag till
täck-
dikningar.*

Anslag till täckdikningar. (Forts.)

1) I: 83 av herrar *Egnell* och *Svenson, Ernst*, likalydande med II: 226 av herr *Beck*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till grundförbättringar, bidrag till täckdikningar, anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor;

2) II: 110 av herr *Gustafsson* i Välsnäs m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor för bidrag till täckdikningar;

3) II: 270 av herrar *Petersson* i Storgården och *Olsson* i Blådinge, vari hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag å 1,500,000 kronor att utgå såsom bidrag till täckdikningsföretag med högst 50 procent av den beräknade kostnaden.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 83 och II: 226, II: 110 ävensom II: 270, till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Heiding* och *Gustafsson* i Vimmerby ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 83 och II: 226, II: 110 ävensom II: 270, till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar anvisa för budgetåret 1936/1937 ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Herr Svenson, Ernst: Herr talman! Jag har beträffande denna punkt jämte en annan ledamot av kammaren väckt en motion, där vi hemställa om ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor till bidrag för täckdikningar. Lantbruksstyrelsen hade i sitt förslag hemställt, att anslaget måtte bibehållas vid samma belopp — 1,500,000 — som innevarande budgetår, men Kungl. Maj:t har nedsett beloppet till en miljon kronor, vilket också blivit utskottets förslag. Två av utskottets ledamöter ha emellertid reserverat sig för ett anslag på 1,200,000 kronor.

Inom stora delar av vårt land och särskilt inom Skaraborgs län ha de mindre lantbrukarna särskilt på senare åren börjat bedriva täckdikningar i större utsträckning. Reservanterna ha i sin reservation tryckt på att anslaget bör i största utsträckning lämnas till mindre och medelstora jordbruk under beaktande jämväl av att jordbrukare, som främst äro i behov av hjälp, i första hand tillgodoses. Dessa lantbrukare utföra i allmänhet dikningsarbetena själva eller med egen arbetskraft, och det har därför för dem varit ett gott handtag, om de erhållit hjälp till inköp av rör. Kan denna hjälp ej erhållas, blir i många fall den så utomordentligt värdefulla dikningen eftersatt.

Ja, herr talman, ehuru jag skulle önska att detta anslag kunnat bli vad vi i vår motion hemställt, skall jag inte vidhålla detta yrkande utan ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Sederholm: Ja, herr statsrådet har i propositionen lämnat en utförlig motivering för det lägre anslaget på 1 miljon kronor. Han har anfört, att bidragsverksamheten för understödjande av täckdikningen har tillkommit i direkt syfte att motverka arbetslösheten och att man nu borde försöka avveckla denna verksamhet. Utskottsmajoriteten har också samma uppfattning. Den menar, att täckdikningen är under normala förhållanden tillräckligt stödd ge-

Anslag till täckdikningar. (Forts.)

nom den låneverksamhet, som staten utövar, varigenom alla kunna få billiga lån, och man räknar ju med att en täckdikning skall vara betald genom den ökade avkastningen på femton år. Under sådana förhållanden föreligga icke längre de exceptionella skälen för att forcera fram täckdikning, som funnos 1933, och det anslag på 1 miljon, som nu här föreslås, bör vara stort nog för att tillräckligt mjukt förmedla övergången till de normala förhållandena och avveckla anslaget.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Heiding**: Herr talman! Herr Sederholm framhöll, att detta anslag var huvudsakligen avsett för arbetslöshetens bekämpande. Jag medger, att detta nog från början var avsikten, men som jag framhöll här för en stund sedan, anser jag, att så länge vi ha arbetslöshet här i landet och det skall finnas stora anslag av den anledningen, är det inte berättigat, att man skär ned anslagen så som man gör här, då det gäller att få fram arbete ute på landsbygden. Det är bättre att kvarhålla folket ute på landsbygden genom att vidmakthålla dessa anslag vid de belopp, de förut utgjort, än att skära ned dem och antyda att man skall slopa dem till nästa år — ty det är väl meningen — så att folket på landsbygden söker sig in till städer och samhällen för att få arbete. Det finns många ute på landsbygden, som under vintern haft skogsarbete och på våren ha fått täckdikningsarbete, stenarbete o. dyl., men när alla dessa anslag skola slopas, är det inte säkert, att jordbrukarna ha råd att sätta i gång med sådana arbeten. Om arbetslösheten hade alldeles upphört, skulle jag inte ha framställt de yrkanden, jag här gjort och kommer att göra, men så länge vi behöva anslå medel för att bekämpa arbetslösheten tycker jag det är berättigat även med den av oss föreslagna höjningen till 1,200,000 kronor.

Jag, ber herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som föreligger här.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 135—143.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkterna 145—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

*Anslag till
främjande av
beredning av
fisk m. m.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 78 av

Anslag till främjande av beredning av fisk m. m. (Forts.)
herr *Sanne* m. fl samt II: 221 av herr *Hansson* i Hönö m. fl., vari hemställets, att riksdagen till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. måtte för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 78 och II: 221, till Främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Sanne* och herr *Karlsson* i Munkedal, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Såsom en nära anhörig till denna motion vill jag med några ord avvärja den begravning i tysthet, som tycks bli en följd, ifall utskottets utlåtande utan vidare bifalles. På denna punkt har departementschefen föreslagit, att anslaget för innevarande budgetår, 500,000 kronor, skall nedskäras till 300,000 kronor. Jag och två av mina kamrater på Bohuslänsbanken ha väckt en motion om höjning av detta anslag till samma belopp som beviljats för innevarande år. Man letar förgäves efter någon som helst motivering i utskottsutlåtandet för att utskottet inte har gått med på denna begäran. Man säger kort och gott, att utskottet icke kan biträda motionärernas framställning. Det framgår av nionde huvudtiteln, att av innevarande års anslag voro den 1 december 1935 förbrukade 288,000 kronor av anslaget på 500,000 kronor. När det återstår sju månader av budgetåret, är alltså över hälften av det beviljade anslaget förbrukat, och det torde förhålla sig så, att den verksamhet, som av anslaget skall främjas, först nu eller litet längre fram får sin riktiga säsong, då det kommer att ställas rätt stora krav på bidrag från denna fond. Både departementschefen och utskottet göra gällande, att denna verksamhet bör allt framgent fortfa, och man anser inte heller att den bör fortgå i någon förminskad omfattning. Alltså få vi förutsätta, att de mena, att fiskarna själva fortfarande skola kunna tack vare detta stöd av statsmakterna bedriva denna beredning av fisk utan att komma i den mycket obehagliga beroende ställning, som de tidigare haft, då de voro i beroende av en beredareförening, som på ett ganska bryskt och otrevligt sätt uppskörtade fiskarebefolkningen, då den köpte upp deras fångster. Jag kan inte förstå anledningen till denna sänkning, åtminstone får man genom utskottsutlåtandet inte det minsta reda på vad som ligger bakom densamma. Man är med om att verksamheten skall allt framgent bedrivas i samma utsträckning som tidigare, och man talar om, att över hälften av innevarande års anslag är förbrukat redan under de fem första månaderna av budgetåret, men icke förty yrkar man utan vidare avslag på de begärda 200,000 kronorna. Hade man fått något slags beräkning, som visat, att utskottet ansett att det blir pengar över och att det anslag, som nu tillstyrkes av utskottet, skall kunna räcka, då hade man ju kunnat nöja sig med detta.

Jag kan naturligtvis inte yrka bifall till utskottets hemställan, och jag kan inte heller yrka bifall till den vid utlåtandet i denna punkt fogade reservationen. Fastän dessa reservanter äro motionärer, ha de icke i sin reservation vidhållit sina i motionen framställda yrkanden, utan de ha endast åstadkommit en blank reservation. Jag beklagar att reservanterna, som den 20 januari ansågo det absolut nödvändigt att kräva det högre beloppet, den 27 februari ha ansett, att detta icke längre är nödvändigt. Jag vet ju inte vilka bevekelsegrunder som föresvävat vederbörande, och jag kan inte heller rå för det.

Anslag till främjande av beredning av fisk m. m. (Forts.)

Jag skall emellertid med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

I detta anförande instämde herrar *Sanne* och *Sköldén*.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ber endast att få meddela, att till dags dato återstå av de 100,000 kronor, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande för bidrag utan återbetalningsskyldighet, ungefär 60,000 kronor och att det inte finns några större förutsättningar för att för resten av budgetåret några ytterligare belopp av den naturen skola komma att utgå. Jag skulle också tro, att det vid budgetårets slut kommer att föreligga en reservation av lånemedel på åtminstone 100,000 kronor.

Herr **Sederholm**: Efter den upplysning, som nu herr statsrådet lämnat, synes det mig inte föreligga något behov av ytterligare motivering för att ett anslag av 300,000 kronor skulle vara tillräckligt för ändamålet, utan jag ber blott, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 150.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 151—153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—162.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 163.

Kungl. Maj:t hade för budgetåret 1936/1937 icke äskat något anslag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

Kungl. Maj:t hade emellertid föreslagit riksdagen medgiva, att vid utgången av innevarande budgetår förefintlig reservation å tidigare anslag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar finge till ett belopp av högst 30,000 kronor under budgetåret 1936/1937 tagas i anspråk för utdelning i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer av bidrag till vissa skogsvårdsåtgärder i Göteborgs och Bohus län samt för bestridande av med bidragsverksamhetens handhavande förenade förvaltningskostnader.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 272, av herr *Andersson* i Södergård m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte under titeln Skogsvård m. m.: Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att vid utgången av innevarande budgetår förefintlig reservation å tidigare anslag

*Anslag till
vissa till-
fälliga skogs-
vårdsåtgärder
å enskildas
skogar.*

Anslag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar. (Forts.) till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar finge till ett belopp av högst 30,000 kronor under budgetåret 1936/1937 tagas i anspråk för utdelning i huvudsaklig överensstämmelse med under punkten angivna riktlinjer av bidrag till vissa skogsvårdsåtgärder i Göteborgs och Bohus län samt för bestridande av med bidragsverksamhetens handhavande förenade förvaltningskostnader;

2) att motionen II: 272 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande utskottets hemställan under 2) hade reservation avgivits av herr *Tjällgren*, som av angivna orsaker hemställt,

1) — — — lika med utskottet — — —;

2) att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 272 till Skogsvård m. m.: Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr Tjällgren: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande har jag på denna punkt inte kunnat vara med om det slut, vartill utskottet kommit, utan jag har låtit anteckna mig såsom reservant.

Av den kungl. propositionen framgår på sid. 322 i nionde huvudtiteln att för utlämnande av statsbidrag för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar anvisats för budgetåret 1932/1933 ett extra reservationsanslag av 2 miljoner kronor och för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 under utgifter för kapitalökning o. s. v. reservationsanslag av respektive 5 miljoner och 3,500,000 kronor. Nu har emellertid vederbörande statsråd icke ansett sig böra föreslå något sådant anslag för nästkommande budgetår, och motivet härför skulle enligt propositionen vara dels det, att det finnes ett reserverat belopp av 300,000 kronor för ändamålet, och dels det, att »sedan arbetsförhållandena förbättrats, torde ifrågavarande statliga bidragsverksamhet böra upphöra». Det var ju så att ifrågavarande anslag var avsett att tjäna, kan man säga, två syften, nämligen för det första att bereda arbete åt arbetslösa och för det andra att främja skogsvården — alltså enligt min mening tvenne synnerligen betydelsefulla ändamål. Det är väl riktigt, att det finnes ett reservationsanslag av 300,000 kronor, men det är ju dock så, att Kungl. Maj:t har föreslagit, att 30,000 kronor utav dessa 300,000 kronor skola användas för vissa arbetens utförande inom Göteborgs och Bohus län. Däremot har jag ingenting att invända. Men den som läser vad statsrådet säger i propositionen om att arbetsförhållandena nu förbättrats o. s. v., skulle ju kunna få den uppfattningen, att det numera inte råder någon arbetslöshet, åtminstone icke någon nämnvärd sådan. Jag kan emellertid icke dela denna uppfattning.

Det ifrågavarande anslaget har ju som bekant varit till nytta särskilt för de skogbärande länen i riket, och jag vill då nämna vad statens arbetslöshetskommission säger i sin redogörelse till statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet beträffande den under december månad år 1935 rådande arbetslösheten. Av denna redogörelse framgår, att vi t. ex. inom Västernorrlands län vid det tillfället hade 7,291 arbetslösa, motsvarande i procent av invånarantalet 2.6. Inom Norrbottens län fanns det 4,071 arbetslösa, motsvarande 2 % av befolkningen, inom Gävleborgs län fanns det 3,776 arbetslösa, motsvarande 1.3 % samt inom Värmlands län 3,487 arbetslösa motsvarande ett procenttal av 1.3 av länets invånarantal. Med dessa siffror för ögonen kan man inte riktigt instämma i vad herr statsrådet sagt i propositionen om att arbetsförhållandena nu förbättrats. Som det nyss har sagts, är det ju särskilt inom de skogbärande länen som arbetslösheten är störst, och detta anslag, som utgått under de senare åren, har varit till särskild nytta och synnerligen väl behövt just för de

Anslag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar. (Forts.)
 arbetslösa skogsarbetarna ävensom de mindre jordbrukare, som på vintrarna pläga vara sysselsatta med skogsarbeten.

Det har väckts en motion i andra kammaren med begäran om ett anslag för detta ändamål på icke mindre än 700,000 kronor. Jag har icke ansett mig böra yrka bifall till denna utan har nöjt mig med att yrka, att utskottet skulle tillstyrka ett anslag av 200,000 kronor. Jag har härvid utgått ifrån att om man finge detta anslag jämte de reserverade medlen, skulle man komma upp till en halv miljon kronor för ifrågasvarande ändamål. Om man vidare beräknar, att varje dagsverke skulle kosta 4 kronor, skulle man i alla fall få 125,000 arbetsdagar för detta anslag, vilket väl ändå vore någonting att räkna med för att mildra den faktiskt förefintliga arbetslösheten särskilt i de län, som jag nyss uppräknade.

Jag skall inte vidare utveckla den här frågan. Det torde föga löna sig att göra det. Men även om det inte finns några större möjligheter att vinna majoritet här i kammaren för mitt yrkande, anser jag i alla fall det ifrågasvarande anslaget vara så välbehövt och nyttigt att jag, herr talman, i alla fall inte drar mig för att här yrka bifall till min reservation vid denna punkt.

Herr **Sederholm**: Det anslag, som här ifrågasättes, är 200,000 kronor förutom den reservation på 300,000 kronor, som beräknats vid budgetårets slut. Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har gjort ganska ingående beräkningar för att undersöka om icke dessa 300,000 kronor skulle kunna vara tillräckliga särskilt med beaktande av den minskning av arbetslösheten, som otvivelaktigt ägt rum, och därvid kommit till den slutsatsen, att de borde kunna räckas för detta budgetår. Under sådana förhållanden synes det mig inte vara skäl i att bevilja ett anslag, som inte skulle komma att behöva användas.

Det kan hända att man särskilt i Västernorrlands län, där en betydande arbetslöshet fortfarande tyckes råda, till stor del skulle taga detta anslag i anspråk, men jag tror i alla fall att det kommer att räckas med de tillgängliga medlen.

Jag vill till slut påpeka, att vi ju ha ett statens skogsodlingsanslag och ett statens skogsutdikningsanslag, vilka båda anslag ju äro föreslagna till ganska betydande belopp och i viss mån kunna tillgodose samma syfte som det nu ifrågasvarande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren med bifall till utskottets hemställan i punkten 1 skulle beträffande punkten 2 bifalla den av herr Tjällgren därom anförda reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 164.

Kungl. Maj:t hade för budgetåret 1936/1937 icke äskat något anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.

I de likalydande motionerna I: 162 av herr *Sederholm* m. fl. och II: 383 av herr *Persson* i Grytterud m. fl. hade hemställts, att riksdagen för budgetåret 1936/1937 ville som statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

*Anslag till
 vägbyggnader
 m. m. å skog-
 ar i enskild
 ägo.*

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)

I motionen II: 271 av herr *Andersson* i Södergård m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte under titeln Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 162 och II: 383 samt II: 271 till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Karlsson* i Munkedal ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 162 och II: 383 samt II: 271 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilsson, August: 1933 års riksdag beviljade ett anslag av en halv miljon kronor för det ändamål, som det rör sig om i denna punkt, d. v. s. att utgå såsom statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. 1934 års riksdag anslog samma summa av en halv miljon kronor för samma ändamål. Jag är övertygad om att aldrig i livet skulle en riksdag med någon gnista av politiskt förstånd ha beviljat dessa anslag, om vi inte vid den tidpunkten hade befunnit oss i ett tryckande krisläge, som nödvändiggjorde att samla ihop alla möjliga föranstaltningar för att åstadkomma arbetstillfällen.

1935 års riksdag anslog inte några medel i detta syfte, därför att det då fanns en reservation på de föregående anslagen. Nu anmäler Kungl. Maj:t, att pengarna äro förbrukade, men att Kungl. Maj:t icke äskar något anslag för ifrågavarande ändamål.

Emellertid ha nu ett par motionärer framträtt med begäran om ett anslag av 250,000 kronor för denna sak och en tredje motion har väckts, vari begäres ett anslag av 350,000 kronor för samma sak. Såväl motionärerna som utskottet, som har biträtt motionärernas anslagskrav på 250,000 kronor, motivera detta, dels med att det är synnerligen viktigt för skogsbruket att kunna få särskilda väganläggningar i södra och mellersta Sverige för att därigenom kunna motorisera skogsbruket och kunna framforsla skogsprodukterna med automobiler, och dels därmed att arbetslösheten dock kvarstår i ganska avsevärd omfattning särskilt under vissa tider av året, under våren och hösten, och att det då vore väl att kunna erbjuda arbetarna sysselsättning med sådana väg- och flottledsbyggnader. Den sista synpunkten har emellertid bemötts och bestritts även av jordbrukare och kännare på just detta område, när vi behandlade saken på utskottsavdelningen, och det har då framhållits, att även om det kan sägas, att man kan bereda sysselsättning åt arbetslösa vid själva vägarbetet, lära dock dessa anstalter taga bort många arbetstillfällen från småjordbrukare, småbönder, skogstorpäro och dylika, som hittills varit sysselsatta under vissa tider av året med skogskörning. Men därtill kommer, att vi vidare konstaterat, att arbetslösheten väsentligt reducerats, och om det är någon av de vidtagna krisåtgärderna, som man nu bör slopa, synes det i främsta rummet vara sådana anstalter som denna med statsbidrag för vägbyggnader m. m. på enskilda skogar.

Under de nu förevarande sociala förhållandena synes det mig, att det skulle vara ett fullkomligt olämpligt utslag av den understödsanda, som den anti-socialistiska tidningspressen så skarpt och så ofta kritiserar men som den anti-

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
socialistiska politiken gärna odlar och praktiserar, när det ges tillfälle därtill, att fortsätta med detta anslag.

Med det nu sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Sederholm: Det är ju så att detta anslag tillkommit under depressionstiden och att det närmast föranleddes av de åtgärder, som år 1933 planerades och vidtogos för att skapa arbetstillfällen för de då arbetslösa. Det är väl också obestriddligt, att detta anslag har lämnat ett i förhållande till de statsbidrag som utgått synnerligen gott resultat, ty det är ju endast 25 procent av dessa arbeten, som bekostats av statsmedel. Resten har bekostats av vederbörande markägare. Men om det också är så, att anslaget tillkommit på dessa skäl så är det ju därför inte givet, att inte de nationalekonomiska och skogsproduktiva fördelar, som genom detta anslag hava ernåtts, ha varit av så stor betydelse att man nu på grund av den erfarenhet man vunnit bör fortsätta med detsamma även av andra skäl än för att motverka arbetslösheten. Det har nämligen visat sig, att man genom dessa väganläggningar kunnat nyttiggöra eljest mindervärdigt virke i mycket större utsträckning än vad som förut varit möjligt. Virke, som förut fått huggas ned eller kanske rent av ruttna ned utan att tagas bort ur skogen, har nu kunnat föras ut för mycket lägre kostnad för att användas till brännved, till sulfat- och sulfited eller till kolning, vilket givetvis medfört en höjning av skogarnas avkastning och skogarnas kapitalvärde och berett en nationalekonomisk fördel av rätt stor betydelse.

Vi böra också beakta en synpunkt, som herr Nilsson i Kabbarp icke omnämnde, men som åberopas av en av motionärerna, nämligen att med yrkandet om detta anslag har såsom ett särskilt önskemål eller, kan jag säga, såsom en fordran framförts att bidragen från detta anslag skola användas särskilt för att främja skapandet av enskilda utfartsvägar för avsidens belägna boställen. Det finns i mellersta och södra Sverige och kanske ännu mera i Norrland torpar- och skogsarbetarboställen, som praktiskt taget saknat körbar väg men för vilka genom dessa anslag i stor utsträckning skapats sådana utfartsvägar.

När man fortfarande kan säga, att det råder arbetslöshet och även säsongarbetslöshet för skogsarbetarna, som skulle kunna undanröjas genom detta anslag, och det vidare verkligen fyller en viktig nationalekonomisk uppgift genom att bereda möjlighet till ett bättre nyttiggörande av skogsprodukter, menar jag, att anslaget har existensberättigande, även om arbetslösheten är mindre nu än när det tillkom. Med hänsyn till den sjunkande arbetslösheten har emellertid anslagskravet beskurits till 250,000 kronor, och jag ber, herr talman, att på grund av vad jag sålunda anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag behöver ju inte påpeka, att vi här återigen ha att göra med ett sådant anslag som har tillkommit för arbetslöshetens bekämpande men som man nu vill förändra till understöd åt jordägare. Ty vi kunna inte komma ifrån att ett fortsättande med detta anslag innebär, att staten skall betala en fjärdedel av sådana vägar, som större och medelstora skogsägare i mellersta och södra Sverige vilja bygga för att rationalisera sin skogsdrift. Så länge vi haft en starkt utbredd arbetslöshet, var det motiverat att dessa arbeten sattes i gång, men det kan icke vara motiverat nu.

När man från utskottets sida säger, att en arbetslöshet finnes kvar även under högkonjunktur, så vill man därmed ha sagt, att en sådan arbetslöshet

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
alltid kommer att finnas och att följaktligen också detta anslag alltid bör finnas, men samtidigt som man säger det, gör man direktiven mjukare, så att de direkta arbetslöshetsbekämpande verkningarna komma att bli mindre. När kammaren för en stund sedan beslöt bevilja fortsatt bidrag till gödselvårdsanläggningar, fanns dock i det fallet en ömmande omständighet, nämligen att anslaget anvisades till mindre jordbrukare. Här lämnas statsbidrag med berättigad mod till de större och medelstora skogsägarna i mellersta och södra Sverige. Det är en ny princip, att staten skall betala fjärdedelen av kostnaden för deras bilvägar.

Nu kan man säga: men staten har redan förut gått in för att bevilja anslag till vissa skogsvårdsbefrämjande åtgärder? Ja, vi ha beviljat och vi komma att bevilja, hoppas jag, bidrag till skogsdikningar och skogskulturåtgärder, därför att frukterna av dessa åtgärder icke komma den generation till godo, som utför dem och det därför blir ett framtidsarbete. Men kom ihåg: i samma ögonblick som vägen är byggd, går bilen på den vägen, och skogsägaren får nytta av den. Det måste väl betraktas såsom i högsta grad uppseendeväckande, om riksdagen skulle under en konjunktur, som de flesta vilja beteckna som en högkonjunktur, fortsätta med dessa bidrag.

Jag måste för min del enträget vädja till första kammaren att taga sig till vara för att inte våga avveckla de åtgärder, som en stark kris föranlett, sedan vi kommit i en annan situation.

Herr Heiding: Herr talman! Jag kan inte förstå, att herr statsrådet anser, att det är så lysande tider för jordbruket. Jag har en helt annan uppfattning. Visserligen har det blivit bättre för jordbrukarna och skogsägarna, men det är dock inte sådana tider för dem, att deras näring går så bra, som det framhållits här ifrån vissa håll. När det gäller skogarna och skogarnas skötsel, är det verkligen fråga om ett arbete, som, när det utförts och skogarna bli i ordning, innebär en nationaltillgång för landet. Är det en väl utdikad skog, en väl gallrad och röjd skog och en skog, där det finns en bra väg, har den betydligt större värde än om så icke är fallet. Man får ännu se många illa skötta skogar, och det kan inte anses vara för mycket begärt, att staten bidrager med att söka få ordning i skogarna.

Det framhölls från herr Nilsson i Kabbarp, att man skulle komma att ta bort arbetstillfällena från en del småbrukare. Det ligger väl ändå så till att det i södra och mellersta Sverige många gånger inte går för en småbrukare att köra ut virket från skogarna. Jag vet t. ex. ett fall, som inträffade för två år sedan, där man på alla möjliga sätt försökte få fram den ved, som låg huggen i skogen men inte kunde det utan den fick ligga kvar från den ena vintern och till den andra. Förra året lades det ut en skogsväg där, och nu går det bra att köra virket. Denna skogsväg berör ett par småställen, som förut icke haft någon farbar väg att komma fram på. Det är mycket önskvärt, då det utlägges skogsvägar, att man tar hänsyn till att de skola gå fram på så sätt, att sådana ställen, som ha mycket svårt att komma ut till allmänna vägar, bli hjälpta. Det har av staten beviljats medel för så många väganläggningar, och om det nu också kan ske så att även skogsägare få någon nytta därav, är det i alla fall väl använda medel. Förhållandet är icke det samma beträffande Norrland, ty där kan man ju i regel under vintern köra ut sitt virke från skogarna, men i södra och mellersta Sverige är det mycket större svårigheter att få fram virket ur skogarna.

Herr Nilsson i Kabbarp framhöll, att ingen riksdag med en gnista av politiskt förstånd skulle ha gått med på ett sådant anslag om det inte varit på grund av de förhållanden, som rådde för ett par år sedan. Jag undrar, om

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)

man inte har beviljat medel här i riksdagen till anslag, som varit mindre berättigade än just det nu ifrågavarande. Säkerligen har det utförts en del arbete, som icke varit av så bestående värde som det, som medelst detta anslag skulle kunna utföras i skogsvårdsbefrämjande syfte. Det är otvivelaktigt ett anslag, som kan ha sitt berättigande och när det nu blivit minskat mot vad det förut varit och det endast yrkas på att det skall utgå med 250,000 kronor, anser jag, herr talman, att jag har all anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag borde kanske ha placerat mitt anförande på en annan punkt, men det berör i princip samma sak som den vi nu diskutera här.

Jag ber att få erinra kammaren om att jag i mitt anförande vid remissdebatten framhöll önskvärdheten av att regeringen satte i gång en utredning i syfte att undersöka verkningarna av de olika stödåtgärder, som vidtagits under de senaste åren, och i vilken mån dessa understöd i fortsättningen böra utgå. Jag tror, herr talman, fortfarande, att det vore mycket lämpligt och önskvärt att en sådan utredning komme till stånd, och jag är ganska övertygad om att en sådan utredning skulle giva vid handen, att åtskilliga av de åtgärder, som vi under de värsta krisåren beslutade vidtaga på regeringens initiativ och på enskilt initiativ, uppvisat ett sådant resultat, att en fortsättning därmed numera icke är nödvändig och ofrånkomlig.

Jag ber att få erinra också därom, och det är därför jag tagit till orda, att från den meningsriktning, som jag tillhör, åtminstone jag personligen vände mig mycket starkt emot en del av de anslag, som beviljades, i varje fall emot deras storlek och omfattning. Det är därför ganska naturligt att jag nu hyser starka sympatier för den riktning, som vill i möjligaste mån avveckla dessa stora anslag.

Man gör här gällande, att situationen fortfarande för jordbrukarna skulle vara lika svår, som den tidigare varit, eller åtminstone ytterst svår alltjämt. Att svårigheterna varit stora, därom behöva vi icke nu diskutera, och jag hemställer, att ingen ger mig den repliken, att jag icke skulle erkänna att så varit fallet. Men om man i den tid, som vi nu befinna oss i, gjorde en sådan undersökning, varom jag har talat, är det min bestämda uppfattning, att denna skulle giva vid handen, att förhållandena äro betydligt förbättrade.

Vad jag nu säger, herr talman, berör endast mitt eget län. Jag har naturligtvis haft en särskild anledning att syssla med saken och jag har bl. a. låtit undersöka — jag har det material som erfordras därför i min länsstyrelse — i vilken omfattning och utsträckning Jönköpings läns jordbrukare förmå att fullgöra sina skyldigheter i skattehänseende. Och jag måste säga, herr talman, att jag känner mig stolt över att representera ett sådant län i riksdagen. Ty det har kunnat konstateras, att bland jordbrukarna i socken efter socken icke finns någon enda, som reterat med skatten. Det finns en hel rad med socknar, där det endast finns en eller två eller tre som stå på restlängd efter första uppbördens, allesammans i övrigt ha betalt sin skatt. Går jag till en annan statistik, som jag också har här i min hand och som avser begärda och utdelade ackords- och stödlån under den tid, sådana utlämnats, så finner jag att från de delar av länet, där skogsskötseln är den dominerande, ha de minsta anspråken framställts. Det är förvånansvärt hur litet man i dessa delar av länet ansett sig behöva lita till statens hjälp i en eller annan form. Man har rätt sig själv.

Jag menar med detta, att en utredning om verkningarna av de åtgärder, som vidtagits, skulle ge vid handen, att statsrådet och chefen för jordbruks-

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)

departementet har fullkomligt rätt då han framhåller, att den stödåtgärd, som vi vidtog på sin tid och som kanske då var nödvändig och behöflig, icke har samma betydelse och icke samma starka motivering bakom sig som läget för närvarande är.

I själva denna detaljfråga må det bara tillåtas mig att i all foglighet erinra om ännu en sak, som jag också haft anledning att reflektera över. Det är den alltjämt pågående propagandan för vedeldning i våra statsinstitutioner och allmänna inrättningar, som ju har till följd att även sekunda ved, som förut knappast varit värd att forsla fram till städer och samhällen, nu kommer till användning, och jag vågar påstå, herr talman, till ett ganska högt pris. Detta innebär ett låt vara ringa understöd åt skogsägarna, som dock på vissa håll är av en viss betydelse. Och därutinnan stödja ju också statsmakterna avsättningsförhållandena genom att de sammanslutningar, som finnas på området, praktiskt taget utgöra monopol, som bestämma priserna, så att myndigheterna knappast ha något annat val än att acceptera de erbjudanden, som från detta håll göras.

Jag kan därför, herr talman, även om jag är ensam på den s. k. borgerliga sidan, icke underlåta att ställa mig på samma ståndpunkt i denna fråga som Kungl. Maj:t gjort.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Det anslag, som här kräves, kunde ju vara berättigat i en depressionstid, men för närvarande är det icke berättigat. Det har här talats om nödvändigheten av att man bygger skogsvägar och förbättrar skogsvägar, och framför allt har man påpekat behovet av detta när det gäller södra Sverige. Jag tillåter mig ha en annan mening, även om jag skulle vara ensam om den. Jag skulle vilja framhålla betydelsen av att man gör klart för sig, vilka som egentligen äro skogsägare nere i södra Sverige. Jo, det är godsägarna, som äga skogarna. Nu begär man att riksdagen skall anslå medel för att bygga framkomliga skogsvägar där nere för att de lättare skola få fram sin ved ur skogarna.

Jag kan inte undgå att i anledning av herr Hamrins uttalade önskemål om en utredning av hithörande spörsmål framhålla, att en utredning skulle ge en hel del upplysningar, såvida den bleve allsidig. Den skulle nämligen för det första ge vid handen, hur illa dessa skogsägare ha skött sina vägar, och för det andra skulle den också ge vid handen, varför de ha skött sina vägar så illa under gångna tider. Jag skall tillåta mig att omedelbart peka på en sådan orsak. Under gångna tider var det så nere på godsen, att arrendatorerna i sina kontrakt hade en bestämmelse, att de skulle köra fram veden ur skogarna till farbar väg. Det kom aldrig i fråga att dessa godsägare och skogsägare skulle se till, att det blev några framkomliga vägar, utan arrendatorerna fingo hållas och köra på de oländiga vägar, som funnos. Nu ha arrendatorerna i viss mån befriats från denna bestämmelse, sedan de gång på gång rest kravet att få slippa ifrån detta åliggande i sina kontrakt. Därför ha dessa godsägare nu kommit i den situationen, att de själva måste föra fram veden ur skogarna. Nu anser man sig ha ett lämpligt tillfälle att erhålla statsmedel för att bygga dessa vägar, som jag för min del anser det vara deras plikt att själva bygga. Det är ett fattigdomsbevis att här komma och begära medel för sådana ändamål, och det är icke av behovet påkallat. Jag skulle rent av vilja säga att det är en skamfläck att kunna komma och begära det. De bevisa härmed endast hur illa de skött den betydelsefulla del av sin egendom, som skogen utgör.

Jag yrkar, herr talman, att kammaren måtte avslå det föreliggande utskottsförslaget.

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag vill först säga några få ord med anledning av det yttrande, som hölls av min vän herr Hamrin. Han påpekade att förhållandena i det län, vari han är landshövding, numera äro så mycket bättre särskilt på jordbrukets område, att skatterestantierna så gott som försvunnit o. s. v. Jag tror att man kan göra samma iakttagelse litet varstans i vårt land, att vi ha kommit fram till förbättrade förhållanden icke minst på jordbrukets område. Det beror först och främst på tre eller kanske fyra goda skördeår och dessutom i ganska hög grad på de statliga stödåtgärderna, att förhållandena blivit bättre.

När det emellertid gäller den sak, som det nu är fråga om, förstår jag inte att den har något direkt samband med vad herr Hamrin här anförde. Här gäller det ju för övrigt icke jordbruket, utan det gäller en annan gren av vårt näringsliv, nämligen skogsbruket. Och frågan är om vi skola fortsätta att lämna vissa mycket begränsade bidrag för att därigenom stimulera den enskilda verksamheten. Jag vill framhålla, att det är på en mångfald områden, som staten lämnar bidrag, större eller mindre, för att just stimulera och upmuntra enskild verksamhet.

Den siste ärade talaren förklarade att han tyckte det rent av var en skamfläck att här ifrågasätta bidrag. Ja, läget är ju i detta fall, att staten lämnar bidrag på 25 procent, medan den enskilde får bära 75 procent av kostnaden. Det är riktigt att det kan vara en viss fördel för den, som får bidraget, om han nämligen kan och vill själv göra de insatser, som komma på hans del. Men otvivelaktigt är det så, att det drar en ganska stor kostnad att bygga vägar, och många sådana företag skulle aldrig eller i varje fall icke på mycket länge komma till stånd om icke staten lämnade ett visst bidrag.

Herr statsrådet har framhållit, att anslaget från början är tillkommet för att mildra arbetslösheten. Det är ju alldeles riktigt. Men det förefaller mig ändå som om enbart den omständigheten, att ett anslag från början tillkommit för att mildra arbetslöshet, icke utan vidare kan utesluta att anslaget även i framtiden står kvar och i begränsad omfattning utgår om det eljest är till nytta.

Jag vill betona, och jag tror att det redan påpekats under debatten, att tillkomsten av dylika vägar dock ger möjlighet att driva ett mer intensivt skogsbruk där man annars kanske inte kunde göra det, exempelvis där det ej skulle löna sig att bedriva gallringsarbeten, som dock ge betydande mängder arbetstillfällen.

Sedan vill jag inlägga en liten gensaga mot vad herr Hamrin yttrade om vedeldningen vid allmänna inrättningar och att veden med anledning därav skulle betalas med ett relativt högt pris. Priserna kunna ju vara ganska varierande, men med den kännedom jag har om förhållandena måste jag säga, att priserna ingalunda äro höga. Om man drar ifrån transportkostnaderna och huggningskostnaderna och andra omkostnader, som äro förenade med verksamheten, tror jag man skall finna, att det i regel blir ett mycket obetydligt rotvärde per kubikmeter kvar för den egentliga s. k. pannveden.

Vad nu detta anslags beskaffenhet att kunna mildra arbetslösheten angår vill jag framhålla, att det är just säsongarbetslösheten, som jag tror kan lindras i viss utsträckning på detta sätt. Inom de trakter av landet, där det finnes större sammanhängande skogsområden, har man visserligen relativt god arbetstillgång under vintern och kanske även fram på våren, men vissa tider på året, under sommaren och början av hösten, föreligger det svårigheter för många skogsarbetare att erhålla tillräcklig sysselsättning. Nu lämnar ju staten bidrag, vilket här förut påpekats, till skogsdikningar — där utgör för övrigt bidraget 40 procent. Jag tror, att den form av bidrag, som här föreslås, med

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
endast 25 procent av kostnaden även kan stimulera enskilda att sätta i gång vägbyggen och därmed göra det möjligt att bereda arbete under tider, då eljest de, som därigenom sysselsätts, icke skulle ha tillfälle att få något arbete alls.

Herr statsrådet framhöll, att denna form av bidragsverksamhet skiljer sig från de övriga understödsformerna för skogsbruket i så måtto, att vederbörande omedelbart får nytta av de färdiga vägarna. Ja, det är ju alldeles riktigt att när vägen blir färdig, sedan man gjort dessa stora utlägg, så får man större möjlighet att utnyttja vissa skogsområden. Men jag vill dock framhålla, att detsamma gäller beträffande en mängd olika andra bidragsformer, som staten velat inklåda sig. Ja, överhuvud taget kan man väl säga, att när det allmänna bestrider kostnaderna för förbättringar av olika slag få vederbörande tämligen snart nytta därav.

Jag vill till sist endast tillägga att den omständigheten, att regeringen icke tagit upp detta anslag i propositionen, åtminstone för mig icke kan vara något avgörande skäl för att icke vara med om att bevilja ett anslag. Om så vore, att vi icke finge lov att ibland höja, ibland kanske också sänka på anslagskandena, som framläggas från regeringens sida, hade vi ju strängt taget icke mycket här att göra, när det gäller budgeten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill först påpeka att herr von Stockenström icke uppvisat något enda fall, där staten lämnar bidrag, som är analogt med det här föreliggande, såvida vi icke gå till de anslag, som tillkommo år 1933. Jag tror att det skall visa sig beträffande alla anslag, där staten bidrager för att stimulera en verksamhet, att det antingen gäller att skapa framtidsvärden eller också att det gäller sociala syften, som staten har, såsom t. ex. att utvidga ofullständiga jordbruk.

Det måste vara så och det har också alltid varit så, att staten har strävat efter att undvika att lämna direkta bidrag så snart den, som utför arbetet, får omedelbar nytta av företaget i fråga.

Det anslag, som här begäres, måste på denna grund anses stå i en särklass, det kan inte hjälpas.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Herr statsrådet efterlyste några exempel, som skulle stödja herr von Stockenströms påstående. Jag kan ju exempelvis peka på att staten lämnar anslag till utförande av enskilda utfartsvägar — det är ett anslag av sådan art. Vi ha vidare anslag för betesförbättringar, vi ha anslag för stenbrytning och för gödselvårdsanläggningar. Så nog finns det liknande ändamål, som få anslag, och det torde väl kunna motiveras på samma sätt i det ena fallet som det andra. Här gäller det att stimulera och fortare få fram åtgärder, som visserligen omedelbart kunna vara till gagn för den enskilde, men som kanske icke lika snabbt skulle komma till stånd om denna stimulans uteblev.

Herr statsrådet **Sköld**: Det visar sig genast, att så snart herr Sederholm skulle ge exempel, så kom han med exempel på bidrag, som äro av en annan natur. Varför lämnar staten bidrag till betesförbättringar? Jo, det gör staten beträffande sådana fastigheter, som icke ha över 10 hektar odlad jord, för att fullständiga jordbruket. Detsamma är förhållandet i fråga om stenbrytning — bidrag lämnas endast till sådana jordbruk som äro rätt små och där man genom dessa åtgärder ger innehavaren större möjligheter att existera. Det är ett rent socialt syfte i dessa båda fall, som avser att göra jordbruken större och mera bärkraftiga. Bidrag till enskilda utfartsvägar lämnas endast

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
 när utfartsvägarna ha till uppgift att möjliggöra kolonisation och det alltså gäller att bryta ny bygd. En enskild person kan icke få bidrag till en utfartsväg.

Jag vill också säga till herr von Stockenström, att vi få väl lov att en smula skilja mellan vägar, som uteslutande gå på en enskild skogsägares mark och som äro enbart till hans nytta, och å andra sidan allmänna vägar, som det ju alltid varit en det allmännas uppgift att bygga.

Herr Hagman: Herr talman! När vi 1933 i det särskilda utskottet brottades med de betydande svårigheter, som arbetslösheten förde med sig, var det ju många av riksdagens ledamöter, som voro bekymrade över de nya anslagsbelopp, som krävdes på vitt skilda områden för att utnyttja den starka kapitaltillgång, som fanns, under den brist på arbetstillfällen, som samtidigt förelåg.

Vad vi i dag behandla är ett förslag från Kungl. Maj:t att återgå till de normala förhållanden på detta område, som förelägo före 1933.

När det talas om arbetsmarknaden och dess problem, i varje fall när det gäller industriens arbetslösa, får man i tidningar och tidskrifter ofta se påståendet, att arbetarna äro besjälade av en slags understödsmentalitet, så att de arbetslösa föredra understöd framför arbete. Men jag har i dag vid åhörandet av denna debatt ansett mig kunna konstatera, att om det finns en understödsmentalitet bland arbetslösa industriarbetare, vilket jag beträffande det största antalet arbetslösa bestrider, så finns det tydligen hos andra samhällsgrupper en understödsmentalitet, som är obestridlig och här i dag ganska framträdande. När nu Kungl. Maj:t föreslår, att här ifrågavarande anslagsbelopp icke längre skall utgå, borde man från deras håll, som voro tveksamma 1933, stiga upp och förklara, att de med tillfredsställelse hälsa detta förslag såsom en återgång till tidigare rådande förhållanden. Men nu få vi höra, att den omständigheten, att anslaget tillkommit för ett visst ändamål, inte alls behöver förhindra att anslaget förvandlas till ett fast, för varje år utgående bidrag. Det är ju klart att det finns obegränsade subventionsmöjligheter för olika näringar. Och så resonera i varje fall nu de ledamöter, som tillhöra majoriteten i utskottet, då de föreslå beviljande av 250,000 kronor för här föreslagna ändamål.

Beträffande arbetslösheten på landsbygden är det klart, att det alltid finns personer, som äro villiga att arbeta vid dessa företag. Men ett av mina bekymmer för närvarande, mina herrar, det är hur man skall kunna anskaffa tillräckligt med arbetskraft under den sommar, som kommer, närmast för landsbygdens behov. Ty redan nu kan man se, att svårigheterna i detta avseende ökas, emedan antalet lediga platser på landsbygden växer. Skogsvårdsstyrelsernas centralråd har förklarat, att de pengar, som det här är fråga om, av de bidragsbeviljande myndigheterna böra användas på det sättet, att i den utsträckning, som lämpligen kan äga rum, vid företagens utförande arbete beredes arbetslösa personer eller personer, som hotas av arbetslöshet.

Tillåt mig säga att det är en ganska »jungfrulig» uppfattning, som här kommer till synes om arbetsmarknadens sätt att fungera. Naturligtvis kan man alltid få folk, som förklara sig vara hotade av arbetslöshet. Vilka äro inte det för övrigt i dessa ganska osäkra tider? Skall den omständigheten att folk hotas med arbetslöshet vara avgörande, så kan man ju alltid motivera att det beviljas ett anslag för detta ändamål.

Det har i dag hållits ett anförande i denna sak av en talare utanför reservanternas krets, vilket jag åhörde med särskilt stor uppmärksamhet. Jag ville nämligen konstatera, hur hans slutyrkande skulle komma att lyda, ty

Anslag till vägbbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
 jag tolkade det så, att det måste ske ett val mellan politiska synpunkter och sakliga. Det var ett nöje för mig att kunna konstatera, att yrkande framställdes från sakliga utgångspunkter, d. v. s. att tidpunkten nu var inne att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag avveckla ifrågavarande anslag. Jag tror också detta är nödvändigt försävt man inte skall komma in på den linjen, att det allmänna skall börja subventionera all möjlig verksamhet på den öppna marknaden.

När jag i dag hörde herr Heiding ställa frågan, om man inte skulle tillvarata den värdefulla gödningsprodukten, som erhålles genom de cementerade gödselstäderna, utan den skall rinna bort, tyckte jag att det var ett ganska märkligt uttalande. Ty det förutsatte ju, att om inte staten betalar, så måste denna förlust inträffa. Men från annat håll har det gjorts gällande, att anläggandet av gödselstäder är ett fullkomligt räntabelt företag. Det är klart att också jag menar, att sådana gödselstäder skola anläggas för att inte stora värden skola gå till spillo, men vederbörande måste ju betala kostnaderna själva på samma sätt som andra få betala kostnaderna för de anläggningar, som äro nödvändiga för deras verksamhet.

Jag tycker efter vad som förekommit, att när det finns ett förslag från Kungl. Maj:ts sida i detta ärende borde riksdagens majoritet kunna acceptera de synpunkter, som ligga till grund för propositionens yrkande, till vilket jag, herr talman, genom att yrka bifall till reservationen hemställer om bifall.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 164 och godkänner den vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 165 och 166.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 167.

Lades till handlingarna.

Punkterna 168—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 171 och 172.

Lades till handlingarna.

Punkterna 173—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 182.

Lades till handlingarna.

Punkterna 183—188.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 189.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för Sveriges geologiska undersökning samt till Sveriges geologiska undersökning: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 203,900 kronor.

*Anslag till
avlöningar vid
Sveriges
geologiska
undersökning.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 612, av herr *Hedlund* i Häste, vari hemställt, att riksdagen måtte i samband med anvisandet av anslag till Sveriges geologiska undersökning för budgetåret 1936/1937 uppflytta den av extra ordinarie geologen filosofie doktor *Gunnar Ekström* för närvarande innehavda befattningen i 21:a lönegraden för e. o. tjänstemän till en e. o. befattning i 24:e lönegraden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 612,

1) för Sveriges geologiska undersökning fastställa under punkten införd personalförteckning;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Sveriges geologiska undersökning, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

3) till Sveriges geologiska undersökning: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 203,900 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sederholm*, *August Nilsson*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Hedlund* och *Persson* i Grytterud, vilka biträtt den i ämnet väckta motionen och i enlighet därmed ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 612,

1) för Sveriges geologiska undersökning fastställa i reservationen införd personalförteckning;

2) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Sveriges geologiska undersökning, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

3) till Sveriges geologiska undersökning: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 205,100 kronor.

Anslag till avlöningar vid Sveriges geologiska undersökning. (Forts.)

Herr Nilsson, August: Jag är ledsen att än en gång behöva besvara kammaren med ett yttrande, sedan vi så länge hållit på att tala om jordbrukets huvudtitel, och detta särskilt då det här gäller ett mindre betydande löneregringsärende, således ett ärende, som inte just är ägnat att fånga kammarens uppmärksamhet. Det är emellertid mitt öde, mitt oundvikliga öde att yttra mig, eftersom jag på det förberedande stadiet har tagit befattning med detta ärende.

När Sveriges geologiska undersökning kom in till Kungl. Maj:t med anhängan bland annat om att en löneförbättring måtte tillerkännas biträdande statsgeologen doktor Ekström och detta ärende remitterades till allmänna civilförvaltningens lönenämnd, kom jag där att biträda nämndens beslut att tillstyrka en löneförbättring. Beslutet var för övrigt enhälligt i nämnden.

Alltsedan 1912 har jag haft i uppdrag på grund av förordnande av Kungl. Maj:t att syssla speciellt med löneregringsärenden. En ofantlig mängd sådana frågor ha blivit behandlade i nämnden under den tid, jag suttit där. Dessa framställningar ha ibland varit klen motiverade och ibland bättre motiverade, men sällan eller aldrig har jag sett någon framställning så tungt och vägande motiverad som just denna. Det är ju en fastslagen grundsats i avlöningsreglementet, att extra ordinarie tjänsteman skall hänföras högst till den lönegrad, dit motsvarande ordinarie tjänsteman har blivit hänförd. De ordinarie statsgeologerna vid undersökningen äro hänförda till 26:e lönegraden, men det har blivit fastslaget, att de extra ordinarie eller de biträdande statsgeologer, som finnas vid detta ämbetsverk, skola avlönas efter 21:a lönegraden. Det är i allmänhet vanligt, att de extra ordinarie avlönas efter motsvarande lönegrad, som de ordinarie äro hänförda till. I kommunikationsverken är det regel, att man gör på det sättet. I den övriga förvaltningen är detta också vanligtvis fallet, men det finns ju undantag och många undantag till och med. Här är ett i den geologiska undersökningen, där man har ställt dessa extra ordinarie i 21:a lönegraden. Detta finner sin naturliga förklaring däri, att en sådan tjänsteman, när han har kommit ut från universitetet och avlagt sin examen, givetvis inte är fullfjädrad att fullgöra en statsgeologs arbete, och det händer också, att ibland dessa icke ordinarie statsgeologer finnas sådana, som icke helt ha den kompetens, som svarar mot en avlöning efter 26:e lönegraden. Nu finns det emellertid här en icke ordinarie statsgeolog, som under en synnerligen lång följd av år har arbetat i undersökningen och som fullgör fullt ut en ordinarie statsgeologs arbete och utför detta arbete lika sakkunnigt, lika bra och lika självständigt som de ordinarie statsgeologerna. Då det därjämte intygas från undersökningen, att denne man är omistlig för verket, måste jag säga i likhet med lönenämnden, att det är att fullkomligt missbjuda en skicklig och duglig tjänsteman att avlöna honom så lågt, som här är fallet.

Statsrådet har avstyrkt detta. Han bestrider icke, att det finns goda sakskalet för att han skall avlönas högre än enligt 21:a lönegraden, men han säger, att av principiella skäl har han inte kunnat biträda vare sig geologiska undersökningens framställning, att han måtte höjas upp till 26:e lönegraden, ej heller lönenämndens förslag, att han åtminstone måtte komma i 24:e lönegraden. Statsrådet kan inte göra det av principiella skäl. Ja, jag får ju säga, att jag är tämligen oförmögen att fatta, vad det är för principiella skäl, som här varit av sådan avgörande betydelse. Det ligger i vanliga fall i Kungl. Maj:ts hand att beträffande tjänstemän av detta slag i lönegrad placera dem, som omständigheterna bjuda, och jag tycker, att här äro omständigheterna till den grad bjudande att man förbättrar doktor Ekströms löneställning, att jag för min del icke kan undgå att påyrka, att han tillerkännes någon löneförhöjning.

När nu lönenämnden och inom utskottet en rad reservanter ha tillstyrkt att

Anslag till avlöningar vid Sveriges geologiska undersökning. (Forts.)
han måtte placeras i 24:e lönegraden såsom extra ordinarie, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detta reservanternas förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag kunde inte undgå att begära ordet, när herr Nilsson med stor patos förklarade, att han sällan varit med om så fullgoda skäl för en löneförbättring som just i det här fallet. Jag måste säga, att detta yttrande överraskade mig, då det kom från en gammal ledamot av lönenämnden. Jag vill visst inte bestrida vederbörande tjänstemans stora skicklighet och stora nit, och det är icke ur den synpunkten, som jag här måste motsätta mig det förslag, som reservationen innehåller. Jag måste fästa kammarens uppmärksamhet på att om man skulle ge sig in på den väg, som reservanternas här anvisa, så betyder det i grund och botten för den civila förvaltningens del ett fullständigt upprivande av de grundsatser, som hittills ha tillämpats. Må vara, att den föregående talaren har rätt, att när det gäller kommunikationsverken och de affärsdrivande verken, har man tillåtit en större rörlighet, som ju är alldeles naturlig med hänsyn till de verkens rent ekonomiska verksamhet, men inom den civila förvaltningen förekommer inte detta.

Vi skola komma ihåg, att här har riksdagen bestämt genom det antal statsgeologbefattningar, som ställts till undersökningens förfogande, hur många arbetskrafter av kvalificerad natur, som staten anser böra verka på detta område. Till deras biträde ställes sedan en rad av biträdande geologer. Om det nu vore så, att den geologiska undersökningen hade behov av en kvalificerad arbetskraft till, borde ju den rätta vägen vara att komma och begära att här bör på grund av arbetsuppgifternas mångfald och angelägenheten av att verksamheten utökas antalet tjänstemän ökas. Men kom ihåg, att det inte är den motiveringen, som man anför. Motiveringen är den, att en person, som sitter i biträdande geologställning, har visat sig vara mycket duktig och därför bör han belönas med en högre tjänsteställning och en högre lönegrad.

Mina herrar! Jag undrar, varthän det skulle leda, om en sådan praxis gjordes sig gällande inom den civila förvaltningen. Låt mig taga ett exempel från ett departement, där jag ju litet känner till saker och ting. Låt mig säga, att i ett departement har man en ung amanuens, som visat sig kapabel att skriva de mest invecklade propositioner lika bra som en hovrättsassessor i 28:e lönegraden. När man konstaterat detta, går bara Kungl. Maj:t in till riksdagen och säger, att det är en utomordentligt duktig karl, som bör belönas och placeras i 28:e lönegraden. Det blir någonting märkvärdigt med våra avlöningstater, om den principen skall tillämpas.

Med detta vill jag visst inte ha sagt, att det nuvarande lönesystemet är bra på alla möjliga sätt och att man inte skall göra något för att ändra detta, men jag måste för min del säga, att så länge vi ha det, känner jag på mig, att det leder till ganska vidlyftiga konsekvenser, om den framställning, som här föreligger, skulle komma att bifallas. Jag har därför känt mig stå i den tryggaste ställningen, när jag har anslutit mig till den ståndpunkt, som statskontoret i detta avseendet har intagit.

Herr Nilsson, **August**: Gentemot den kritik, som statsrådet riktade emot mig, då han uttalade, att det var förvånansvärt, att jag, som så länge sysslat med lönerегleringsärenden, kunde göra ett sådant yrkande, som jag här har gjort, vill jag bara säga, att lönenämnden var enhällig om den mening, som jag här förfäktat. I lönenämnden sitta för övrigt personer, vilkas auktoritet på lönerегleringsområdet borde kunna mäta sig med statsrådets. Ordförande är generaldirektör Stridsberg i riksräkenskapsverket. Jag tycker, att jag bara behöver nämna detta namn för att det skall kunna framstå klart för kammaren,

Anslag till avlöningar vid Sveriges geologiska undersökning. (Forts.)
att vi äro inte ute på några farliga vägar, om vi anse, att denna löneförbättring är erforderlig, som för övrigt icke på något sätt förändrar doktor Ekströms tjänsteställning utan bara lyfter upp hans lön från ett fullkomligt underläge till något så när den ersättning, han är värd.

Herr statsrådet **Sköld**: Jag beklagar, att jag måste rätta ett missförstånd från herr Nilssons sida. Jag har aldrig uttalat någon förvåning över att herr Nilsson och lönenämnden intagit den ståndpunkt, de gjort, men jag har däremot uttalat min förvåning över att herr Nilsson säger, att han sällan mött några sådana fullgoda skäl för en löneförbättring som i detta fall. Det var det, jag reagerade emot.

Jag vill visst inte på något sätt tillåta mig att mäta mig med all den sakkunskap, som finns i lönenämnden. Jag måste dock säga, att lönenämnden i alla fall till sin övervägande sammansättning är en tjänstemannainstitution, vars synpunkter i viss mån naturligtvis influeras därav.

Herr **Eriksson, Carl**: Det som föranledde utskottets flertal att intaga den ställning, som utskottet gjort, var huvudsakligast de synpunkter, som herr statsrådet här anfört.

Den synpunkt, som var mest vägande för utskottet, var den prejudicerande verkan, som skulle följa av ett bifall till motionen. Helt säkert kan det komma liknande framställningar och lämnas samma goda vitsord angående andra statsanställda. Ha då statsmakterna en gång sagt, att man skall tillämpa ett lönesystem, som baserar sig på de linjer, som här äro ifrågasatta, ha statsmakterna bara att fortsätta.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 189, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 190—206.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 207 och 208.

Lades till handlingarna.

Punkten 209.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om förhöjt anslag för bokinköp och bokbinding;

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt uppfostringsbidrag till sedeltryckaren K. G. Heimsoths dotter;

nr 6, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt avlidne e. o. eldaren vid riksdagshuset K. Carlssons moder;

nr 8, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om användande under budgetåret 1936/1937 av vissa till fonden för pensionering av civila tjänst innehavare inflytande medel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 11, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående lönetillägg åt vissa revirförvaltare i domänverket; och

nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om anvisande av medel för gäldande i viss utsträckning av maskinisten N. V. Andersson och eldaren I. V. Rahm åliggande befodringsavgifter till civilstatens änke- och pupillkassa.

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 108 av herr *Heüman*

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)
 samt den andra inom andra kammaren under nr 260 av herr *Fast*, hade hemställt, att riksdagen måtte besluta att ställa erforderliga medel till förfogande till lindring i samma utsträckning, som kommit jämställd personal till godo, i de befordringsavgifter, vilka det ålåg maskinisten N. V. Andersson och eldaren I. V. Rahm vid Ryhøvs sinnessjukhus i Jönköping att till civilstatens änke- och pupillkassa inbetala.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner I: 108 och II: 260 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Heüman**: Den 1 januari 1929 blevo de vid armén tjänstgörande maskinisterna och eldarna uppflyttade på ordinarie stat. Samtidigt med befordran följde delägarskap i civilstatens änke- och pupillkassa. På grund av anslutning till denna kassa ålåg det dessa befattningshavare att erlægga vissa retroaktiva avgifter till densamma. Då riksdagen ansåg, att erläggandet av dessa avgifter skulle bli särskilt betungande för befattningshavarna, anslög riksdagen 60,000 kronor som bidrag till befattningshavarna vid erläggandet av dessa retroaktiva avgifter.

Vid Jönköpings regemente voro anställda tvenne maskinister, nämligen herrar Andersson och Rahm, vilka på grund av att regementet nedlades inte erhöilo befordran vid samma tidpunkt som övriga maskinister. Dessa maskinister överflyttades till kungl. byggnadsstyrelsen och tjänstgjorde vid densamma under den tid, som kasernetablissemnet omändrades till sjukhus. Först i och med att etablissemetet övertogs som sinnessjukhus erhöilo dessa båda maskinister befordran. Då de nu erhöilo befordran, fingo de anslutning till pensionskassan och därmed följde även skyldighet att erlægga vissa retroaktiva avgifter. Dessa båda maskinister erhöilo icke bidrag vid gäldande av sina pensionsavgifter i samma utsträckning som de övriga befattningshavarna inom samma grupp tidigare hade erhållit. Avgifterna måste ju således te sig synnerligen betungande för dessa båda befattningshavare och som en följd härav ingingo de till Kungl. Maj:t den 1 juni 1934 med en anhållan om nedsättning eller avskrivning av de retroaktiva avgifterna.

Kungl. Maj:t avslög framställningen efter att ha inhämtat yttrande från styrelsen för nämnda kassa. Styrelsen förklarade, att någon nedsättning eller avskrivning i avgifterna på grund av gällande reglemente icke kunde ske, men styrelsen lät samtidigt förstå, att därest särskilda medel ställdes till förfogande för ändamålet skulle en ansökan kunna bifallas.

Med anledning härav motionerade undertecknad föregående år om att riksdagen måtte ställa särskilda medel till förfogande för detta ändamål. Motiönen avslögs av riksdagen på hemställan av bankoutskottet, vilket som motivering för avslagsyrkandet framhöll, att ett beslut i tillstyrkande riktning skulle kunna medföra icke önskvärda konsekvenser.

Jag hade icke något yrkande föregående år, då frågan behandlades här i riksdagen, ty jag visste ju icke, huruvida ett bifall skulle kunna medföra dylika konsekvenser, men jag tog sedermera reda på att inom denna grupp av befattningshavare fanns ingen förutom dessa båda, som har kommit i samma ogynnsamma ställning. På grund härav tog jag mig friheten att i år på nytt motiönera i ärendet, och samtidigt avlämnades en liknande motion i andra kammaren av herr *Fast*.

Utskottet hemställer även i år om ett avstyrkande av framställningen under precis samma motivering som föregående år, nämligen att ett beslut skulle kunna medföra icke önskade konsekvenser. Jag vet inte i vad mån ett bifall

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)

till framställningen, som ju tycks vara synnerligen berättigad, skulle kunna medföra dylika konsekvenser. Jag kan inte föreställa mig, att riksdagen exempelvis skulle bevilja ett bidrag till en befattningshavare, som vid hög ålder tillträder en ny befattning, men jag kan ju tänka mig, att därest frågan skulle komma att gälla en hel grupp som i det föreliggande fallet, riksdagen kommer att intaga samma ställning till frågan, som den gjorde, då det gällde dessa eldare och maskinister. Skulle vid ett dylikt tillfälle en situation för vissa befattningshavare uppstå likartad den, som nu har inträffat för dessa båda maskinister, tvekar jag inte att säga, att jag skulle vilja tillstyrka en framställning av den art, som här är gjord. Jag tror för min del inte, att konsekvenserna skulle bli så oerhört stora, ty det måste ju vara synnerligen enastående tillfällen, då en situation som den nuvarande på nytt skulle komma att uppstå.

Jag ber, herr talman, att kammaren skall taga hänsyn till det rättfärdighetskrav, som ligger bakom den här framställningen, och jag ber tillika, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindgren: Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan. Utskottet har varit fullständigt enigt. Ingen av utskottets ledamöter har haft mod att taga på sitt ansvar att yrka bifall till motionen med hänsyn till de konsekvenser, som ett bifall till motionen utan tvivel skulle komma att medföra.

Herr Heüman: Herr talman! Jag är fullt medveten om att utskottet har varit enhälligt vid avgivandet av sitt betänkande, men jag har också klart för mig, att det har varit olika meningar inom utskottet och att det har höjts röster för ett bifall till framställningen, fastän de personer, som avgivit dessa röster, sedermera inte ha reserverat sig mot utskottets beslut.

Av rent formella skäl kan ju inte ett förslag om bifall till motionen ställas under proposition, och jag ber därför att få återtaga detta yrkande med beklagande av att den gjorda framställningen icke har kunnat bifallas.

Herr Lindhagen: Motionären har med styrka gjort gällande, att här föreligger ett rättfärdighetskrav. Jag har läst betänkandet och även hört på vad motionären sagt, och kan inte undgå att få en känsla av att han förmodligen har rätt.

Det är ju på det sättet här i riksdagen, att vi ha så mycket att göra, och ett utskott, vars medlemmar inte ha intresse av en sak, hinner inte med att tänka sig in i densamma. För övrigt få ju rättfärdighetskraven allt mindre gehör i riksdagen år efter år, ty vi hinna inte med dem. Därför vill jag gentemot utskottets representant ha sagt, att man inte får kasta ett rättfärdighetskrav därför, att det händelsevis är så långt framskridet på dagen, när det kommer fram, ty det är lika viktigt klocken fem som klockan elva för dem, det gäller. Behandlingen av sådana här ämnen, som gälla småfolkets rätt att existera, försiggår för närvarande på ett ganska oeffterrättligt sätt i riksdagen.

Tyvärre kan jag inte göra något yrkande.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! För att icke kammarens ledamöter skola få den uppfattningen, att icke bankoutskottet handlat lika rättrådigt

Om statsbidrag till gäldande av vissa pensionsavgifter. (Forts.)
vid detta tillfälle, som vi alltid försöka göra, vill jag utan att ingå på något längre svaromål meddela kammaren, att denna motion ju framfördes föregående år och vi alltså voro fullt inne i hur saken låg till. Trots detta ställdes yrkande i utskottet om en förnyad utredning. Denna utredning har ägt rum och innehålls i en promemoria av den 22 februari i år från civilstatens änke- och pupillkassa. Läser man igenom den, får man klart för sig, att om denna framställning skulle bifallas av riksdagen, är det icke utslutet utan troligt, att det skulle draga med sig en hel del likartade fall från andra håll. Därför har utskottet icke vågat föreslå ett bifall till motionen.

Utskottet har, som sagt, gjort vad på utskottet ankommer för att utreda saken. Vi ha hört de myndigheter, som man överhuvud taget skulle höra i ett fall som detta, och det har visat sig, att den väg, som här var föreslagen att beträda, är farlig. Därför har vid slutbehandlingen inom utskottet inte rätt någon annan mening än om avslag på motionen.

Herr Heüman: Jag skall inte hålla på länge, men jag skulle vilja säga, att vad utskottet genom sitt beslut här velat förhindra, skulle jag inte vid något som helst tillfälle känna mig tveksam om att vilja understödja.

Herr Linder: Jag har hela tiden bara hört talas om konsekvenserna och att det skulle vara en farlig väg att beträda. Frågan är väl emellertid den, hurvida det är rättvist att ge det understöd, som det här motioneras om. Det är väl därpå det hänger. Är det rättvist, då får man taga konsekvenserna, men är det så, att det inte är rättvist, att det skall tilldelas understöd, ja, då må också motionen avslås.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 122—127 och 129—131 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 angående dyrtidstilllägg och tillfällig löneförbättring åt biskopen i Härnösands stift Torsten Bohlin;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

nr 67, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om skuldebrev m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Herr *Stendahl* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1936/1937.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Herr **Bergman**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag skall be att få framställa följande interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

I järnvägstrafikstadgan § 15 mom. 2 stadgas: »Synbarligen onyktra personer, ävensom de, som icke iakttaga föreskriven ordning eller icke följa järnvägstjänstemans i och för tjänsten givna tillsägelser och föreskrifter eller icke iakttaga anständigt uppförande, få icke medfölja tåg eller vistas inom stationernas områden».

Något måste tydligen göras för att denna välmotiverade föreskrift må kunna vederbörligen tillämpas vid alla tillfällen, då det behöves, även då det till följd av omständigheterna erbjuder svårigheter. Dessa måste på ett eller annat sätt övervinnas.

För någon tid sedan väckte ett antal från idrottsfestligheter i Danmark hemvändande ynglingar skandal genom sitt vilda och onyktra uppträdande på färja och tåg, varigenom de bragte vanära över vårt land och folk. Och nu senast har vid det s. k. Råmenloppet väckts ännu större förargelse. Det är i regeln icke idrottsmännen själva som förgå sig, det är en del av åskådarpubliken som uppträder på ett synnerligen ovärdigt sätt.

En känd folkbildningsman med starkt idrottsintresse, folkskollärare Jakob Gåfvells i Leksand, har flera gånger bevitnat Råmenloppet. Och hans erfarenhet är att det för varje gång blivit sämre i nu beröda avseende. »Ungdomsfylleriet har blivit fräckare. Blygsamheten tycks vara stadd på avskrivning. Allt tycktes vara tillåtet i spritförtäring» säger han i en tidning.

Med tacksamt erkännande bör noteras, att representanter för ortens nykterhetsrörelse vid Råmenloppet voro i verksamhet på det sätt att ej mindre än 35,000 flygblad utdelades av Sveriges godtemplares ungdomsförbunds lokalavdelning i Ornäs. Men vad hjälpa de bästa förmaningar bland en av alkohol redan förvildad folkmassa? Det enda som radikalt hjälper är om man sörjer för att ingen tillgång till alkoholdrycker föreligger. Men därtill behöves samhällsmaktens långt kraftigare stöd än hittills varit möjligt att få. Vad som nu passerat borde öppna ögonen på även en större allmänhet.

En känd idrottsredaktör, signaturen Glokar Well, återger ett samtal med en stationsinspektör som berättar att fylleriet på hans extratåg slog alla rekord. Passagerarna »voro som djur». Tågpersonalen vågade sig knappast fram till vagnarna. »Karlar och fruntimmer voro lika redlost från sina sinnen», säger han. Och vidare heter det: »Min vän stationsinspektören överdrev icke ett ögonblick».

»För varje gång blir Råmenloppet allt mer förargelseväckande», yttrar pastor Hj. Löfgren i Borlänge. Redan första gången denna tävling ägde rum gick han till angrepp mot den i en kraftig tidningsartikel, vari med skarpa påtalades meningslösheten med tillställningar som dessa. Och nu säger han:

»Onykterheten är mycket stor och den sportsliga behållningen av arrangemangen plus minus noll. Motorfolk här i trakten med stora insikter på området förklara, att de för sin del ej kunna inse vad tävlingarna ha för uppgift att fylla. Dessa tävlingar synas ha ett mycket förnedrande inflytande och kunna dessutom följas av så många olyckor. Bäst vore om de kunde förbjudas. Det var ju bara ett under som gjorde att ingen körde ihjäl sig nu senast.»

Landsfiskalen i Stora Tuna, E. Dahl, uttalar sig i samma riktning på följande sätt i en tidning:

»Jag kan inte få i mitt huvud att tävlingar av detta slag ha något som helst praktiskt värde. Och jag tror att man bland orsbefolkningen också ganska allmänt börjar hysa den meningen. Det börjar nu gå för långt med tävlingsraseriet. Inte nog med att vägarna i två dagar voro avstängda häromkring. Även på andra tider körde man vilt och skrämde hästarna för bönderna.»

*Interpellation
ang. upprätt-
hållande av
ordning och
nykterhet å
järnvägståg
vid idrotts-
tävlingar
m. m.*

Interpellation ang. upprätthållande av ordning och nykterhet å järnvägståg vid idrottstävlingar m. m. (Forts.)

Med anledning av nu berörda allmänt omvittrade missförhållanden anhåller jag, herr talman, att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Då vid åtskilliga tillfällen, särskilt i sammanhang med idrottstävlingar av olika slag, ordningen och nykterheten å järnvägståg och andra kommunikationsmedel lämnat mycket övrigt att önska, är herr statsrådet betänkt på att genom initiativ till skärpt övervakning eller på annat sätt söka avstyra dessa missförhållanden i vad på kommunikationsväsendet ankommer?

2) Anser herr statsrådet att s. k. farttävlingar med motorfordon överhuvud tjäna något verkligt samhällsintresse?

3) Om så icke är förhållandet, är herr statsrådet betänkt på att vidtaga någon åtgärd i syfte att avstyra eller försvåra deras fortsättande, med hänsyn till de faror för liv och lem samt för allmän ordning inom trafikväsendet, som de lätt kunna framkalla utan att medföra något dessa olägenheter uppvägande gagn?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för verksamheten vid åkerbrukskolonien Hall; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning av pre-skriberade skadestånd till viss personal vid statens järnvägar; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående viss utvidgning av lagstiftningen om förlagsinteckning;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Schweiz den 15 januari 1936 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar, m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion angående ändring av lagen om tillsyn över stiftelser;

nr 18, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om straff för försök att anstifta mened; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.14 e. m.

In fidem
G. H. Berggren

Fredagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 132 angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å personal, uppförd å indragningsstat för domänverket;

nr 137, angående nedsättning av avgiften för skatteinbetalning över postgiro vid skatteuppbörd i Stockholms stad;

nr 141, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; samt

nr 142, angående förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidne februari samt för den 3 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till första kammarens talman.

Åberopande bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under de närmaste dagarna.

Stockholm den 6 mars 1936.

Vördsamt

Rickard Sandler.

Utrikesminister *Rickard Sandler* är på grund av influensa oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, vilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 6 mars 1936.

G. Ivarsson Pauli.

leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 75 § lagen den 7 juni 1934 (nr 242) om vägdistrikt; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 71, till Konungen i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 122, med förslag till förordning angående giltighetstiden för vissa tullsatser.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 123, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2, 3 och 9 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stads-hypotekskassa, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående lönetillägg åt vissa revirförvaltare i domänverket.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 125, angående pensionsrätten för vissa övningslärare vid folkskoleseminarierna; och nr 126, angående pensionsrätt för innehavaren av »Mimi Althainz professur i radioterapi» vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 127, angående vissa ändringar i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt nr 129, angående anslag för budgetåret 1936/1937 till inrättande av en anstalt för män som ådömts ungdomsfängelse m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 130, angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Stendahl* m. fl. väckta motionen, nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1936/1937.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 36 och 37 samt första lagutskottets utlåtanden nr 15—19.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 132, 137, 141 och 142.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande mandattiden för riksdagens andra kammare; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av förordningen om ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående effektivt reglerande av importen av virke; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om begränsning av importen av vissa varor från Finland till Norrbotten; samt

första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om inrättande av en hovrätt med säte i Göteborg.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.11 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
